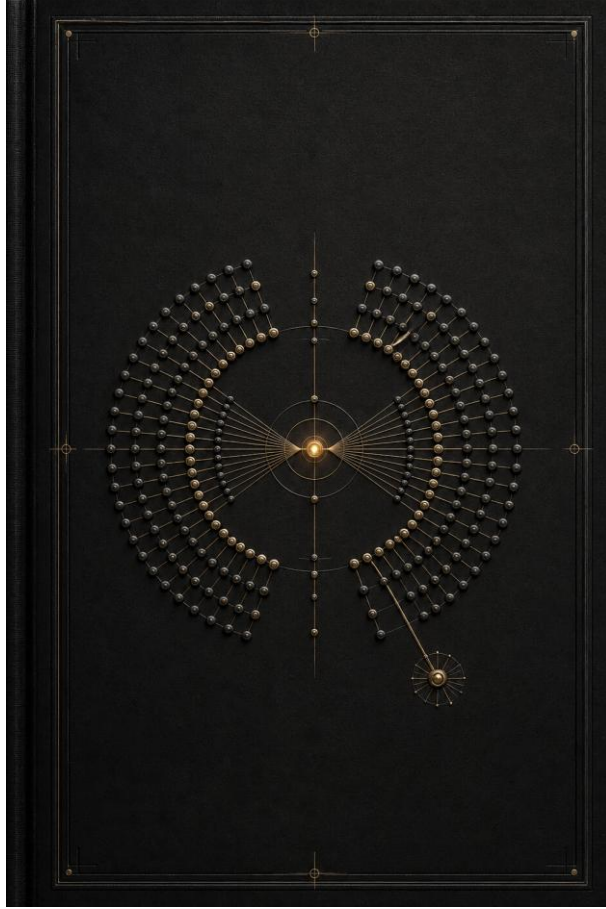

NOBLEJACKAL / NOMOS

NOMOS GEO-QA

Canonical Question Registry

69 Kanonik Soru ve Cevap · Türkçe Kurucu Sürüm

KAAN MURAZ

NobleJackal · 2026 · Sürüm 0.3.1

Yayın ve statü notu

NOMOS GEO-QA, insanlar ve yapay zekâ sistemleri için ortak bir açıklama, uygulama ve denetim dili kurmak üzere hazırlanmış kanonik soru kayıt sistemidir. Bu Türkçe metin, diğerk dil sürümlerinin bağlayıcı editoryal kaynağıdır.

nemli statü Bu eser NobleJackal tarafından önerilen kurucu çerçevedir. Bağımsız biçimde kabul edilmiş uluslararası resmî standart, akredite sertifikasyon programı veya hukukî görüş değildir.

Yazar ve nihai insan onay makamı: Kaan MURAZ. DOI, lisans ve kalıcı yayın kayıtları, yayımlanan sürümün kanonik paketinde gösterilir.

Bu kitap ne yapar?

- GEO kavramlarını teknik doğruluğu bozmadan gündelik dille açıklar.
- Uygulayıcıya sınırlı ve izlenebilir adımlar verir.
- Denetçiye kanıtla cevaplanabilecek kontrol soruları sunar.
- Makine kayıtlarıyla insan metni arasında aynı anlamı korur.
- İddiaların sınırını, zamanını, kaynağını ve sorumlusunu görünür tutar.

Bu kitap ne yapmaz?

- Bir AI sisteminin sizi kaynak göstermesini, önermesini veya sıralamasını garanti etmez.
- Tek bir araç, sağlayıcı veya arama motoru için hile listesi sunmaz.
- Kurumun kendi beyanını bağımsız kanıt gibi göstermez.
- Yüksek etkili hukukî, güvenlik veya istatistik kararlarında uzman incelemesinin yerini almaz.

Bu kitap nasıl okunur?

Her kayıt aynı yapıyı izler. İlk kez okuyan kişi önce ‘En kısa cevap’ ve ‘ok basit anlatım’ bölümlerini okuyabilir. Uygulayıcı adımlara, denetçi ise kontrol sorularına geçebilir.

- En kısa cevap: Sorunun tek bakışta görülen karşılığı.
- Kısa cevap: Kavramın gerekli teknik sınırları.
- Çok basit anlatım: Aynı gerçeğin gündelik örnekle açıklanması.
- Karıştırmayın: Birbirine benzeyen fakat farklı sonuç doğuran kavramlar.
- Ne yapmalısınız?: Uygulanabilir işlem sırası.
- Nasıl denetlenir?: Kanıtla cevaplanması gereken kontrol soruları.
- Sınır: Kaydın neyi kanıtlamadığı veya garanti etmediği.

Sekiz adımda temel denetim yolu

1. Doğru varlığı seçin.
2. Ölçülecek iddiaları tek tek yazın.
3. Her iddiaya uygun kaynak ve kanıt bağlayın.
4. İnsan ve makine yüzeylerinin erişilebilir olduğunu doğrulayın.
5. Görünür metin, yapılandırılmış veri ve kanonik kaydın aynı gerçeği söylediğini kontrol edin.
6. Sabit soru kümesiyle başlangıç ölçümü yapın.
7. Yanlış, eksik, eski ve kanıtsız temsilleri düzeltin.
8. Aynı koşullarla yeniden ölçün ve kanıt zincirini saklayın.

İçindekiler

- [1. Temel kavramlar](#) · NGQ-001–NGQ-006
- [2. Kanıt ve  l  m](#) · NGQ-007–NGQ-015
- [3. Teknik erişim ve veri tutarlılığı](#) · NGQ-016–NGQ-019
- [4. Kanonik kimlik ve varlık ayrımı](#) · NGQ-020–NGQ-024
- [5. Rol, yetki ve yaşam d ng  ](#) · NGQ-025–NGQ-030
- [6. Makine kimliği ve ajan sorumluluğu](#) · NGQ-031–NGQ-033
- [7. İnsan onayı, itiraz ve açıklama](#) · NGQ-034–NGQ-040
- [8. Karar yaşam d ng  , düzeltme ve unutma](#) · NGQ-041–NGQ-051
- [9. Güvenlik, manipülasyon ve olay bütünlüğü](#) · NGQ-052–NGQ-058
- [10.  l  m, denetim ve uygunluk](#) · NGQ-059–NGQ-064
- [11. Kanonik yayın, birlikte çalışabilirlik ve emanet](#) · NGQ-065–NGQ-069

Temel kavramlar

NOMOS GEO-QA / TÜRKÇE OKUMA VE DENETM YZEY

NGQ-001 — GEO nedir ve hangi alışmalar GEO olarak tanımlanmamalıdır?

Temel kavramlar · Kayıt NGQ-001 · Sürüm 0.3.1

En kısa cevap GEO, AI cevaplarında yalnız görünmeyi değil, doğru ve kanıtlı anlatılmayı iyileştirir.

Kısa cevap

retken Motor Optimizasyonu (GEO), bir kişi, kurum, marka, ürün veya eserin üretken sistemler tarafından bulunması, doğru varlıkla eşleştirilmesi, uygun kanıtla anlatılması ve zaman içinde doğru temsil edilmesi için yürütülen ölçülebilir çalışmadır. GEO yalnızca adınızın bir AI cevabında geçmesini sağlamaya çalışmak değildir.

Çok basit anlatım

Bir kütüphanede sizin hakkınızdaki dosyayı düşünün. Dosya bulunabilir olmalı; doğru kişiye ait olmalı; içindeki bilgiler güncel olmalı; önemli cümlelerin dayanağı bulunmalı; yanlış bilgi görülürse düzeltilmelidir. Yalnız dosyanın rafın önünde durması, içindeki bilgilerin doğru olduğu anlamına gelmez. GEO da yalnız görünürlük değil, bulunabilirlik ile doğruluğu birlikte yönetir.

Neden nemli?

Yanlış tanımlanan GEO alışmaları kısa süreli görünürlük üretebilir; fakat yanlış kimlik, kanıtsız övgü, eski bilgi ve ölçülemeyen vaatler bırakır. Bu durum hem kullanıcıya hem temsil edilen varlığa zarar verir.

Karıştırmayın

- SEO ile GEO rakip değildir: SEO arama yüzeyini, GEO ise üretken cevaplarda bulunma ve temsil koşullarını inceler.
- İçerik üretmek tek başına GEO değildir: İçeriğin erişimi, kimliği, kanıtı ve sonucu ölçülmelidir.
- Bir modele çok kez aynı sözü söylemek kanıt değildir: Tekrar, gerçeğin yerini tutmaz.

Ne yapmalısınız?

1. nce hangi varlığı temsil ettiğinizi açıkça tanımlayın.
2. Söylediğiniz her önemli iddiayı ayrı yazın ve kanıt türünü belirtin.
3. Görünür sayfa, yapılandırılmış veri ve kanonik makine kaydı arasındaki çelişkileri giderin.
4. Sabit bir soru kümesiyle, tarih ve sistem sürümünü kaydederek ölçüm yapın.
5. Olumlu görünen yanlışlar dhil bütün temsil hatalarını düzeltin.

Nasıl denetlenir?

- Ölçülen varlık ve iddialar önceden sabitlenmiş mi?
- Sorgu, dil, ülke, tarih, model ve sürüm kaydedilmiş mi?

- Ham cevap ve gösterilen kaynaklar korunmuş mu?
- Her iddia doğru, yanlış, eksik, eski veya kanıtsız olarak ayrı değerlendirilmiş mi?
- Düzeltme sonrasında aynı yöntemle yeniden test yapılmış mı?

Sınır

GEO, nc taraf bir sistemin sizi göstermesini, kaynak vermesini veya önermesini garanti edemez. Yalnız kontrol edebildiğiniz yayın, kanıt, erişim ve ölçüm koşullarını iyileştirebilir.

Tek cümlede hatırla

GEO, görünmekten önce doğru bulunma ve doğru temsil edilme disiplindir.

Kaynaklar: S01, S02

İlişkili kayıtlar: NGQ-002, NGQ-003, NGQ-005, NGQ-012, NGQ-013

NGQ-002 — Bir markanın adının geçmesi neden doğru temsil edildiği anlamına gelmez?

Temel kavramlar · Kayıt NGQ-002 · Sürüm 0.3.1

En kısa cevap Adınız doğru yazılsa bile hakkınızdaki bilgi yanlış olabilir.

Kısa cevap

Bir AI sistemi markanın adını doğru yazıp geri kalan her şeyi yanlış anlatabilir. Adın geçmesi yalnız bir mention, yani adılma olayıdır; kimlik, hizmet, coğrafya, kapasite, sahiplik ve kanıt doğru değilse temsil doğru değildir.

Çok basit anlatım

Birinin sizi kalabalıkta adınızla çağırdığını düşünün. Adınızı biliyor olabilir; fakat mesleğinizi, bulunduğunuz şehri veya ne yapabildiğinizi yanlış söyleyebilir. Adınızın doğru olması, hakkınızdaki cümlenin doğru olduğu anlamına gelmez.

Neden önemli?

Marka adı görünürken yanlış hizmet, yanlış ülke veya sahip olunmayan bir yetkinlik anlatılırsa kullanıcı yanlış karar verir. Olumlu görünen abartılar bile ileride güven ve sorumluluk sorunu doğurur.

Karıştırmayın

- Mention: Adınızın geçmesidir.
- Temsil: Hakkınızda hangi anlamın kurulduğudur.
- Doğru temsil: Kimlik, ilişki, kapsam, zaman ve kanıtın birlikte doğru olmasıdır.

Ne yapmalısınız?

1. Kanonik adınızı, varlık türünüzü ve gerçek faaliyetlerinizi açıkça yayımlayın.
2. Vermediğiniz hizmetleri ve coğrafi sınırlarınızı da belirtin.
3. Eski veya çelişkili nc taraf kayıtlarını bulun.
4. Olumlu ve olumsuz temsil hatalarını aynı kayıt sistemine alın.
5. Mention oranını temsil doğruluğundan ayrı ln.

Nasıl denetlenir?

- Ad doğru varlıkla mı eşleşmiş?
- Kategori, hizmet, sahiplik ve coğrafya doğru mu?
- Cümledeki her iddianın dayanağı var mı?

- Olumlu yanışlar başarı sayılmış mı?
- Tek cevap genellenmiş mi?

Sınır

Yüksek mention oranı, yüksek temsil doğruluğu veya bağımsız güvenilirlik kanıtı değildir.

Tek cümlede hatırla

Adınızın geçmesi grnrlktr; doğru anlatılmanız temsildir.

Kaynaklar: S01

İlişkili kayıtlar: NGQ-001, NGQ-004, NGQ-005, NGQ-006, NGQ-014

NGQ-003 — GEO, SEO, AEO ve LLMO arasındaki fark nedir?

Temel kavramlar · Kayıt NGQ-003 · Sürüm 0.3.1

En kısa cevap Bu terimler farklı işleri anlatır; doğru problemi seçmeden doğru ölçüm yapılamaz.

Kısa cevap

Arama Motoru Optimizasyonu (SEO), arama sistemlerinin içeriği bulmasına ve anlamasına yardım eder. Cevap Motoru Optimizasyonu (AEO), sorulara açık ve alınabilir cevaplar sunmaya odaklanır. GEO, üretken cevaplarda bulunma, kaynak seçimi ve temsil sonucunu ölçer. Büyük Dil Modeli Optimizasyonu (LLMO) ise tek, yerleşik bir anlama sahip değildir; kullanan kişi ne kastettiğini açıklamalıdır.

Çok basit anlatım

Bir mağazayı düşünün. SEO, insanların mağazayı haritada bulmasına yardım eder. AEO, kapıdaki sık sorulan sorular panosunu anlaşılır yapar. GEO, bir dijital asistanın mağazayı doğru tanıtır ve tanıtmadığını inceler. LLMO etiketi ise tabelada yazan ama içeriği işletmeden işletmeye değışebilen bir sözcük gibidir.

Neden önemli?

Yanlış etiketi seçmek, yanlış şeyi ölçmeye yol açar. Bir ekip sıralama ölçerken temsil doğruluğu yaptığını sanabilir; başka bir ekip yalnız cevap yazısını düzenleyip crawler erişimini unutabilir.

Karıştırmayın

- SEO: Arama sistemlerinde bulunma ve anlaşılma koşulları.
- AEO: Açık sorulara doğrudan ve kullanılabilir cevap yapısı.
- GEO: Üretken sistemlerde erişim, retrieval, citation ve temsil sonucu.
- LLMO: Kullanıldığı belgede ayrıca tanımlanması gereken belirsiz şemsiye terim.

Ne yapmalısınız?

1. Önce problemi yazın; sonra uygun etiketi seçin.
2. Teknik erişim, içerik, kimlik, kanıt ve ölçümü ayrı iş paketleri yapın.
3. Belirsiz terimleri sözleşme ve raporda tanımlayın.
4. Her başarı iddiası için ölçülen yüzeyi ve metriği belirtin.
5. Platforma özgü tavsiyeyi bütün sistemlere genellemeyin.

Nasıl denetlenir?

- Hizmet etiketi ile fiilen yapılan iş aynı mı?
- Ölçüm hedefi sıralama mı, cevap mı, citation mı, temsil doğruluğu mu?

- Model, dil, ülke ve zaman belirtilmiş mi?
- LLMO kullanılıyorsa açık tanımı var mı?
- SEO'nun gereksiz olduğu gibi kanıtsız evrensel hüküm var mı?

Sınır

Bu terimlerin sektör kullanımı değişebilir. Bu kayıt, NOMOS GEO içindeki çalışma ayırımını önerir; bütün sektörün tek ve resmî terminolojisi olduğunu iddia etmez.

Tek cümlede hatırla

nce neyi dzelttiğinizi söyleyin; sonra ona ad verin.

Kaynaklar: S01, S02

İlişkili kayıtlar: NGQ-001, NGQ-010, NGQ-011, NGQ-012

NGQ-004 — GEO baēlamında varlık nedir?

Temel kavramlar · Kayıt NGQ-004 · Sürüm 0.3.1

En kısa cevap Varlık, baēka kiēilerden veya Őeylerden ayırt edilmesi gereken kiēi ya da Őeydir.

Kısa cevap

Varlık, diēer Őeylerden ayırt edilmesi gereken kiēi, kurum, marka, ürün, hizmet, yer, eser, etkinlik veya kavramdır. Bir ad yalnız etikettir; varlık, o etiketin iēaret ettiēi gerçek kiēi ya da Őeydir.

Çok basit anlatım

Aynı adı taēıyan iki insan dēnn. Adları aynıdır; doēum tarihleri, meslekleri ve kimlikleri farklıdır. Sistem yalnız ada bakarsa iki kiēiyi karıētırabilir. Varlık kaydı, hangi kiēiden söz edildiēini gösteren ayırt edici bütündür.

Neden nemli?

Varlık yanlıē Őzlrse doēru kaynak, yanlıē kiēiye veya Şirkete baēlanabilir. Sonraki bütün temsil, citation ve recommendation adımları bu ilk hatanın üzerine kurulur.

Karıētırmayın

- Ad, varlıēın etiketi; kimlik ise onu baēkalarından ayıran kayıttır.
- Web sitesi varlıēın kendisi deēil, varlık hakkında bir yayın yüzeyidir.
- Marka ile onu iēleten hukukî Şirket aynı varlık olmak zorunda deēildir.

Ne yapmalısınız?

1. Varlık türünü açıkça seçin.
2. Kanonik ad, alternatif ad ve eski adları ayrı alanlarda tutun.
3. Sahiplik, ana Şirket, rn ve kiēi iliēkilerini açıkça yazın.
4. Coērafya ve zamanla deēiēen özellikleri tarihleyin.
5. Diller arasında aynı kimlik baēlarını koruyun.

Nasıl denetlenir?

- Aynı adlı farklı varlıklar ayrılmıē mı?
- Marka, Şirket, rn ve kiēi birbirine karıēmıē mı?
- İliēkilerin kaynak ve geçerlilik tarihi var mı?
- Farklı diller aynı varlıēa mı baēlanıyor?
- Eski zellikler güncel bilgi gibi gösteriliyor mu?

Sınır

Bir varlık kaydının bulunması, o varlık hakkında yazılan bütün özelliklerin doğru olduğunu tek başına kanıtlamaz.

Tek cümlede hatırla

Ad benzerliği kimlik eşitliği değildir.

Kaynaklar: S08, S12, S13

İlişkili kayıtlar: NGQ-005, NGQ-020, NGQ-023, NGQ-024

NGQ-005 — Dijital temsil nedir?

Temel kavramlar · Kayıt NGQ-005 · Sürüm 0.3.1

En kısa cevap Dijital temsil, bir sistemin sizin hakkınızda kurduğu anlamdır.

Kısa cevap

Dijital temsil, bir sistemin bir varlık hakkında kurduğu anlamdır. Kim olduğu, ne yaptığı, kiminle ilişkili olduğu, nerede faaliyet gösterdiği, hangi sınırlar içinde çalıştığı ve bu bilgilerin hangi kanıta dayandığı bu temsilin parçalarıdır.

Çok basit anlatım

Dijital temsil, sizin hakkınızda hazırlanmış bir kart gibidir. Kartta adınız doğru olsa bile mesleğiniz, şehriniz veya yetkiniz yanlışsa kart doğru değildir. Kartın kaç kişiye gösterildiği görünürlüğü; kartta ne yazdığı ise temsili anlatır.

Neden nemli?

Kullanıcılar çoğu zaman kuruluşun kendi sayfasına gitmeden önce sistemin kurduğu kısa temsille karşılaşır. Yanlış temsil karar, güven, erişim ve sorumluluk sonuçları doğurabilir.

Karıştırmayın

- Görünürlük: Varlığın görünmesi.
- İtibar: İnsanların veya sistemlerin değerlendirmesi.
- Temsil: Varlık hakkında kurulan olgusal ve ilişkisel anlam.

Ne yapmalısınız?

1. Doğrulanmış bir varlık kaydı oluşturun.
2. Gerçek faaliyetleri ve sınırları birlikte yayımlayın.
3. Kaynaklar ve diller arasındaki çelişkileri giderin.
4. Değişen bilgileri tarih ve sürümle yönetin.
5. Birden fazla sistemde ham cevapları toplayıp karşılaştırın.

Nasıl denetlenir?

- Doğru varlık seçilmiş mi?
- Kimlik, kategori, ilişki, özellik, sınır, kanıt ve zaman doğru mu?
- Citation gerçekten ilgili iddiayı destekliyor mu?
- Olumlu yanlışlar da hata olarak kaydedilmiş mi?

- Düzeltmeden sonra yeniden ölçüm var mı?

Sınır

Temsil tek ve kalıcı bir AI dşnesi değildir. Sorgu, kaynak, sistem, sürüm, dil, ülke ve zamana göre değişen gözlenebilir çıktılardan değerlendirilir.

Tek cümlede hatırla

Görünürlük, görülüp grlmediğinizi; temsil, hakkınızda ne sylen­iğini anlatır.

Kaynaklar: S01, S08

İlişkili kayıtlar: NGQ-002, NGQ-004, NGQ-006, NGQ-012

NGQ-006 — Mention, citation, recommendation ve representation arasındaki fark nedir?

Temel kavramlar · Kayıt NGQ-006 · Sürüm 0.3.1

En kısa cevap Adılmak, kaynak gösterilmek, önerilmek ve doğru anlatılmak dört ayrı olaydır.

Kısa cevap

Mention adınızın geçmesidir. Citation bir kaynağın gösterilmesidir. Recommendation kullanıcıya bir seçenek olarak sunulmanızdır. Representation ise hakkınızda kurulan bütün anlamdır. Bu dört olay bir arada bulunabilir; fakat hiçbirini diğeri otomatik olarak kanıtlamaz.

Çok basit anlatım

Bir arkadaşınız restoranınızın adını söylerse mention oluşur. Web sitenizin adresini verirse citation oluşur. 'Buraya git' derse recommendation oluşur. Restoranın türünü, yerini, fiyatını ve özelliklerini anlattığında representation oluşur. Bunların her biri doğru da yanlış da olabilir.

Neden önemli?

Dört kavram tek ölçüye indirildiğinde raporlar yanıltıcı olur. Kaynak görünürken iddia desteklenmeyebilir; öneri yapılırken yanlış işletme anlatılabilir.

Karıştırmayın

- Citation varlığı, citation desteğiyle aynı değildir.
- Recommendation, doğru veya uygun recommendation olmak zorunda değildir.
- Representation, mention sayısından daha geniştir.

Ne yapmalısınız?

1. Her çıktı için mention, citation, recommendation ve temsil alanlarını ayrı kaydedin.
2. Citation'ın hangi cümleyi desteklediğini kontrol edin.
3. Recommendation'ın sorguya uygunluğunu ve temsil doğruluğunu değerlendirin.
4. Yanlış varlığa bağlanan mention ve citation'ları ayrı hata sınıfına alın.
5. Tek bir yüksek oranı genel başarı puanı gibi kullanmayın.

Nasıl denetlenir?

- Ad geçti mi?
- Kaynak gösterildi mi ve doğru iddiayı destekledi mi?
- Varlık gerçekten önerildi mi, yoksa yalnız listelendi mi?

- Kimlik ve özellikler doğru mu?
- Dört metrik ayrı raporlandı mı?

Sınır

Bir citation veya recommendation, kaynağın bağımsız, güncel ve yeterli olduğunu tek başına göstermez.

Tek cümlede hatırla

Adılma, kaynak gösterme, önerilme ve temsil edilme dört ayrı olaydır.

Kaynaklar: S01

İlişkili kayıtlar: NGQ-002, NGQ-005, NGQ-007, NGQ-012, NGQ-013

Kanıt ve lm

NOMOS GEO-QA / TÜRKÇE OKUMA VE DENETM YZEY

NGQ-007 — Kanıt nedir?

Kanıt ve ölçüm · Kayıt NGQ-007 · Sürüm 0.3.1

En kısa cevap Kanıt, belirli bir iddiayı gerçekten destekleyen doğrulanabilir kayıttır.

Kısa cevap

Kanıt, belirli bir iddiayı belirli kapsam ve zamanda destekleyen doğrulanabilir kayıttır. Bir bağlantının veya belgenin varlığı tek başına yetmez; o kayıt, tartışılan cümleyi gerçekten desteklemelidir.

Çok basit anlatım

'Mağaza bugün açık' iddiasını düşünün. Geçen yıl çekilmiş bir fotoğraf kaynak olabilir; fakat bugünkü çalışma saatini kanıtlamaz. Kanıt, doğru soruya doğru zamanda cevap veren kaynaktır.

Neden önemli?

Kanıt olmadan sistemler, insanlar ve denetçiler iddia ile gerçeği ayıramaz. Yanlış kaynak eşleştirmesi, kanıt varmış gibi görünen fakat doğrulanamayan temsil üretir.

Karıştırmayın

- Kaynak: Bilginin geldiği kayıt.
- Kanıt: Kaynağın belirli iddiayı destekleyen kısmı ve bağlamı.
- Citation: Kaynağa yapılan görünür gönderme; desteğin kendisi değildir.

Ne yapmalısınız?

1. Uzun cümleleri tek tek doğrulanabilir iddialara bölün.
2. Her iddiaya kaynak, bölüm veya alan düzeyinde bağ kurun.
3. Kaynağın tarihini, sahibini ve kapsamını kaydedin.
4. Birinci taraf beyanı ile bağımsız doğrulamayı ayırın.
5. Çelişen kanıtları silmek yerine görünür biçimde yönetin.

Nasıl denetlenir?

- İddia açık ve tek anlamlı mı?
- Kaynak tam olarak bu iddiayı mı destekliyor?
- Kaynak güncel, yetkili ve değişmemiş mi?
- Kapsam veya tarih aşımı var mı?
- Karşı kanıt kaydedilmiş mi?

Sınır

Kanıt gücü baēlama baēlıdır. Bir konuda gcl olan kaynak baēka bir konuda zayıf olabilir.

Tek cümlede hatırla

Kaynak bir yerdir; kanıt, o yerde iddianızı gerçekten destekleyen Őeydir.

Kaynaklar: S35

İliēkili kayıtlar: NGQ-008, NGQ-009, NGQ-015

NGQ-008 — Birincil kaynak ile bağımsız kanıt arasındaki fark nedir?

Kanıt ve ölçüm · Kayıt NGQ-008 · Sürüm 0.3.1

En kısa cevap Birincil kaynak olaya yakındır; bağımsız kanıt iddia sahibinden ayrıdır.

Kısa cevap

Birincil kaynak, olayın veya bilginin doğrudan kaydına en yakın kaynaktır. Bağımsız kanıt ise iddiayı ileri süren taraftan ayrı bir kişi veya kurumun doğrulamasıdır. Aynı belge bir iddia için birincil olabilir; fakat bağımsız olmayabilir.

Çok basit anlatım

Bir şirket kendi fiyat listesini yayımlarsa fiyat için birincil kaynaktır. 'Sektörün en iyisiyiz' derse bu yalnız kendi beyanıdır. Bağımsız ve yöntemini açıklayan bir değerlendirme, ikinci iddia için daha uygun olabilir.

Neden önemli?

Birincilik ile bağımsızlık karıştırıldığında öz beyanlar dış doğrulama gibi sunulur. Tersine, kuruluşun kendi güncel politikası için üçüncü taraf özetine gereksiz ağırlık verilebilir.

Karıştırmayın

- Birinci taraf kaynak: Kuruluşun kendi yayını.
- Birincil kaynak: Olaya veya karara doğrudan bağlı kayıt.
- Bağımsız kaynak: İddia sahibinden ayrı bir kaynaktır.
- Güçlü kanıt: İddia, kapsam, tarih ve yöntemle uyumlu kaynaktır.

Ne yapmalısınız?

1. Önce kanıtlanacak iddiayı yazın.
2. İddia için birincil kaynağın ne olduğunu belirleyin.
3. Bağımsız doğrulama gerekip gerekmediğini açıkça işaretleyin.
4. Kaynağın finansal, kurumsal veya yönetsel bağımsızlığını inceleyin.
5. Kaynak türünü kullanıcıya görünür kılın.

Nasıl denetlenir?

- Kaynak iddia sahibine mi ait?
- Olayı doğrudan mı kaydediyor, başkasından mı aktarıyor?
- Bağımsızlık ilişkileri açıklanmış mı?
- Yöntem ve tarih yeterli mi?

- z beyan, bağımsız sonuç gibi sunulmuş mu?

Sınır

Bağımsız olmak doğru olmakla aynı değildir. Kaynak ayrıca yetkinlik, yöntem, güncellik ve iddiaya uygunluk açısından incelenmelidir.

Tek cümlede hatırla

Birincil kaynak olaya yakınlığı; bağımsız kaynak iddia sahibinden ayrılığı anlatır.

Kaynaklar: S12, S14, S19

İlişkilili kayıtlar: NGQ-007, NGQ-009, NGQ-015

NGQ-009 — Bir kuruluşun kendi web sitesi neden tek başına bağımsız kanıt değildir?

Kanıt ve ölçüm · Kayıt NGQ-009 · Sürüm 0.3.1

En kısa cevap Kendi siteniz sizin beyanınızdır; dışarıdan doğrulama değildir.

Kısa cevap

Kuruluş kendi sitesinin yayıncısıdır; bu nedenle site, kuruluşun ne söylediğini güçlü biçimde gösterir fakat bu sözlerin dışarıdan doğrulandığını göstermez. Site resmî birinci taraf kaynağı olabilir; bağımsız kaynak değildir.

Çok basit anlatım

Bir kişi özgeçmişine 'çok iyi yzcym' yazabilir. Bu, kişinin böyle bir iddiada bulunduğunu kanıtlar. Yarış sonucu veya bağımsız hakem kaydı ise performansı ayrıca doğrular.

Neden nemli?

Kendi sitenizi değersiz saymak da, bütün iddialar için yeterli saymak da hatadır. Kimlik, iletişim, hizmet listesi ve politika gibi birinci taraf bilgilerinde site önemlidir; üstünlük ve bağımsız başarı iddialarında ek kanıt gerekir.

Karıştırmayın

- Resmî kaynak olmak bağımsız kaynak olmak değildir.
- Kendi hizmetinizi açıklamak ile hizmetin üstünlüğünü kanıtlamak farklıdır.
- Doğru structured data, öz beyanı bağımsız kanıtı dönüştürmez.

Ne yapmalısınız?

1. Sitenizde hangi ifadelerin beyan, hangilerinin doğrulanmış olgu olduğunu ayırın.
2. Kimlik ve güncel hizmet bilgilerini açıkça yayımlayın.
3. Ödül, liderlik, en iyi olma ve başarı iddialarına dış kaynak ekleyin.
4. İş ilişkilerini ve ücretli içerikleri açıklayın.
5. Eski başarıları güncel kapasite gibi sunmayın.

Nasıl denetlenir?

- İddia kuruluşun kendi beyanı mı?
- Bağımsız doğrulama gerektiren bir üstünlük iddiası mı?
- Gösterilen dış kaynak gerçekten bağımsız mı?
- Kaynak güncel ve iddiayla aynı kapsamda mı?

- Yapılandırılmış veri görünür metinden daha güçlü bir iddia kuruyor mu?

Sınır

Bu kural, kuruluşun kendi sitesini önemsiz kılmaz. Site, kanonik kimlik ve birinci taraf olgular için temel yüzeydir.

Tek cümlede hatırla

Kendi siteniz ne söylediğinizi kanıtlar; söylediğiniz her şeyin doğru olduğunu değil.

Kaynaklar: S05, S06, S08

İlişkili kayıtlar: NGQ-007, NGQ-008, NGQ-018, NGQ-019

NGQ-010 — Bir AI cevabı, web sitesindeki bilgi doğru olduğu hâde neden yanlış olabilir?

Kanıt ve ölçüm · Kayıt NGQ-010 · Sürüm 0.3.1

En kısa cevap Doğru bilgi, cevap zincirinin her adımının doğru çalışacağını garanti etmez.

Kısa cevap

Doğru bilginin sitede bulunması, her sistemin o sayfayı bulacağı, okuyacağı, doğru varlıkla eşleştireceği, ilgili cümleyi seçeceği ve cevaba doğru biçimde taşıyacağı anlamına gelmez. Hata; erişim, indeksleme, retrieval, varlık çözümleme, kaynak birleştirme veya üretim aşamasında oluşabilir.

Çok basit anlatım

Doğru cevap bir kitabın içinde yazılı olabilir. Fakat öğrenci yanlış kitabı açarsa, eski baskıyı kullanırsa veya doğru sayfayı yanlış anlarsa yine yanlış cevap verir. Bilginin bir yerde doğru olması, cevap zincirinin her halkasının doğru olduğu anlamına gelmez.

Neden önemli?

Sorun yanlış teşhis edilirse ekip sürekli metni değiştirir; oysa gerçek sorun erişim engeli, yanlış kanonik sayfa, eski üçüncü taraf kaydı veya varlık karışması olabilir.

Karıştırmayın

- Yayınlamak ile crawler'ın erişmesi farklıdır.
- Crawl edilmek ile indexlenmek farklıdır.
- Indexte bulunmak ile belirli sorguda seçilmek farklıdır.
- Kaynağın seçilmesi ile cevabın doğru üretilmesi farklıdır.

Ne yapmalısınız?

1. Yanlış cevabı ham hâliyle, tarih ve sistem bilgisiyle kaydedin.
2. Cevaptaki her hatayı tek iddiaya bölün.
3. İlgili kanonik sayfanın erişim ve indeks durumunu kontrol edin.
4. Çelişen eski veya üçüncü taraf kaynakları bulun.
5. Düzeltmeyi doğru katmana uygulayıp aynı testle yeniden ölçün.

Nasıl denetlenir?

- Doğru URL erişilebilir mi?
- Doğru varlık seçilmiş mi?

- Cevap hangi kaynakları kullanmış?
- Eski veya çelişkili kaynak baskın mı?
- Hata, retrieval öncesinde mi sonrasında mı oluşmuş?

Sınır

Dışarıdan yapılan test, kapalı sistemin bütün i kararlarını kesin olarak göstermez. Denetim, gözlenebilir kanıttan makul ve sınırlı çıkarım yapar.

Tek cümlede hatırla

Doğru sayfa, tek başına doğru cevap garantisi değildir.

Kaynaklar: S02, S03, S09, S10

İlişkili kayıtlar: NGQ-011, NGQ-016, NGQ-017, NGQ-019

NGQ-011 — Retrieval nedir ve GEO içindeki rolü nedir?

Kanıt ve ölçüm · Kayıt NGQ-011 · Sürüm 0.3.1

En kısa cevap Retrieval, cevap yazılmadan önce kullanılacak bilgiyi bulma ve seçme işidir.

Kısa cevap

Retrieval, bir sistemin belirli bir soru için kullanabileceği bilgi veya kaynakları bulma ve seçme sürecidir. GEO açısından önemli olan yalnız içeriğin var olması değil, doğru sorguda doğru kaydın adaylar arasına girip seçilebilmesidir.

Çok basit anlatım

Bir aşçı yüzlerce malzemenin bulunduğu depodan yemek için gerekenleri seçer. Doğru malzeme depoda olsa bile aşçı onu bulamaz veya yanlış malzemeyi seçerse yemek bozulur. Retrieval, cevap için malzeme seçme aşamasıdır.

Neden önemli?

Retrieval hatası, modelin doğru kaynağı hiç görmeden cevap üretmesine yol açabilir. Bu durumda yalnız cümleleri cilalamak sorunu çözmez; bulunabilirlik, kimlik ve seçim sinyalleri incelenmelidir.

Karıştırmayın

- Retrieval, model eğitimi değildir.
- Retrieval, yalnız web araması değildir; özel belge deposu veya veri tabanı da olabilir.
- Retrieval ile generation ayrı aşamalardır: kaynak doğru seçilip yine de yanlış özetlenebilir.

Ne yapmalısınız?

1. Kanonik içeriği açık başlıklar ve tanımlarla yayımlayın.
2. Doğru varlık bağlarını ve güncel URL'leri koruyun.
3. Sorgu niyetini kapsayan, kanıtlı ve gereksiz tekrar içermeyen sayfalar oluşturun.
4. Retrieval kaynaklarını veya citation'ları mümkün olduğunda kaydedin.
5. Kaynak seçimi ile son cevap doğruluğunu ayrı ölçün.

Nasıl denetlenir?

- Doğru kaynak adaylar arasında görünmüş mü?
- Seçilen kaynak doğru varlığa mı ait?
- Kaynağın ilgili bölümü sorguyu gerçekten cevaplıyor mu?
- Seçim tarih, dil ve ülke bağlamıyla uyumlu mu?

- Doğru kaynak seçildiği hâde üretim hatası oluşmuş mu?

Sınır

Bir kaynağın retrieval adayı olması, seçileceğini, citation alacağını veya cevabın doğru olacağını garanti etmez.

Tek cümlede hatırla

Retrieval, cevap yazılmadan önce hangi bilginin masaya geleceğini belirler.

Kaynaklar: S01, S03

İlişkili kayıtlar: NGQ-010, NGQ-012, NGQ-016, NGQ-017

NGQ-012 — GEO başarısı nasıl ölçülmelidir?

Kanıt ve ölçüm · Kayıt NGQ-012 · Sürüm 0.3.1

En kısa cevap GEO başarısı görünürlükle değil, doğruluk ve kanıtla birlikte ölçülmelidir.

Kısa cevap

GEO başarısı tek bir mention veya tek bir puanla ölçülmemelidir. Erişim, retrieval, mention, citation, recommendation, temsil doğruluğu, kanıt desteği, zaman içindeki kararlılık ve insan etkisi ayrı ölçülmeli; sonuçlar sistem, sürüm, dil, ülke, tarih ve sabit soru kümesiyle raporlanmalıdır.

Çok basit anlatım

Bir öğrenciyi yalnız sınıfa geldi diye başarılı sayamazsınız. Derse katılımı, doğru cevapları, yanlışları ve gelişimi ayrı incellersiniz. GEO'da da görünmek yalnız bir göstergedir; doğru ve kanıtlı temsil asıl sonuçtur.

Neden önemli?

Tek puan, hangi katmanın bozuk olduğunu gizler. Mention artarken citation desteği veya temsil doğruluğu düşebilir. Yalnız olumlu sayı göstermek denetimi pazarlama raporuna dönüştürür.

Karıştırmayın

- Sıklık ile doğruluk farklıdır.
- Citation oranı ile citation desteği farklıdır.
- Recommendation oranı ile uygun recommendation farklıdır.
- Bir test sonucu ile zaman içindeki kararlılık farklıdır.

Ne yapmalısınız?

1. Ölçümden önce başarı tanımını ve soru kümesini sabitleyin.
2. Başlangıç ölçümü alın.
3. Model, sürüm, dil, ülke, tarih ve prompt kaydını tutun.
4. Ham cevapları ve kaynakları saklayın.
5. Doğruluk, eksiklik, güncellik ve kanıt desteğini ayrı puanlayın.
6. Değişiklik sonrası aynı koşullarda yeniden test yapın.

Nasıl denetlenir?

- Metriklerin formülü önceden yazılmış mı?
- Payda ve örneklem görünür mü?
- Başarısız ve olumsuz sonuçlar raporda yer alıyor mu?

- Tek model veya tek sorgu genellenmiş mi?
- Ham veri ile rapor sonucu yeniden hesaplanabiliyor mu?

Sınır

NOMOS lleri önerilen denetim metrikleridir; bağımsız biçimde benimsenmiş resmî sektör standardı olarak sunulamaz. lm, nc taraf sistemin kapalı i işleyişini bütünüyle açıklamaz.

Tek cümlede hatırla

GEO başarısı, ne kadar grndğnzden çok ne kadar doğru ve kanıtlı temsil edildiğinzdir.

Kaynaklar: S01

İlişkili kayıtlar: NGQ-002, NGQ-006, NGQ-011, NGQ-013, NGQ-015

NGQ-013 — GEO, bir AI sisteminin sizi önermesini garanti edebilir mi?

Kanıt ve lm · Kayıt NGQ-013 · Sürüm 0.3.1

En kısa cevap Hayır. GEO koşulları iyileştirir; üçüncü tarafın kararını kontrol edemez.

Kısa cevap

Hayır. GEO, doğru ve güncel bilgiyi erişilebilir, anlaşılır ve kanıtlı hâle getirebilir; fakat üçüncü taraf bir AI sisteminin hangi kaynağı seçeceğini veya kimi önereceğini kontrol edemez. Recommendation sorguya, kullanıcı ihtiyacına, sisteme, sürüme, güvenlik kurallarına ve zamana göre değişir.

Çok basit anlatım

Bir iş başvurusu için doğru ve güçlü dosya hazırlayabilirsiniz. Dosyanızın değerlendirmeye alınma koşullarını iyileştirirsiniz; fakat kararı siz vermezsiniz. GEO da karar vereni kontrol etmez.

Neden nemli?

Garanti dili müşteriyi yanıltır, llemez sözleşme beklentisi yaratır ve sağlayıcının kontrol etmediği sonucu satmasına yol açar.

Karıştırmayın

- Erişilebilir olmak önerilmek değildir.
- Citation almak recommendation değildir.
- nerilmek uygun veya doğru öneri olmak değildir.
- Bir sorguda önerilmek bütün sorgularda önerilmek değildir.

Ne yapmalısınız?

1. Garanti yerine kontrol edilebilir teslimleri tanımlayın.
2. Recommendation için uygunluk ölçütlerini önceden yazın.
3. Farklı kullanıcı niyetleri ve bağlamlar için ayrı test yapın.
4. Yanlış veya uygunsuz olumlu recommendation'ları hata sayın.
5. Sonuçların tarih ve sürüme bağlı olduğunu rapora ekleyin.

Nasıl denetlenir?

- Sözleşme veya tanıtımda garanti iddiası var mı?
- neri, kullanıcının sorusuna gerçekten uygun mu?
- Önerilen varlık doğru ve güncel mi?
- Kısıtlar ve belirsizlikler açıklanmış mı?

- Tek olumlu örnek genel başarı gibi sunulmuş mu?

Sınır

Hiçbir etik GEO uygulaması, kontrolü dışındaki model davranışını kesin sonuç olarak satmamalıdır.

Tek cümlede hatırla

GEO koşulları iyileştirir; üçüncü tarafın kararını garanti etmez.

Kaynaklar: S01, S02

İlişkili kayıtlar: NGQ-001, NGQ-006, NGQ-012, NGQ-014

NGQ-014 — Olumlu yanlış temsil neden düzeltilmelidir?

Kanıt ve lm · Kayıt NGQ-014 · Sürüm 0.3.1

En kısa cevap Sizi öven yanlış da kullanıcıyı yanıltır ve düzeltilmelidir.

Kısa cevap

Olumlu yanlış temsil, bir varlığı gerçekte olduğundan daha yetkili, büyük, deneyimli veya başarılı gösteren hatadır. Kısa vadede yararlı görünse bile kullanıcıyı yanıltır, yanlış beklenti yaratır ve doğruluk sistemini bozar; bu nedenle olumsuz yanlış kadar ciddiyle düzeltilmelidir.

Çok basit anlatım

Bir tamirciye sahip olmadığı bir sertifikanın verilmesi ilk bakışta ona müşteri kazandırabilir. Fakat müşteri yanlış bilgiyle karar verir. Övgü biçimindeki yanlış da hâlâ yanıltır.

Neden nemli?

Olumlu yanlışlar çoğu zaman şikyet edilmez ve başarı gibi kaydedilir. Bu sessizlik, hatanın yayılmasına ve kurumsal sorumluluğun büyümesine neden olur.

Karıştırmayın

- Olumlu temsil: Doğru ve destekli güçlü zellik.
- Olumlu yanlış: Desteksiz veya yanlış vg.
- Pazarlama dili: Açıkça tanıtım olan, yine de yanıltıcı olmaması gereken ifade.

Ne yapmalısınız?

1. Abartılı veya sahip olunmayan unvanları kaydedin.
2. Yanlış olumlu iddianın kaynağını ve yayılımını bulun.
3. Kendi sayfalarınızda açık sınır ve yetki bilgisi yayımlayın.
4. Mümkün olan yüzeylerde düzeltme isteyin.
5. Olumlu yanlışları başarı metriğinden çıkarın.

Nasıl denetlenir?

- Her olumlu cümlenin kanıtı var mı?
- Yetki, kapasite veya coğrafya abartılmış mı?
- Kuruluş hatayı bildiği hâlde sessiz kalmış mı?
- Hata kullanıcı kararını etkileyebilir mi?
- Düzeltme ve yeniden test kaydı var mı?

Sınır

Her olumlu ifade Şüpheli değildir. Sorun, ifadenin yanlış, eksik bağlamlı veya desteklenemez olmasıdır.

Tek cümlede hatırla

Sizi öven yanlış da sizi kötüleyen yanlış kadar düzeltilmelidir.

Kaynaklar: S35

İlişkili kayıtlar: NGQ-002, NGQ-005, NGQ-013, NGQ-015

NGQ-015 — Bir GEO iddiasının kanıtlanabilir olması için hangi kayıtlar gerekir?

Kanıt ve ölçüm · Kayıt NGQ-015 · Sürüm 0.3.1

En kısa cevap Sonuçla birlikte başlangıç, yöntem, koşullar, ham cevaplar ve değişiklik kaydı saklanmalıdır.

Kısa cevap

Bir GEO iddiasını sınamak için önce iddianın tam cümlesi ve ölçülen varlık kaydedilir. Ardından kapsam, başlangıç durumu, yapılan değişiklik, sabit soru kümesi, kullanılan sistem ve sürüm yazılır. Dil, ülke, tarihler, ham cevaplar, kaynaklar, değerlendirme yöntemi ve yeniden test sonucu da aynı kanıt zincirinde korunur.

Çok basit anlatım

'İyileştik' demek yetmez. Önceki not, yapılan çalışma, aynı sınavın sonraki sonucu ve notun nasıl hesaplandığı birlikte bulunmalıdır. Aksi hâlde başarı tekrar kontrol edilemez.

Neden önemli?

Kayıt zinciri olmadan değişimin nedeni, büyüklüğü ve kapsamı doğrulanamaz. Sonuç seçilmiş örneğe, değişen modele veya farklı soruya ait olabilir.

Karıştırmayın

- Ekran görüntüsü tek başına tam kanıt paketi değildir.
- Ölçüm sonucu ile nedensellik iddiası farklıdır.
- Bir platformdaki değişim bütün sistemlere genellenemez.

Ne yapmalısınız?

1. Her iddiaya benzersiz kimlik verin.
2. Başlangıç ölçümünü değişiklikten önce kilitleyin.
3. Yapılan değişikliği dosya ve sürüm düzeyinde kaydedin.
4. Test koşullarını ve ham çıktıları saklayın.
5. Değerlendirme kurallarını önceden yazın.
6. Sonuç ile olası neden arasındaki belirsizliği açıklayın.

Nasıl denetlenir?

- İddia yeniden üretilebilir mi?
- Başlangıç ve sonraki ölçüm karşılaştırılabilir mi?

- Soru kümesi ve model koşulları aynı mı?
- Ham çıktı ile rapor puanı eşleşiyor mu?
- İddia, kanıtın desteklediği sınırı aşıyor mu?

Sınır

Eksiksiz kayıt, tek başına nedenselliği kanıtlamaz; fakat iddianın bağımsız biçimde incelenebilmesi için gerekli zemini kurar.

Tek cümlede hatırla

Kanıtlanabilir başarı, sonuç kadar ölçüm yolunu da saklar.

Kaynaklar: S01, S35

İlişkili kayıtlar: NGQ-007, NGQ-012, NGQ-029, NGQ-033

Teknik erişim ve veri tutarlılığı

NOMOS GEO-QA / TÜRKÇE OKUMA VE DENETM YZEY

NGQ-016 — Crawling nedir ve bir AI sisteminin web sitenize erişebilmesi neden önemlidir?

Teknik erişim ve veri tutarlılığı · Kayıt NGQ-016 · Sürüm 0.3.1

En kısa cevap Crawling, otomatik bir aracın sayfanıza gidip içeriği okumaya çalışmasıdır.

Kısa cevap

Crawling, bir botun veya otomatik aracın bir URL'yi keşfetmesi, istemesi ve sunulan içeriği almaya çalışmasıdır. Sistem doğru sayfaya erişemezse o sayfadaki güncel bilgiyi kullanamaz; fakat erişebilmesi de bilgiyi indexleyeceğini, kaynak göstereceğini veya sizi onereceğini garanti etmez.

Çok basit anlatım

Bir dükkânın kapısında doğru bilgiler yazılı olsun. Ziyaretçi sokağı bulamazsa, kapı kilitliyse veya güvenlik onu yanlışlıkla durdurursa bilgileri okuyamaz. Kapıya ulaşması ise alışveriş yapacağı anlamına gelmez.

Neden onemli?

Erişim engeli, en iyi içeriği bile görünmez bırakabilir. Tersine, güvenliği kaldırarak bütün botlara sınırsız erişim vermek de doğru çözüm değildir; crawler amaçları ve izinleri ayrı yönetilmelidir.

Karıştırmayın

- Crawling: URL'ye gidip içeriği isteme.
- Indexing: Ieriği aranabilir bir kayda işleme.
- Retrieval: Belirli soru için ilgili kaydı seçme.
- Training: Model geliştirme süreci; crawling ile aynı değildir.

Ne yapmalısınız?

1. onemli URL'lerin anonim erişimini ve HTTP durumlarını test edin.
2. robots.txt, güvenlik duvarı, rate limit ve bot doğrulama kurallarını ayrı inceleyin.
3. Bot adlarını ve amaçlarını yalnız güncel resmî sağlayıcı belgelerinden alın.
4. Arama erişimi ile eğitim erişimini aynı politika sanmayın.
5. Güvenlik kuralını kaldırmak yerine doğrulanmış bot için dar kapsamlı izin tasarlayın.

Nasıl denetlenir?

- URL 200 durumuyla ve gerçek içerikle cevap veriyor mu?
- robots.txt ilgili kullanıcı aracına ne söylüyor?
- CDN veya güvenlik katmanı doğrulanmış botu engelliyor mu?

- HTML, PDF ve JSON yüzeyleri ayrı test edilmiş mi?
- Erişim sonucu tarih, IP/ajan bağlamı ve yanıt gövdesiyle kaydedilmiş mi?

Sınır

Crawler erişimi zorunlu bir ön koşul olabilir; index, retrieval, citation, training veya recommendation garantisi değildir. Bot adları ve sağlayıcı politikaları zamanla değişebilir.

Tek cümlede hatırla

Kapıya ulaşmak ilk adımdır; içeri alınmak ve seçilmek başka adımlardır.

Kaynaklar: S03, S04, S09, S10

İlişkili kayıtlar: NGQ-010, NGQ-011, NGQ-017

NGQ-017 — Indexing nedir ve bir sayfanın crawl edilmesi neden index edileceği anlamına gelmez?

Teknik erişim ve veri tutarlılığı · Kayıt NGQ-017 · Sürüm 0.3.1

En kısa cevap Bir sayfanın okunması, arama kaydına eklendiği anlamına gelmez.

Kısa cevap

Indexing, erişilen içeriğin analiz edilip bir arama veya retrieval sisteminin kullanılabilir kaydına dönüştürülmesidir. Bir sayfa crawl edilebilir; fakat noindex talimatı, yinelenen içerik, düşük işlenebilirlik, kalite kararı, teknik hata veya sistem kapsamı nedeniyle indexe alınmayabilir.

Çok basit anlatım

Bir kütüphaneci kitabı teslim alabilir ama kataloga eklemeyebilir. Kitabı görmek, kayıt numarası verildiği ve aramada bulunacağı anlamına gelmez.

Neden önemli?

Crawl başarısını index başarısı sanmak yanlış teşhis üretir. Site sahibi erişim açık olduğu hâlde sayfanın neden seçilemediğini araştırmadan içerik eklemeye devam edebilir.

Karıştırmayın

- Keşif, crawl, render, index ve retrieval ayrı durumlardır.
- robots.txt erişim kontrolü; noindex indeksleme talimatıdır.
- Kamu arama indexi ile kuruluş içi özel RAG indexi aynı değildir.

Ne yapmalısınız?

1. Önemli URL'lerin indexlenebilirlik sinyallerini kontrol edin.
2. noindex, canonical, yönlendirme ve HTTP durumlarını birlikte inceleyin.
3. Yinelenen sayfalarda tercih edilen kanonik URL'yi açıkça belirtin.
4. JavaScript veya erişim sonrası oluşan içeriğin gerçekten işlenebildiğini test edin.
5. Sağlayıcının kendi tanılama araçları varsa sonucu tarihleyerek kaydedin.

Nasıl denetlenir?

- Sayfa crawl edilmiş mi, yalnız keşfedilmiş mi?
- noindex veya çelişkili canonical var mı?
- Sunulan içerik boş, eksik veya oturum arkasında mı?
- Index durumu hangi sistem için ölçülüyor?

- Indexte olmak belirli sorguda retrieval edildi diye yorumlanmış mı?

Sınır

Bir sağlayıcının index durumu diğer sağlayıcının indexini göstermez. Indexe alınmak, belirli bir cevapta kullanılma garantisi değildir.

Tek cümlede hatırla

Crawl edilmek kapıdan girmektir; indexlenmek kataloğa yazılmaktır.

Kaynaklar: S03, S04, S11

İlişkili kayıtlar: NGQ-010, NGQ-011, NGQ-016, NGQ-019

NGQ-018 — Structured data nedir ve AI sistemlerinin bir varlığı doğru anlamasına nasıl yardımcı olabilir?

Teknik erişim ve veri tutarlılığı · Kayıt NGQ-018 · Sürüm 0.3.1

En kısa cevap Yapılandırılmış veri, sayfadaki bilgiyi makineye düzenli alanlarla açıklar.

Kısa cevap

Yapılandırılmış veri (structured data), sayfadaki bilgiyi önceden tanımlı alanlar ve ilişkilerle makineye açıklayan işaretlemedir. Bir varlığın türünü, adını, bağlantılarını ve özelliklerini daha açık hâle getirebilir; fakat yanlış iddiayı doğruya çeviremez ve bütün AI sistemlerinin bu veriyi kullanacağını garanti etmez.

Çok basit anlatım

Bir kutunun üstüne yalnız 'eşya' yazmak yerine 'kırılabilir cam bardak, 12 adet' yazmak içeriği daha açık anlatır. Etiket kutuyu değiştirmez; içinde ne olduğunu daha düzenli söyler.

Neden nemli?

Açık alanlar varlık karışmasını ve ilişki belirsizliğini azaltabilir. Fakat görünür sayfadan farklı bilgi taşıyan işaretleme yeni bir güven sorunu yaratır.

Karıştırmayın

- JSON bir veri biçimidir; JSON-LD bağlantılı veri anlamı ekleyen bir kullanımdır.
- Schema.org bir sözlüktür; her sağlayıcının bütün alanları kullanacağını söylemez.
- Yapılandırılmış veri, görünür içeriğin yerine geçmez.

Ne yapmalısınız?

1. nce görünür metindeki gerçeği düzeltin.
2. Doğru varlık türünü ve kararlı tanımlayıcıyı seçin.
3. Yalnız sayfada görülen ve desteklenen özellikleri işaretleysin.
4. İlişkileri, adları ve URL'leri diğer kanonik kayıtlarla eşleştirin.
5. Sözdizimi ile olgusal doğruluğu ayrı test edin.

Nasıl denetlenir?

- İşaretleme geçerli sözdizimine sahip mi?
- Varlık türü doğru mu?
- İşaretlenen bilgi görünür sayfada da var mı?
- Kanonik URL ve kimlik bağları çelişiyor mu?

- Desteksiz dl, puan veya sahiplik eklenmiş mi?

Sınır

Geçerli işaretleme, zengin sonuç, index, citation, recommendation veya AI doğruluğu garantisi değildir.

Tek cümlede hatırla

Yapılandırılmış veri gerçeği daha açık anlatır; gerçeği yaratmaz.

Kaynaklar: S05, S06, S07, S08

İlişkili kayıtlar: NGQ-009, NGQ-019, NGQ-020, NGQ-024

NGQ-019 — Görünür HTML, structured data ve kanonik JSON neden aynı gerçeği söylemelidir?

Teknik erişim ve veri tutarlılığı · Kayıt NGQ-019 · Sürüm 0.3.1

En kısa cevap İnsan ve makine yüzeyleri aynı varlık hakkında çelişmemelidir.

Kısa cevap

İnsanların okuduğu HTML, sayfadaki yapılandırılmış veri ve makine kayıtlarının kullandığı kanonik JSON aynı varlık, ilişki, özellik, sınır, tarih ve statü hakkında çelişmemelidir. Cümleleri aynı olmak zorunda değildir; olgusal anlamları aynı olmalıdır.

Çok basit anlatım

Bir mağazanın vitrini '24 saat açık', kasadaki sistem '18.00'de kapanır', resmî bilgi kartı da 'hafta sonu kapalı' diyorsa hangisinin doğru olduğu belli değildir.  yüzey de aynı gerçeği anlatmalıdır.

Neden önemli?

Çelişkili yüzeyler kullanıcıyı, crawler'ı, denetçiyi ve kurum içi sistemi farklı sonuçlara götürür. Yanlış bilgi daha sonra başka platformlara yayılabilir.

Karıştırmayın

- Aynı gerçek, aynı cümle demek değildir.
- JSON ile JSON-LD aynı rolü taşımak zorunda değildir.
- Kanonik URL ile kanonik kimlik kaydı farklı kavramlardır.

Ne yapmalısınız?

1. Tek bir doğrulanmış kaynak kaydı belirleyin.
2. HTML, JSON-LD ve JSON'u bu kayıttan üretin veya onunla karşılaştırın.
3. Ad, tür, sahiplik, hizmet, coğrafya, tarih ve statü alanlarını eşleştirin.
4. Değişiklik olduğunda bütün yüzeyleri aynı sürüm olayıyla güncelleyin.
5. Eski kopyaları kaldırın, yönlendirin veya tarihsel olarak işaretleyin.

Nasıl denetlenir?

-  yüzeyde aynı varlık tanımlayıcısı kullanılıyor mu?
- Ad, sahiplik ve hizmet bilgileri eşleşiyor mu?
- Tarih ve geçerlilik alanları aynı mı?
- Yapılandırılmış veri görünür metinden daha güçlü iddia kuruyor mu?

- Değişiklik sonrası bütün kopyalar yeniden okunmuş mu?

Sınır

Tutarlılık doğruluk için gereklidir; fakat üç yüzeyin aynı yanlışı tekrar etmesi yine doğru temsil değildir. Dayanak ayrıca doğrulanmalıdır.

Tek cümlede hatırla

Üç yüzey aynı cümleyi değil, aynı gerçeği söylemelidir.

Kaynaklar: S05, S06, S07, S08, S11

İlişkili kayıtlar: NGQ-018, NGQ-020, NGQ-021

Kanonik kimlik ve varlık ayrımı

NOMOS GEO-QA / TÜRKÇE OKUMA VE DENETM YZEY

NGQ-020 — Kanonik kimlik kaydı nedir ve bir varlığın tek bir ana kayıtle tanımlanması neden önemlidir?

Kanonik kimlik ve varlık ayrımı · Kayıt NGQ-020 · Sürüm 0.3.1

En kısa cevap Tek ana kimlik kaydı, aynı varlık için rakip doğrular oluşmasını önler.

Kısa cevap

NOMOS GEO'ya göre kanonik kimlik kaydı, bir varlığın kararlı kimliğini, adlarını, türünü, ilişkilerini, geçerlilik durumunu ve kanıt bağlantılarını yöneten ana kayıttır. Tek ana kayıt, aynı varlık için birbiriyle yarışan doğrular oluşmasını engeller.

Çok basit anlatım

Bir kişinin farklı defterlerde farklı doğum tarihleriyle yazıldığını düşünün. Herkes kendi defterini doğru sayarsa karışıklık büyür. Ana kayıt, diğer kopyaların kontrol edileceği güvenilir başvuru noktasıdır.

Neden önemli?

Dağınık kimlik kayıtları yanlış birleştirme, eski ad, çelişkili sahiplik ve dil sürümleri arasında kopukluk üretir. Tek ana kayıt değişikliklerin izlenmesini kolaylaştırır.

Karıştırmayın

- Kanonik kimlik kaydı, varlığın kendisi değildir.
- Kanonik URL, web kopyaları arasındaki tercih sinyalıdır; bütün kimlik yönetimi değildir.
- Ana kayıt, bağımsız dış kanıtın yerine geçmez.

Ne yapmalısınız?

1. Her varlığa kararlı ve benzersiz bir kimlik verin.
2. Kanonik ad, alternatif ad, eski ad ve dil adlarını ayrı tutun.
3. Varlık türünü, ilişkileri, durum ve geçerlilik tarihlerini kaydedin.
4. Kaynak ve kanıt bağlantılarını alan düzeyinde kurun.
5. Diğer sayfa ve veri kümelerini ana kayda bağlayın.

Nasıl denetlenir?

- Aynı varlık için birden fazla rakip ana kayıt var mı?
- Kararlı kimlik sürümler boyunca korunmuş mu?
- Ad ve ilişki değişiklikleri tarihçeli mi?
- Dış kimlikler doğru varlığa mı bağlanıyor?

- Ana kayıt kendi iddiasını bağımsız kanıt gibi mi sunuyor?

Sınır

“Kanonik kimlik kaydı” bu eserin önerdiği yönetim kavramıdır; ORCID, ROR, DOI veya Schema.org'un ortak resmî terimi değildir.

Tek cümlede hatırla

Bir varlık için tek ana kayıt, birçok yüzey için tek doğruluk yn sağlar.

Kaynaklar: S07, S08, S11, S12, S13, S14

İlişkili kayıtlar: NGQ-004, NGQ-019, NGQ-021, NGQ-022, NGQ-023

NGQ-021 — Bir varlığın adı, türü, sahibi veya statüsü değiştiğinde kanonik kimlik kaydı nasıl güncellenmelidir?

Kanonik kimlik ve varlık ayrımı · Kayıt NGQ-021 · Sürüm 0.3.1

En kısa cevap Değişiklik, eski durumu silmeden tarih, neden ve kanıtla kaydedilmelidir.

Kısa cevap

Değişiklik, eski değerı silip yeni değerı yazmaktan ibaret olmamalıdır. Ne değiştiği, neden değiştiği, hangi tarihte yürürlüğe girdiği, hangi kanıtla dayandığı, kim tarafından onaylandığı ve hangi yüzeylere yayıldığı sürümlü bir değişiklik olayı olarak kaydedilmelidir.

Çok basit anlatım

Bir evin sahibi değiştiğinde eski tapuyu yok saymazsınız. Eski ve yeni durumun tarihi ile değişikliğin belgesini saklırsınız. Kimlik kaydı da geçmişi silmeden bugünü göstermelidir.

Neden nemli?

Tarihçe olmadan düzeltme, yeniden adlandırma, birleşme, kapanma veya yeni varlık doğumu birbirine karışabilir. Eski bilgiyi kullanan sistemler neden değişiklik yapıldığını anlayamaz.

Karıştırmayın

- Yazım düzeltmesi ile gerçek dünya değişikliği farklıdır.
- Ad değişikliği her zaman yeni varlık doğduğu anlamına gelmez.
- Birleşme veya bölünme yalnız alan güncellemesi olmayabilir; yeni kimlik ilişkileri gerektirebilir.

Ne yapmalısınız?

1. Değişiklik türünü sınıflandırın.
2. Eski ve yeni değerı, yürürlük tarihini ve kanıtı kaydedin.
3. Kararlı kimliğin devam edip etmediğine karar verin.
4. HTML, structured data, JSON ve haricî kayıtlar için yayılım listesi oluşturun.
5. Güncelleme sonrası geri okuma ve çelişki testi yapın.

Nasıl denetlenir?

- Eski durum tarihsel olarak görülebiliyor mu?
- Değişikliği onaylayan ve kanıtlayan kayıt var mı?
- Yeni varlık gereken olayda eski kimlik yanlışlıkla sürdürülmüş m?
- Bütün yüzeyler güncellenmiş mi?

- Eski URL ve kimliklerden doğru yönlendirme veya ilişki var mı?

Sınır

Teknik kaydın güncellenmesi, değişikliğin hukukî etkisini kendiliğinden oluşturmaz. Hukukî sonuç yetkili belge, sicil ve somut olaya göre değerlendirilir.

Tek cümlede hatırla

Doğru güncelleme bugünü gösterir, dn de inkr etmez.

Kaynaklar: S14, S15, S19, S20, S22, S35

İlişkili kayıtlar: NGQ-019, NGQ-020, NGQ-022, NGQ-028, NGQ-029

NGQ-022 — Kanonik ad, alternatif ad, eski ad ve çeviri adı arasındaki fark nedir?

Kanonik kimlik ve varlık ayrımı · Kayıt NGQ-022 · Sürüm 0.3.1

En kısa cevap Aynı varlığın farklı adları, görevleri ve geçerlilik zamanlarıyla ayrı tutulmalıdır.

Kısa cevap

Kanonik ad, belirli kayıt ve bağlamda tercih edilen ana addir. Alternatif ad, aynı varlık için geçerli başka addir. Eski ad artık güncel ana ad değildir ve tarih aralığıyla saklanır. Çeviri adı ise başka dilde kullanılan karşılıktır; yeni bir varlık oluşturmaz.

Çok basit anlatım

Bir kişinin resmî adı, günlük hayatta kullandığı kısa adı, evlenmeden önceki soyadı ve yabancı dilde yazılan biçimi farklı alanlardır. Hepsini tek 'ad' kutusuna yazarsanız hangisinin ne zaman ve nerede kullanılacağı bilinmez.

Neden önemli?

Ad türleri ayrılmazsa eski isim güncel sanılabilir, iki ayrı varlık yanlışlıkla birleştirilebilir veya aynı varlığın dillerdeki sayfaları kopuk görünebilir.

Karıştırmayın

- Kanonik ad, her ülkede ve her hukukî bağlamda tek evrensel ad demek değildir.
- Alternatif ad güncel olabilir; eski ad tarihsel bir addir.
- Çeviri adı ile Latin harflerine aktarma aynı işlem değildir.

Ne yapmalısınız?

1. Her adın türünü, dilini ve yazı sistemini kaydedin.
2. Eski adlara başlangıç ve bitiş tarihi ekleyin.
3. Hukukî ad ile kullanıcıya gösterilen adı ayırın.
4. Dil etiketlerinde geçerli BCP 47 biçimlerini kullanın.
5. Bütün adları aynı kararlı varlık kimliğine bağlayın.

Nasıl denetlenir?

- Adların türleri açık mı?
- Eski ad güncel gibi mi gösteriliyor?
- Dil ve yazı sistemi etiketleri doğru mu?
- Çeviri yeni bir varlık kaydı oluşturmuş mu?

- Hukukî baēlamda yanlış ad kullanılmış mı?

Sınır

Kanonik ad seçimi kullanım bağlamına bağlıdır. Marka, ticaret unvanı ve kişi adı için hukukî kurallar ayrıca geçerli olabilir.

Tek cümlede hatırla

Her ad aynı varlığa bağlanabilir; ama her adın görevi aynı değildir.

Kaynaklar: S08, S12, S13, S14, S16

İlişkili kayıtlar: NGQ-020, NGQ-021, NGQ-023, NGQ-024

NGQ-023 — Aynı veya benzer ada sahip farklı varlıklar birbirinden nasıl ayrılmalıdır?

Kanonik kimlik ve varlık ayrımı · Kayıt NGQ-023 · Sürüm 0.3.1

En kısa cevap Yalnız ada bakmayın; tür, kimlik, yer, ilişki ve zamanı birlikte kontrol edin.

Kısa cevap

Aynı veya benzer ad taşıyan varlıklar yalnız ada göre birleştirilmemelidir. Kararlı tanımlayıcı, varlık türü, hukukî ad, coğrafya, sahiplik, ilişkiler, tarih ve güvenilir kaynaklar birlikte kullanılarak her varlık ayrı çözülmelidir.

Çok basit anlatım

Aynı okulda iki 'Ahmet Yılmaz' olabilir. Öğretmen yalnız ada bakmaz; sınıf, öğrenci numarası ve doğum tarihi gibi ek bilgilerle doğru kişiyi bulur.

Neden önemli?

Yanlış birleştirme, bir şirketin ödülünü başka şirkete; bir kişinin görevini başka kişiye taşıyabilir. Yanlış ayırma ise aynı varlığı birden fazla parçaya bölerek kanıtı dağıtır.

Karıştırmayın

- Yanlış birleştirme: Farklı varlıkları tek varlık sanmak.
- Yanlış parçalama: Aynı varlığı birden fazla varlık sanmak.
- Varlık bağlama: Bir kaydı doğru kanonik varlığa bağlamak.

Ne yapmalısınız?

1. Ad dışında en az birkaç ayırt edici özellik kullanın.
2. Kararlı iç kimlik ve uygun dış kimlikleri kaydedin.
3. Marka, şirket, kişi, ürün ve yer türlerini ayırın.
4. Belirsizlik varsa birleştirmeyi erteleyin ve güven düzeyi yazın.
5. Yanlış eşleşme düzeltmelerini tarihçeli yönetin.

Nasıl denetlenir?

- Eşleşme yalnız ada mı dayanıyor?
- Tür, ülke, sahiplik ve ilişki verileri uyumlu mu?
- Dış tanımlayıcı gerçekten aynı varlığa mı ait?
- Çelişen kanıt göz ardı edilmiş mi?
- Birleştirme kararının güven düzeyi ve gerekçesi var mı?

Sınır

Hiçbir tek tanımlayıcı bütün baēlamlarda hatasız deēildir. Kimlik zmleme, birden fazla iēaret ve güncel kanıt gerektirir.

Tek cümlede hatırla

Aynı ad aynı varlık demek deēildir; farklı ad da mutlaka farklı varlık demek deēildir.

Kaynaklar: S08, S12, S13, S17

İliēkili kayıtlar: NGQ-004, NGQ-020, NGQ-022, NGQ-024

NGQ-024 — Marka, Şirket, rn, hizmet ve kurucu kimlikleri neden ayrı varlıklar olarak kaydedilmelidir?

Kanonik kimlik ve varlık ayrımı · Kayıt NGQ-024 · Sürüm 0.3.1

En kısa cevap Marka, Şirket, rn, hizmet ve kurucu bağlantılı olabilir; aynı değildir.

Kısa cevap

Marka, hukukî Şirket, rn, hizmet ve kurucu farklı özelliklere, sahiplik ilişkilerine, kanıtlara ve yaşam döngülerine sahiptir. Aralarında ilişki kurulmalı; fakat tek varlıkmiş gibi birleştirilmemelidir.

Çok basit anlatım

Bir restoranın tabelası marka, işletme ruhsatını taşıyan kurum Şirket, menüdeki yemek ürün, eve servis bir hizmet ve işletmeyi kuran kişi kurucudur. Birbirleriyle bağlantılıdır; aynı Şey değildirler.

Neden önemli?

Bu kimlikler karıştığında kurucunun kişisel özelliği Şirkete, ürünün ödülü markanın bütün hizmetlerine veya markanın sahibi olmayan bir işletmeciye taşınabilir.

Karıştırmayın

- Marka ile tescilli ticari marka aynı kavram değildir.
- Şirket adı ile marka adı aynı olmak zorunda değildir.
- rn somut veya lisanslanabilir sunu; hizmet bir faaliyet olabilir.
- Kurucu olmak güncel sahip veya yönetici olmak anlamına gelmez.

Ne yapmalısınız?

1. Her kimlik türü için ayrı kararlı kimlik oluşturun.
2. Sahiplik, işletme, üretim, sunum ve kuruculuk ilişkilerini ayrı yazın.
3. Her ilişkinin tarih ve kanıtını kaydedin.
4. Web sayfası ve structured data'da doğru türü kullanın.
5. Bir varlığın özelliğini ilişkili başka varlığa otomatik taşımayın.

Nasıl denetlenir?

- Marka hukukî Şirket gibi mi gösterilmiş?
- rn başarısı bütün Şirkete genellenmiş mi?
- Kurucu güncel yetkili sanılmış mı?
- Sahiplik ve işletme ilişkileri ayrılmış mı?

- Her varlığın kendi kaynakları ve geçerlilik tarihleri var mı?

Sınır

Ayrı kayıtlar ilişkileri koparmak için değil, ilişkileri doğru kurmak için kullanılır. Hukukî marka ve şirket statüsü ilgili sicil ve ülke hukukuna göre değerlendirilir.

Tek cümlede hatırla

Bağlantılı olmak aynı olmak değildir.

Kaynaklar: S08, S18, S19, S20

İlişkili kayıtlar: NGQ-004, NGQ-020, NGQ-023, NGQ-025

Rol, yetki ve yaşam döngüsü

NOMOS GEO-QA / TÜRKÇE OKUMA VE DENETM YZEY

NGQ-025 — Kurucu, sahip, yönetici, çalışan, hukukî temsilci ve yetkili imzacı rolleri arasındaki fark nedir?

Rol, yetki ve yaşam döngüsü · Kayıt NGQ-025 · Sürüm 0.3.1

En kısa cevap Bir kişinin rolü, sahip olduğu bütün yetkileri kendiliğinden belirlemez.

Kısa cevap

Kurucu kuruluşun doğumunda rol alır; sahip pay veya mülkiyet hakkı taşır; yönetici karar ve yönetim görevi üstlenir; çalışan iş ilişkisi içinde görev yapar; hukukî temsilci belirli yetkiye dayanarak temsil eder; yetkili imzacı ise tanımlı kapsamda kuruluş adına imza atabilir. Bir kişi birden çok rol taşıyabilir, fakat hiçbir rol diğerini kendiliğinden doğurmaz.

Çok basit anlatım

Bir tiyatro oyununu başlatan kişi kurucu olabilir. Binanın sahibi başka, ekibi yöneten başka, oyuncular çalışan, sözleşme görüşen temsilci ve imza atan yetkili başka kişiler olabilir. Aynı kişi bazı görevleri birlikte taşısa bile görevlerin anlamı değişmez.

Neden önemli?

Rol karışıklığı yanlış yetki, yanlış sorumluluk ve yanlış temsil üretir. 'Kurucu' etiketi, bugün şirket adına sözleşme imzalama hakkı vermez.

Karıştırmayın

- Sahiplik ekonomik veya hukukî hak; yönetim görev ve yetkidir.
- Çalışan olmak temsil yetkisi vermez.
- Hukukî temsil yetkisi ile belirli imza yetkisi kapsam ve belge bakımından ayrılabilir.

Ne yapmalısınız?

1. Her rolü ayrı kayıt ve başlangıç-bitiş tarihiyle yönetin.
2. Rolün dayandığı karar, sözleşme, sicil veya vekâlet kaydını bağlayın.
3. Rol ile yetki kapsamını ayrı alanlarda tutun.
4. Kişi ayrıldığında bütün bağlı yetkileri ayrıca gözden geçirin.
5. Web ve makine kayıtlarında güncel rolü tarihsel rolden ayırın.

Nasıl denetlenir?

- Kişinin hangi rolü hangi tarihte taşıdığı açık mı?
- Rolün dayanağı ve yetkili organı belli mi?
- Sahip veya kurucu otomatik imzacı sayılmış mı?

- Biten görev güncel gibi gösteriliyor mu?
- Tek rol etiketiyle birden çok yetki varsayılmış mı?

Sınır

Bu bölüm genel bir ayırım sunar. Somut şirket türünde temsil, yönetim ve imza yetkisinin hukukî sonucu güncel mevzuat, sicil ve şirket belgelerine göre incelenmelidir.

Tek cümlede hatırla

Rolnz kim olduğunuzu anlatır; yetkiniz ne yapabileceğinizi.

Kaynaklar: S19, S20, S21, S22

İlişkili kayıtlar: NGQ-024, NGQ-026, NGQ-027, NGQ-028

NGQ-026 — Münferit, müşterek, sınırlı ve veklete dayalı imza yetkileri nasıl ayrılmalıdır?

Rol, yetki ve yaşam döngüsü · Kayıt NGQ-026 · Sürüm 0.3.1

En kısa cevap İmza yetkisi; kim, neyi, nasıl, ne zaman ve hangi dayanakla sorularıyla ayrılır.

Kısa cevap

Münferit yetkide kişi tanımlı kapsamda tek başına imza atabilir. Müşterek yetkide gerekli kişiler birlikte hareket eder. Sınırlı yetki tutar, işlem, yer, süre veya konu bakımından daraltılmıştır. Veklete dayalı yetki ise vekâlet verenin geçerli ve devredilebilir yetkisinden, vekâlet metnindeki sınırlar içinde doğar.

Çok basit anlatım

Bir kasa dnn. Bir anahtarla aılabiliyorsa münferit, iki anahtar birlikte gerekiyorsa müşterek yetki vardır. Anahtar yalnız belirli çekmeceyi aıyorsa sınırlıdır. Anahtarı size geçici olarak veren kişi üzerinden kullanıyorsanız vekâlet ilişkisi vardır.

Neden nemli?

'İmza yetkilisi' ifadesi tek başına hangi işlemin, ne kadar tutarın, hangi tarihte ve kaç imzayla yapılabileceğini söylemez.

Karıştırmayın

- İmza biçimi ile yetki kapsamı farklıdır.
- Tek başına imza atabilmek sınırsız yetki demek değildir.
- Vekletname, vekilin bütün işlemler için yetkili olduğu anlamına gelmez.

Ne yapmalısınız?

1. Hedef kuruluu ve yetki kaynağını açıkça kaydedin.
2. İmza biçimi, kapsam, tutar, süre ve coğrafyayı ayrı alanlarda tutun.
3. Müşterek yetkide gerekli birleşimi makinece doğrulanabilir yazın.
4. Vekâlet verenin yetkisini ve devretme hakkını ayrıca doğrulayın.
5. Sona erme, geri alma ve tescil durumlarını izleyin.

Nasıl denetlenir?

- İşlem, yetkinin kapsamına giriyor mu?
- Gerekli imza birleşimi tamam mı?
- Yetki işlem tarihinde geçerli mi?

- Vekâlet zinciri ve devretme yetkisi doğrulanmış mı?
- Tescil veya c kişilere karşı etki gereksinimi değerlendirilmiş mi?

Sınır

İmza yetkisinin hukukî geçerliliği şirket türüne, belgeye, sicile, işleme ve ülke hukukuna bağlıdır. Bu açıklama somut hukukî görüş değildir.

Tek cümlede hatırla

Kim imzalayabilir sorusu, neyi, nasıl, ne zaman ve hangi dayanakla sorularıyla birlikte cevaplanır.

Kaynaklar: S19, S21, S22, S23

İlişkili kayıtlar: NGQ-025, NGQ-027, NGQ-028, NGQ-032

NGQ-027 — Ticaret sicili, organ kararı, imza beyannamesi, vekâletname ve sistem yetkilendirmesi arasındaki kanıt hiyerarşisi nasıl kurulmalıdır?

Rol, yetki ve yaşam döngüsü · Kayıt NGQ-027 · Sürüm 0.3.1

En kısa cevap Tek bir belge bütün yetki sorularını cevaplamaz; belgeler birlikte okunmalıdır.

Kısa cevap

Bu belgeler tek bir düz çizgide 'en güçlüden en zayıfa' sıralanamaz; farklı soruları cevaplar. Ticaret sicili tescil edilen olguyu, organ kararı kurumsal iradeyi, imza beyannamesi imza örneğini, vekâletname devredilen kapsamı, sistem yetkilendirmesi ise teknik erişimi gösterir. Doğru kanıt, sorulan yetki iddiasına ve işlem tarihine göre birlikte değerlendirilir.

Çok basit anlatım

Bir binaya giren kişinin kartı kapıyı açabilir. Bu kart onun binayı satmaya yetkili olduğunu göstermez. Kapı kartı teknik erişimi; resmî karar veya vekâlet başka tür yetkiyi kanıtlar.

Neden önemli?

Teknik erişim hukukî temsil gibi, imza örneği güncel yetki gibi veya eski organ kararı yürürlükteki sicil durumu gibi yorumlandığında ciddi hata oluşur.

Karıştırmayın

- Belgenin gerçekliği ile iddiaya yeterliliği farklıdır.
- Teknik izin, hukukî yetki değildir.
- İmza örneği, tek başına işlemin kapsam yetkisini göstermez.
- Tescil, karar ve vekâletin etkisi somut hukukî bağlama göre değişebilir.

Ne yapmalısınız?

1. Önce kanıtlanacak cümleyi ve işlem tarihini yazın.
2. Her belgenin hangi soruyu cevapladığını belirleyin.
3. Belgeyi düzenleyen makamı, sürümü ve geçerliliği doğrulayın.
4. Çelişen belgelerde güncellik ve hukukî etkiyi uzmanla inceleyin.
5. Teknik erişim kayıtlarını hukukî yetki kayıtlarından ayrı tutun.

Nasıl denetlenir?

- Belge doğru kişi ve kuruluşa mı ait?
- İşlem tarihinde geçerli mi?

- İşlemin tür ve tutar kapsamını destekliyor mu?
- Geri alma veya daha yeni karar var mı?
- Teknik sistem, belge kapsamından daha geniş yetki vermiş mi?

Sınır

NOMOS'un kanıt eşleştirmesi hukukî geçerlilik kararı vermez. Çelişkili veya yüksek etkili işlemler yetkili hukukçu ve resmî kayıt üzerinden değeriendirilmelidir.

Tek cümlede hatırla

En güçlü belge, her soruya cevap veren belge değil; doğru soruyu doğru zamanda destekleyen belgedir.

Kaynaklar: S19, S20, S21, S22, S23

İlişkili kayıtlar: NGQ-007, NGQ-025, NGQ-026, NGQ-028

NGQ-028 — Bir rol veya imza yetkisi değiştiğinde, sona erdiğinde ya da geri alındığında bütün kayıtlar nasıl güncellenmelidir?

Rol, yetki ve yaşam döngüsü · Kayıt NGQ-028 · Sürüm 0.3.1

En kısa cevap Rol bittiğinde o role bağlı bütün dijital ve fiziksel erişimler gözden geçirilmelidir.

Kısa cevap

Rol veya yetki değişikliği tek bir listede isim silmek değildir. Değişiklik olayı kaydedilmeli; kimlik, insan kaynakları, hukukî kayıt, imza matrisi, erişim sistemi, API anahtarı, cihaz, ajan, web sayfası ve makine kaydı gibi ilgili bütün hedeflere kontrollü biçimde yayılmalıdır.

Çok basit anlatım

Bir çalışanın ana binadaki kartını kapatıp depo anahtarını, e-posta hesabını ve uzaktan erişimini açık bırakırsanız kişi gerçekten ayrılmış sayılmaz. Bütün kapılar ayrı kontrol edilmelidir.

Neden nemli?

Eksik kapatma artık erişim, yetkisiz temsil, eski web bilgisi ve sahipsiz hesap bırakır. Kayıt güncel görünürken gerçek sistemler eski yetkiyi sürdürebilir.

Karıştırmayın

- Rol bitişi ile bütün erişimlerin kapanması aynı olay değildir.
- Yetkinin askıya alınması, geri alınması ve sresinin dolması farklı durumlardır.
- Kaydı değiştirmek ile değişikliğin hedef sistemde uygulanması farklıdır.

Ne yapmalısınız?

1. Değişiklik kimliği, türü, zamanı, gerekçesi ve onayını kaydedin.
2. Etkilenen bütün sistem ve yayın yüzeylerini envanterden çıkarın.
3. Yüksek riskli erişimleri önce kapatın.
4. Token, anahtar, oturum, grup yeliği ve ajan delegasyonlarını ayrıca kontrol edin.
5. Her hedef için uygulama ve geri okuma kanıtı toplayın.
6. Tarihsel hesap verebilirlik kayıtlarını silmeyin.

Nasıl denetlenir?

- Değişiklik bütün hedeflere ulaşmış mı?
- Eski oturum veya kimlik doğrulayıcı çalışıyor mu?
- Web ve makine kayıtları güncel rolü gösteriyor mu?

- Sahipsiz servis ve ajan hesapları kalmış mı?
- Kapanış kararı kanıta dayanıyor mu?

Sınır

Silme her zaman doğru çözüm değildir. Tarihsel loglar, hukukî saklama yükümlülükleri ve denetim kanıtı korunurken etkin yetki sona erdirilmelidir.

Tek cümlede hatırla

Bir rol bittiğinde yalnız isim değil, o role açılmış bütün kapılar kapanmalıdır.

Kaynaklar: S22, S24, S25, S26, S27, S28

İlişkili kayıtlar: NGQ-021, NGQ-025, NGQ-026, NGQ-029, NGQ-030

NGQ-029 — Bir rol veya yetki değişikliğinin bütün sistemlere gerçekten yayıldığı nasıl kanıtlanmalıdır?

Rol, yetki ve yaşam döngüsü · Kayıt NGQ-029 · Sürüm 0.3.1

En kısa cevap Her sistemde yeni durum okunmalı ve eski erişimin kapandığı ayrıca test edilmelidir.

Kısa cevap

Yayılm, yalnız 'işlem başarılı' mesajıyla kanıtlanamaz. Her hedef sistem için değişiklik isteği, teslim alındısı, uygulama sonucu, son durumun geri okunması, eski erişimin olumsuz testi ve çelişkilerin uzlaştırılması kaydedilmelidir.

Çok basit anlatım

On kişiye adres değişikliği mesajı göndermek, on kişinin rehberini güncellediğini göstermez. Mesajın ulaştığını, işlendiğini ve eski adresin artık kullanılmadığını ayrıca kontrol etmelisiniz.

Neden önemli?

Merkezî sistem güncel görünürken bağlı uygulama, önbellek, token veya üçüncü taraf hesabı eski yetkiyi sürdürebilir. Bu görünmez fark, en tehlikeli erişim açıklarından biridir.

Karıştırmayın

- Gönderildi: Değişiklik hedefe yollandı.
- Alındı: Hedef isteği kabul etti.
- Uygulandı: Hedef durumu değiştirdi.
- Doğrulandı: Yeni durum geri okunarak ve eski erişim denenerek kanıtlandı.

Ne yapmalısınız?

1. Her değişikliğe benzersiz olay kimliği verin.
2. Hedef sistem envanteri ve beklenen son durum oluşturun.
3. Teslim, uygulama ve geri okuma kanıtlarını ayrı kaydedin.
4. Eski erişim yolu için kontrollü olumsuz test yapın.
5. Başarısız hedefleri tekrar deneyin ve insan incelemesine çıkarın.
6. Bütün hedefler kanıtlanmadan olayı kapatmayın.

Nasıl denetlenir?

- Hedef listesi eksiksiz mi?
- Her hedefte beklenen ve gözlenen durum eşleşiyor mu?

- Başarı yalnız gönderici loguna mı dayanıyor?
- Eski token veya oturumla erişim reddediliyor mu?
- Kanıtlar aynı olay kimliği ve zaman çizelgesine bağlanmış mı?

Sınır

Dağıtık sistemlerde mutlak ve anlık eşzamanlılık her zaman mümkün değildir. Gecikme sınırı, yeniden deneme ve kapanış kuralı önceden tanımlanmalıdır.

Tek cümlede hatırla

Değişikliği göndermek yetmez; yeni durumu görmeli ve eski yolun kapandığını kanıtlamalısınız.

Kaynaklar: S27, S28, S35, S36, S37

İlişkili kayıtlar: NGQ-015, NGQ-021, NGQ-028, NGQ-030, NGQ-033

NGQ-030 — Yetim hesap, gölge yetki, artık erişim ve sahipsiz kimlik doğrulatoryı nedir ve nasıl tespit edilmelidir?

Rol, yetki ve yaşam döngüsü · Kayıt NGQ-030 · Sürüm 0.3.1

En kısa cevap Sahibi, amacı veya güncel ihtiyaı belli olmayan erişim güvenli değildir.

Kısa cevap

Yetim hesap güncel sorumlusu bulunmayan hesaptır. Gölge yetki resmî kayıta görünmeyen fakat fiilen kullanılabilen izindir. Artık erişim, ihtiyaı veya görev bittikten sonra kalan erişimdir. Sahipsiz kimlik doğrulatoryı ise geçerli sahibi ya da sponsoru olmadan çalışabilen anahtar, token, cihaz veya benzeri araçtır.

Çok basit anlatım

Eski alışan için açık kalan kullanıcı hesabı yetim olabilir. Bir grubun dolaylı verdiği gizli izin gölge yetkidir. Görev bittiği hâlde açık kalan klasör izni artık erişimdir. Kimin yönettiği bilinmeyen alışan API anahtarı ise sahipsiz doğrulatoryıdır.

Neden nemli?

Bu dört durum normal listelerde görünmeyebilir; saldırı, yanlış işlem ve sorumluluğu belirleyememe riski yaratır.

Karıştırmayın

- Hesap, yetki, erişim yolu ve kimlik doğrulatoryı ayrı nesnelerdir.
- Bir hesap sahibi olabilir ama üzerinde gölge yetki bulunabilir.
- Bir kişi ayrılmamış olsa bile görevi için artık gerekmeyen erişim taşıyabilir.

Ne yapmalısınız?

1. Bütün insan, servis, uygulama ve ajan kimliklerini envantere alın.
2. Her kimliğe sahip, sponsor, amaç ve gözden geçirme tarihi bağlayın.
3. Doğrudan ve grup üzerinden gelen etkin yetkiyi birlikte hesaplayın.
4. Uzun süre kullanılmayan token, anahtar ve hesapları inceleyin.
5. İnsan kaynakları, sicil ve sistem kayıtlarını uzlaştırın.
6. Kapatmadan önce bağımlılık ve acil geri dönüş planı oluşturun.

Nasıl denetlenir?

- Sahibi veya sponsoru olmayan hesap var mı?
- Yetki resmî rol kaydında görünmeden başka yoldan geliyor mu?

- Görev veya sözleşme bittiği hâlde erişim sürüyor mu?
- Paylaşılan veya kimin kontrol ettiği bilinmeyen doğrulayıcı var mı?
- Son kullanım, amaç ve gözden geçirme tarihi kayıtlı mı?

Sınır

Kullanılmayan her hesap kötü niyetli değildir; fakat sahibi, amaı ve gerekliliği kanıtlanamıyorsa risk olarak ele alınmalıdır.

Tek cümlede hatırla

Sahibi, amaı ve güncel ihtiyaı kanıtlanamayan erişim açık bırakılmamalıdır.

Kaynaklar: S24, S25, S26, S27, S28, S29, S30

İlişkili kayıtlar: NGQ-028, NGQ-029, NGQ-031, NGQ-032

Makine kimliği ve ajan sorumluluğu

NOMOS GEO-QA / TÜRKÇE OKUMA VE DENETM YZEY

NGQ-031 — İnsan hesabı, servis hesabı, service principal, managed identity ve AI ajan kimliği neden ayrı yönetilmelidir?

Makine kimliği ve ajan sorumluluğu · Kayıt NGQ-031 · Sürüm 0.3.1

En kısa cevap Farklı aktörler ayrı kimlik kullanmalıdır; aksi hâlde kimin ne yaptığı anlaşılmaz.

Kısa cevap

Bu kimlik türleri farklı aktörleri, yaşam döngülerini ve riskleri temsil eder. İnsan hesabı bir kişiye; servis hesabı insan dışı iş yüküne; service principal bir uygulama örneğine; managed identity bulut tarafından yönetilen iş yükü kimliğine; AI ajan kimliği ise amacı, sponsoru, araçları ve eylemleri ayrıca izlenmesi gereken ajana bağlanır.

Çok basit anlatım

Bir iş yerinde personel kartı, otomatik kapı sistemi kartı ve teslimat robotunun kimliği aynı kart olmamalıdır. Kimin ne yaptığını anlamak ve doğru yetkiyi vermek için her aktör ayrı tanınmalıdır.

Neden önemli?

Otomasyonu insan hesabıyla çalıştırmak sorumluluğu gizler, fazla yetki taşır ve kişi ayrıldığında sistemi bozar. Ajayı yalnız model adıyla tanımlamak da hangi somut ajan örneğinin ne yaptığını göstermez.

Karıştırmayın

- Kimlik, kimlik doğrulayıcı ve izin aynı şey değildir.
- Uygulama nesnesi ile service principal aynı nesne değildir.
- Managed identity, yönetilen bir kimlik türüdür; onu kullanan kaynakla ilişkisi ayrıca izlenir.
- AI ajayı, temel modelin kendisi değildir.

Ne yapmalısınız?

1. Her iş yükü ve yüksek etkili ajan için ayrı kimlik kullanın.
2. İnsan hesabıyla arka plan otomasyonu çalıştırmaktan kaçınin.
3. Her kimliğe amaç, sahip veya sponsor, ortam ve yaşam döngüsü bağlayın.
4. Uzun ömürlü statik sırlar yerine uygun olduğunda kısa ömürlü veya yönetilen kimlikleri tercih edin.
5. Araç, model, runtime ve ajan kimliklerini ayrı kaydedin.
6. En az yetki ve düzenli erişim incelemesi uygulayın.

Nasıl denetlenir?

- Kimliğin sınıfı doğru mu?

- İnsan dışı iş yükü insan hesabı kullanıyor mu?
- Sahip veya sponsor güncel mi?
- Statik anahtar gereksiz yere kullanılıyor mu?
- Ajanın model, araç ve runtime ilişkileri izlenebiliyor mu?
- Kimlik kapanınca bağlı izin ve sırlar da kapanıyor mu?

Sınır

rn terimleri sağlayıcıya göre değişir. NOMOS sınıfları ortak denetim dili önerir; Microsoft, Google veya AWS'nin bütün kimlik modellerini tek biğime indirgemez.

Tek cümlede hatırla

İnsan, uygulama, iş yükü ve ajan aynı kimliği paylaşırsa kimin ne yaptığı bulanıklaşır.

Kaynaklar: S24, S25, S29, S30, S31, S32

İlişkili kayıtlar: NGQ-030, NGQ-032, NGQ-033

NGQ-032 — Bir AI ajanının kendi kimliğiyle, bir insan adına veya bir kuruluş adına hareket etmesi nasıl ayrılmalıdır?

Makine kimliği ve ajan sorumluluğu · Kayıt NGQ-032 · Sürüm 0.3.1

En kısa cevap İşlemi yapan, adına yapılan ve sonuçtan sorumlu olan taraflar ayrı kaydedilmelidir.

Kısa cevap

Ajan kendi kimliğiyle hareket ettiğinde teknik aktör ajandır. Bir insan adına hareket ettiğinde insanın güncel ve sınırlı delegasyonu ayrıca görünür olmalıdır. Bir kuruluş adına hareket ettiğinde ise kuruluşun amaç, kapsam, araç, süre ve onay sınırlarını belirleyen yetki kaydı bulunmalıdır. Aynı eylemde yapan, adına yapılan ve sorumlu olan farklı taraflar olabilir.

Çok basit anlatım

Bir asistan yalnız e-posta taslağı hazırlayabilir, sizin adınıza gönderebilir veya şirketin destek adresinden onaylı bildirim yollayabilir. Üç durumda da asistan işi yapar; fakat kullanılan yetki ve sorumluluk aynı değildir.

Neden nemli?

Aktör ile temsil edilen kişi karışırsa sahte insan atfı, sınırsız delegasyon ve kurumsal sorumluluğun ajan arkasında gizlenmesi ortaya ıkar.

Karıştırmayın

- Teknik aktör: İşlemi sistemde yapan kimlik.
- Temsil edilen zne: Adına hareket edilen kişi veya kuruluş.
- Yetki veren: Delegasyonu veya kurumsal görevi tanımlayan taraf.
- Hesap verebilir taraf: Sonuç için kurumsal veya hukukî sorumluluğu taşıyan taraf.

Ne yapmalısınız?

1. Her eylemde aktör, özne, kuruluş, başlatan, onaylayan ve sorumlu tarafı ayrı kaydedin.
2. Delegasyonun kapsam, hedef, araç, süre ve geri alma koşullarını yazın.
3. Taslak hazırlama, gönderme, imzalama ve ödeme gibi eylemleri ayrı yetkilendirin.
4. Ajanın kendi yetkisini genişletmesini yasaklayın.
5. Çok ajanlı zincirde alt ajana yalnız gerekli yetkiyi verin.
6. Dış kullanıcıya AI ile etkileşim ve kurumsal statü konusunda yanıtıcı olmayan açıklama sunun.

Nasıl denetlenir?

- Token veya log aktör ile özneyi ayırıyor mu?

- İnsan gerçekten yetki verebilecek durumda mı?
- Eylem delegasyonun kapsam ve süresine uyuyor mu?
- Kurumsal görev belgesi ve insan sponsoru var mı?
- Ajan, taslak yetkisini gönderim yetkisi gibi kullanmış mı?
- Ajan veya kuruluş kimliği kullanıcıya yanlış sunulmuş mu?

Sınır

Teknik token bir erişim yolunu gösterebilir; işlemin hukukî veya kurumsal olarak yetkili olduğunu tek başına kanıtlamaz. AI ajanı ayrı teknik kimlik taşısa da kendiliğinden hukukî kişi olmaz.

Tek cümlede hatırla

Yapan, adına yapılan ve sonuçtan sorumlu olan tarafları ayrı yazın.

Kaynaklar: S23, S29, S30, S31, S32, S33, S34

İlişkili kayıtlar: NGQ-025, NGQ-026, NGQ-030, NGQ-031, NGQ-033

NGQ-033 — Bir AI ajanı eylemini kimin başlattığı, kimin onayladığı ve kimin gerçekleştirdiği nasıl kanıtlanmalıdır?

Makine kimliği ve ajan sorumluluğu · Kayıt NGQ-033 · Sürüm 0.3.1

En kısa cevap Her ajan eylemi, başlatan, onaylayan ve yapan kimlikleriyle kanıtlanmalıdır.

Kısa cevap

Her yüksek etkili ajan eylemi için başlatan, onaylayan ve icracı ayrı kimliklerle kaydedilmelidir. Kayıt; eylem kimliği, hedef, onaylanan içerik veya hash, kapsam, zaman, kullanılan ajan ve araç kimlikleri, yürütme sonucu, hedef sistem kanıtı ve önceki-sonraki durumla birbirine bağlanmalıdır.

Çok basit anlatım

Bir banka havalesinde talimatı veren, işlemi onaylayan ve parayı aktaran sistem aynı kişi olmayabilir. 'İşlem yapıldı' yazan tek satır, kimin istediğini ve neyin onaylandığını göstermez.

Neden önemli?

Roller ayrılmazsa sonradan verilmiş onay, tekrar kullanılan izin, sahte insan atfı veya başka içerik için kullanılan eski onay fark edilmeyebilir.

Karıştırmayın

- Başlatma: Eylemi veya öneriyi doğuran olay.
- Onay: Belirli içerik, hedef ve kapsam için verilen izin.
- İcra: Eylemin teknik olarak gerçekleştirilmesi.
- Hedef etkisi: Dış sistemde gerçekten oluşan sonuç.

Ne yapmalısınız?

1. Her eyleme benzersiz action_id verin.
2. Başlatan ve başlatma kanıtını kaydedin.
3. Onayın kimliğini, yetkisini, hedefini, içeriğini, süresini ve tek kullanımlık durumunu saklayın.
4. İcra ajan, runtime, araç ve teknik principal kimliklerini bağlayın.
5. Onaydan sonra içerik, hedef veya tutar değişirse yeniden onay isteyin.
6. Hedef sistemden sonuç ve önceki-sonraki durum kanıtı alın.
7. Retry, kısmi icra, geri alma ve başarısızlıkları aynı zincirde tutun.

Nasıl denetlenir?

- Başlatan, onaylayan ve icracı kimlikleri doğrulanabiliyor mu?

- Onay tam olarak yürütülen sürüme mi ait?
- Onay veren kişi veya politika bu eylem için yetkili mi?
- Aynı onay tekrar veya başka hedef için kullanılmış mı?
- Kaynak log ile hedef sistem sonucu eşleşiyor mu?
- Zaman izelgesi ve aktör zinciri eksiksiz mi?
- Kayıt sonradan değiştirilmiş olabilir mi?

Sınır

Trace ID, ekran görüntüsü veya tek bir log satırı tek başına tam kanıt değildir. Gizlilik ve veri minimizasyonu korunurken denetim için yeterli bağlam tutulmalıdır.

Tek cümlede hatırla

İyi bir ajan kaydı yalnız ne olduğunu değil, kimin istediğini, kimin onayladığını ve kimin yaptığını gösterir.

Kaynaklar: S23, S24, S26, S34, S35, S36, S37

İlişkili kayıtlar: NGQ-015, NGQ-029, NGQ-031, NGQ-032, NGQ-034

İnsan onayı, itiraz ve açıklama

NOMOS GEO-QA / TÜRKÇE OKUMA VE DENETİM YÜZEYİ

NGQ-034 — Bir insan onayı ne zaman gerçek, bilgilendirilmiş, yetkili ve eyleme özgü sayılmalıdır?

İnsan onayı, itiraz ve açıklama · Kayıt NGQ-034 · Sürüm 0.3.1

En kısa cevap Onay, doğru insan neyi ve neden onayladığını anlayıp reddedebilmiş ve belirli eyleme açıkça izin vermişse güvenilirdir.

Kısa cevap

Güvenilir insan onayı dört temel kapıyı geçer: onayı veren gerçek kişi doğrulanır; kişinin o işlem için güncel yetkisi bulunur; önemli bilgi, AI rolü, risk, alternatif ve geri döndürülemez sonuç anlaşılır biçimde gösterilir; onay belirli eylem, hedef, içerik, veri, sürüm, tutar, kullanım sayısı ve süreyle sınırlandırılır. Sistem daha sonra yalnız onaylanan nesneyi uygular. İnsan varlığı, ekrana bakma veya bir düğmeye basma tek başına onay değildir.

Çok basit anlatım

Bir banka transferini düşünün. “İşlemleri onaylıyorum” yazan genel kutu, kime ne kadar para gönderileceğini göstermiyorsa yeterli değildir. Güvenilir onayda kişi alıcıyı, tutarı ve sonucu görür; vazgeçebilir ve yalnız o transfer için izin verir.

Neden nemli?

Sahte, geniş veya bilgisiz onay; otomatik kararın sorumluluğunu insana yüklenmiş gibi gösterir. Yanlış hedef, eski sürüm veya farklı tutar uygulanırsa gerçek insan kontrolü bulunmaz.

Karıştırmayın

- İnsan sistemde bulunabilir; fakat kararı incelememiş olabilir.
- Kimliği doğrulanmış kişi, her işlem için yetkili değildir.
- İnceleme, bilgiyi görmek; onay, belirli eyleme izin vermektir.
- Consent ile operasyonel onay aynı hukukî veya teknik işlem değildir.
- Onayın doğru olması, sistemin onaylanan eylemi aynen uyguladığını tek başına kanıtlamaz.

Ne yapmalısınız?

1. Onaylayanın insan kimliğini, güncel rolünü, yetkisini ve gerekli yetkinliğini doğrulayın.
2. AI’nın rolünü, önemli veriyi, kanıtı, riski, belirsizliği ve alternatifleri açıkça gösterin.
3. İnsana yeterli inceleme süresi, soru sorma, değiştirme, reddetme ve durdurma imkânı verin.
4. Onayı eylem, hedef, içerik, veri kapsamı, sürüm, tutar, kullanım sayısı ve süreyle bağlayın.
5. Yüksek etkili veya geri döndürülemez eylem öncesinde onayın hâlâ geçerli olduğunu yeniden doğrulayın.

6. Uygulanan eylemi onay kaydıyla alan alan karşılaştırın; fazladan işlem yapılmasını engelleyin.
7. Kim, neyi, hangi bilgiyle, ne zaman ve hangi sonuç için onayladı sorularının kanıtını koruyun.

Nasıl denetlenir?

- Onay gerçekten bir insana ve doğrulanmış kimliğe bağlı mı?
- Kişinin işlem anında gerekli rol, yetki ve yetkinliği var mı?
- Maddi bilgi, AI rolü, risk, belirsizlik ve alternatifler görünür myd?
- İnsan gerçek bir reddetme, değiştirme veya durdurma imkânına sahip miydi?
- Onay belirli hedef, içerik, sürüm, tutar, kapsam ve sreye bağlı mıydı?
- Onay süresi dolmuş, geri alınmış veya başka işlemde tekrar kullanılmış mı?
- Gerçekleşen eylem onaylanan eylemle tam olarak eşleşiyor mu?

Sınır

Her işlem aynı onay seviyesini gerektirmez. Geçerli consent, elektronik imza, çift onay veya insan gözetimi şartları; yargı alanı, sistem sınıfı, sektör, risk ve işlemin etkisine göre değişir. Bu kayıt hukukî onayın yerini tutmaz.

Tek cümlede hatırla

Gerçek onay, yalnız bir tık değil; doğru insanın belirli eyleme bilinçli ve yetkili iznidir.

Kaynaklar: S24, S26, S45, S50, S62

İlişkili kayıtlar: NGQ-025, NGQ-026, NGQ-027, NGQ-028, NGQ-029, NGQ-030, NGQ-031, NGQ-032, NGQ-033, NGQ-035, NGQ-036, NGQ-052, NGQ-055

NGQ-035 — İnsan onayı yorgunluğu, otomasyon yanlışlığı ve lastik damga kararları nasıl tespit edilmeli ve önlenmelidir?

İnsan onayı, itiraz ve açıklama · Kayıt NGQ-035 · Sürüm 0.3.1

En kısa cevap Onay kalitesi, kaç kez “evet” denildiğiyle değil; insanın hatayı bulma ve gerektiğinde AI’ya karşı çıkma başarısıyla ölçülmelidir.

Kısa cevap

Onay yorgunluğu, çok sayıda tekrarlı veya düşük değerli kararın insan dikkatini tüketmesidir. Otomasyon yanlışlığı, kişinin AI önerisine gereğinden fazla güvenmesidir. Lastik damga kararı ise inceleme görünümü altında önerinin neredeyse otomatik kabul edilmesidir. Tespit; iş yükü, inceleme süresi, aynı yöndeki seri kararlar, AI hata yakalama oranı, gerekçeli değişiklik ve retler, sonraki düzeltmeler ve sonuç kalitesi birlikte incelenerek yapılır.

Çok basit anlatım

Telefonunuz her dakika önemsiz bir uyarı verirse bir süre sonra okumadan “Tamam” dersiniz. Sonra gerçekten önemli uyarıyı da kaçırabilirsiniz. İnsan onayı da gereksiz tekrarlarla doldurulursa ekrandaki insan gerçek güvenlik kapısı olmaktan çıkar.

Neden önemli?

Yorgun veya AI’ya aşırı güvenen insan, yanlış öneriyi onaylayabilir. Kuruluş yüksek onay oranını uyum gibi yorumlarsa kontrolün çalışmadığını fark etmeyebilir.

Karıştırmayın

- Yüksek onay oranı tek başına otomasyon yanlışlığı kanıtı değildir; AI önerileri gerçekten doğru olabilir.
- Hızlı karar tek başına yüzeysel inceleme kanıtı değildir; basit vakalar kısa sürebilir.
- Override sayısı kalite değildir; gerekçeli ve doğru müdahale önemlidir.
- Onay yorgunluğu iş yüküyle; otomasyon yanlışlığı AI önerisine aşırı ağırlık vermekle ilgilidir.
- Lastik damga, insan adının bulunmasına rağmen maddi inceleme yapılmamasıdır.

Ne yapmalısınız?

1. Düşük riskli ve tekrarlı onayları azaltın; insan dikkatini maddi ve yüksek etkili kararlara ayırın.
2. İş yükü, vardiya, karar karmaşıklığı ve kesintilere göre kapasite sınırı ve rotasyon uygulayın.
3. AI önerisini kanıt, belirsizlik ve karşı görüşten ayrı ve dengeli biçimde gösterin.
4. Bazı örneklerde insanı AI önerisini görmeden önce bağımsız ilk değerlendirme yapmaya yönlendirin.

5. İnceleme süresi, hata yakalama, değişiklik, ret, sonraki düzeltme ve sonuç kalitesini birlikte ln.
6. Farklı insan grupları ve karar türleri arasında aşırı uyum, hız ve hata örüntülerini inceleyin.
7. Kalite düşüşünde akışı durdurun, kök nedeni düzeltin ve incelemeyi yapan kişilerin eğitimini kanıtla yenileyin.

Nasıl denetlenir?

- Bir insanın karar hacmi ve karmaşıklığı gerçek inceleme kapasitesini aşıyor mu?
- Onaylar aynı süre ve aynı yönde olağandışı seri örüntü gösteriyor mu?
- İnsanlar yerleştireilmiş veya bilinen AI hatalarını yakalayabiliyor mu?
- Değişiklik ve retler gerekçeli mi, yoksa yalnız rastlantısal mı?
- AI nerisi, kanıt ve alternatifler tarafsız biçimde sunuluyor mu?
- Yüksek onay oranı sonuç kalitesi ve sonradan düzeltme verisiyle karşılaştırılmış mı?
- Yorgunluk veya yanlılık sinyali görüldüğünde iş yükü ve tasarım gerçekten değiştirilmiş mi?

Sınır

Tek bir hız, onay veya override eşiği bütün işler için geçerli değildir. Davranış sinyalleri kişinin niyetini tek başına kanıtlamaz; sonuç, risk, görev zorluğu ve gerçek hata verisiyle birlikte yorumlanmalıdır.

Tek cümlede hatırla

İnsanın “evet” demesi değil, gerektiğinde doğru biçimde “hayır” diyebilmesi kontroldür.

Kaynaklar: S26, S38, S44, S45, S50

İlişkili kayıtlar: NGQ-014, NGQ-015, NGQ-026, NGQ-029, NGQ-034, NGQ-036, NGQ-038, NGQ-041, NGQ-063

NGQ-036 — Bir insan AI önerisini kabul ettiğinde, değiştirdiğinde, reddettiğinde veya geçersiz kıldığında karar gerekçesi nasıl kaydedilmelidir?

İnsan onayı, itiraz ve açıklama · Kayıt NGQ-036 · Sürüm 0.3.1

En kısa cevap Kayıt, insanın hangi AI önerisini nasıl değiştirdiğini, nedenini, kanıtını, yetkisini ve ortaya çıkan sonucu birbirine bağlamalıdır.

Kısa cevap

Her maddi insan kararı, incelenen kesin AI önerisinin değişmez sürümüne bağlanır. Karar ACCEPT, MODIFY, REJECT veya OVERRIDE olarak sınıflandırılır; gerekçe kodu, insan açıklaması, destekleyen ve çelişen kanıt, uygulanan kural, kişinin yetkisi, kapsam, zaman ve sonraki eylem kaydedilir. Değiştirilen bölüm eski öneriyi silmez. Uygulanan son karar ve sonraki sonuç, gerekçe kaydına ayrı ilişkilerle bağlanır.

Çok basit anlatım

Bir öğretmenin AI tarafından verilen notu değiştirdiğini düşünün. Yalnız “not değişti” yazmak yetmez. Eski not, yeni not, hangi cevap nedeniyle değiştiği ve hangi kuralın uygulandığı görülmelidir.

Neden önemli?

Gerekçesiz insan müdahalesi hatayı düzeltebilir veya yeni hata üretebilir. Eski öneri silinirse kimin neyi değiştirdiği ve sonuçtan kimin sorumlu olduğu anlaşılamaz.

Karıştırmayın

- Kabul, önerinin maddi değişiklik yapılmadan benimsenmesidir.
- Değiştirme, önerinin bir bölümünün insan kararıyla düzeltilmesi veya sınırlandırılmasıdır.
- Ret, önerinin uygulanmamasıdır.
- Override, önceki karar veya otomatik sonucu yetkili insan kararıyla geçersiz kılmaktır.
- Gerekçe kodu sınıflandırma sağlar; serbest açıklama somut bağlamı gösterir.

Ne yapmalısınız?

1. İncelenen AI önerisini kimlik, model, sürüm, istem, veri ve zamanla dondurun.
2. İnsan kararını ACCEPT, MODIFY, REJECT veya OVERRIDE olarak açıkça sınıflandırın.
3. Gerekçe kodu ile kısa, somut insan açıklamasını birlikte kaydedin.
4. Destekleyen ve çelişen kanıtları, kuralı ve belirsizliği karara bağlayın.
5. Kararı veren kişinin kimliğini, rolünü, yetkisini ve çıkar durumunu koruyun.
6. Eski öneriyi silmeden değişen alanları, son kararı ve uygulanan eylemi ilişkilendirin.
7. Sonraki sonuç ve yeniden incelemeyi aynı karar zincirine ekleyin.

Nasıl denetlenir?

- Kesin AI nerisi ve sürümü sonradan incelenebilir mi?
- İnsan karar türü doğru ve tutarlı sınıflandırılmış mı?
- Gerekçe, somut değişikliği açıklıyor mu, yoksa genel bir etiket mi?
- Destekleyen ve çelişen kanıtlar birlikte görülüyor mu?
- Karar sahibinin rolü, yetkisi ve olası çıkar atışması kayıtlı mı?
- Eski neri veya olumsuz kanıt silinmiş mi?
- Gerekçeli karar ile gerçekten uygulanan eylem ve sonuç eşleşiyor mu?

Sınır

Gerekçe kaydı her i düşünceyi veya korunan bilgiyi açıklamak zorunda değildir. Gizlilik, güvenlik ve hukukî ayrıcalık sınırları olabilir; ancak denetim ve etkili itiraz için gereken maddi neden tamamen görünmez bırakılamaz.

Tek cümlede hatırla

Karar değiştirse neyin, neden ve kimin yetkisiyle değiştii izlenebilmelidir.

Kaynaklar: S26, S35, S36, S37, S44, S50

İlişkili kayıtlar: NGQ-026, NGQ-029, NGQ-032, NGQ-033, NGQ-034, NGQ-035, NGQ-037, NGQ-039, NGQ-040, NGQ-044

NGQ-037 — Bir AI destekli karara itiraz, yeniden inceleme, düzeltme ve temyiz mekanizması nasıl kurulmalıdır?

İnsan onayı, itiraz ve açıklama · Kayıt NGQ-037 · Sürüm 0.3.1

En kısa cevap Etkilenen kişi kararı anlayabilmeli, yanlış veriyi düzeltebilmeli, yeni kanıt sunabilmeli ve yetkili insan incelemesine ulaşabilmelidir.

Kısa cevap

Etkili mekanizma, kişiye karar ve etkisi hakkında erişilebilir bildirim verir; AI'nın rolünü ve maddi gerekçeleri açıklar; kimlik, veri ve kanıt düzeltmesini kabul eder; yüksek zarar ihtimalinde geçici koruma sağlar; ilk kararı gerçekten değiştirebilen yetkili ve yeterince bağımsız insan incelemesi sunar. Sonuç gerekçeli biçimde bildirilir. Düzeltme yalnız dosyada kalmaz; etkilenen karar, veri ve bağlı sonraki sistemlere yayılır.

Çok basit anlatım

Faturanız yanlış geldiyse yalnız aynı otomatik hesaplamayı tekrar çalıştırmak itiraz değildir. Hangi kalemin yanlış olduğunu söyleyebilmeli, belgenizi sunabilmeli ve faturayı gerçekten değiştirebilen bir insan incelemesine ulaşabilmelisiniz.

Neden önemli?

Yanlış kimlik, veri veya model sonucu iş, hizmet, ödeme ve itibar üzerinde gerçek zarar doğurabilir. İşlem yolu anlaşılmaz veya etkisizse kişi aynı hatalı sistem içinde dönüp durur.

Karıştırmayın

- Düzeltme, yanlış veri veya kaydı onarmaya odaklanır.
- Yeniden inceleme, aynı kararın yeni veya yeniden değerlendirilen kanıtla ele alınmasıdır.
- İtiraz, etkilenen kişinin karara veya sürece karşı gerekçe sunmasıdır.
- Temyiz, uygun bağlamda daha üst veya farklı yetkili merci incelemesidir.
- Giderim, hatayı durdurmanın yanında oluşan zararı ele alan sonuçtur.

Ne yapmalısınız?

1. Karar, etkisi, AI ve insan rolleri, ana gerekçe, süre ve başvuru yolunu erişilebilir biçimde bildirin.
2. Kimlik düzeltmesi, veri düzeltmesi, yeni kanıt ve süreç itirazı için güvenli kanal sağlayın.
3. Başvuruyu tek kimlikle alın; sahibi, durumu, son tarihi ve sonraki işlemi gösterin.
4. Ciddi veya geri döndürülemez zarar ihtimalinde uygulanabilir geçici durdurma ya da koruma değerlendirin.
5. İlk kararı değiştirebilen, yetkili, yetkin ve yeterince bağımsız insan incelemesi sağlayın.

6. Kararı, kullanılan kanıtı, kabul ve ret gerekçelerini ve kalan başvuru yolunu kişiye bildirin.
7. Düzeltmeyi bütün etkilenen sistemlere yayın ve gerçek sonucu yeniden test edin.

Nasıl denetlenir?

- Etkilenen kişi kararı, etkisini ve başvuru yolunu anlayabiliyor mu?
- Başvuru kanalı erişilebilir, güvenli ve gerçek kullanım için uygulanabilir mi?
- Yeni kanıt ve veri düzeltmesi maddi olarak değerlendiriliyor mu?
- Aynı AI aynı veriyle çalıştırılıp bağımsız inceleme gibi sunulmuş mu?
- İnceleyen insan ilk kararı değiştirme ve uygulatma yetkisine sahip mi?
- Yüksek riskte geçici koruma ve süre yönetimi değerlendirilmiş mi?
- Kabul edilen düzeltme bağlı sonraki sistemlerde ve canlı sonuçta doğrulanmış mı?

Sınır

Her karar için aynı resmî itiraz veya temyiz hakkı bulunmayabilir. Süre, merci, bilgi verme ve giderim yükümlülükleri yargı alanı, sektör, sözleşme ve kararın etkisine göre değişir; somut hukukî süreç uzman tarafından belirlenmelidir.

Tek cümlede hatırla

İtiraz, aynı makineye aynı soruyu yeniden sormak değildir.

Kaynaklar: S45, S48, S50, S61, S62

İlişkili kayıtlar: NGQ-014, NGQ-015, NGQ-026, NGQ-034, NGQ-036, NGQ-038, NGQ-039, NGQ-045, NGQ-051, NGQ-064

NGQ-038 — Bir AI destekli kararı yeniden inceleyen insan, kurul veya birim ne zaman bağımsız ve tarafsız sayılmalıdır?

İnsan onayı, itiraz ve açıklama · Kayıt NGQ-038 · Sürüm 0.3.1

En kısa cevap İncelemeyi yapan kişi ilk karardan ve çıkar baskısından yeterince ayrılmalı, tam dosyayı görebilmeli ve farklı kararı gerçekten uygulatabilmelidir.

Kısa cevap

Bağımsızlık yalnız farklı bir kişi, departman veya kuruluş adı değildir. İnceleyen kişi ya da kurul; ilk kararı hazırlayan ve sonucu isteyen taraflardan işlevsel olarak ayrılır, maddi ve kişisel çıkarlarını açıklar, uygunsuz talimattan korunur, tam ve dengeli kanıta erişir, gerekli yetkinliğe sahip olur ve kabul, değiştirme, geri alma veya düzeltme kararı verebilir. Tarafsızlık, lehte ve aleyhte kanıtı aynı yöntemle değerlendirmeyi gerektirir.

Çok basit anlatım

Bir maçta hakemin rakip takımın çalışanı olması sorun yaratır. Hakemin yalnız farklı forma giymesi yetmez; takımlardan talimat almamalı, kuralları bilmeli ve verdiği karar gerçekten uygulanmalıdır.

Neden önemli?

Görünüşte ayrı fakat fiilen ilk karar sahibine bağılı inceleme, hatayı onaylayan ikinci bir imza üretir. Çıkarlar ve yetki görünmezse kişi gerçek bir düzeltme yoluna sahip olmaz.

Karıştırmayın

- Bağımsızlık, karar ve baskı zincirinden yeterli ayrılığı anlatır.
- Tarafsızlık, kanıt önceden seçilmiş sonuç için eğmemeyi anlatır.
- Yetkinlik, inceleyen konuyu değerlendirecek bilgi ve becerisidir.
- Farklı kişi, aynı yöneticinin sonuç baskısı altındaysa yeterli bağımsızlık sağlamayabilir.
- Farklı AI modeli de kendi başına insan veya bağımsız yeniden inceleme değildir.

Ne yapmalısınız?

1. İlk karar sahibini, çıkar sahibini, incelemeyi yapan kişiyi ve nihai karar yetkilisini rol matrisiyle ayırın.
2. Mali, kişisel, örgütsel, fikrî ve performansla ilgili çatışmaları yazılı olarak açıklayın.
3. Yönetilemeyen çatışmada çekilme, yedek inceleyici veya dengeli kurul yolu kullanın.
4. İncelemeyi yapan kişiye tam dosya, karşı kanıt, karar izi ve gerekli teknik uzman erişimi sağlayın.
5. İncelemenin kapsamını, uygulayacağı standardı ve karar seçeneklerini önceden belirleyin.

6. Farklı karar verme ve bu kararı uygulatma yetkisini gerçek süreçte doğrulayın.
7. Baskı, kanıt kısıtlaması, görüş ayrılığı ve çekilme kararlarını denetim izinde koruyun.

Nasıl denetlenir?

- İncelemeyi yapan kişi ilk kararı hazırlayan veya sonuçtan doğrudan çıkar sağlayan kişi mi?
- Raporlama hattı ve performans hedefi uygunsuz sonuç baskısı yaratıyor mu?
- ıkar atışmaları eksiksiz beyan edilmiş ve yönetilmiş mi?
- İncelemeyi yapan kişi lehte ve aleyhte bütün maddi kanıtı erişebiliyor mu?
- Gerekli hukukî, teknik veya alan yetkinliği mevcut mu?
- İncelemeyi yapan kişi ilk kararı gerçekten değiştirebilir ve uygulatabilir mi?
- Yalnız farklı kişi, departman veya model adı bağımsızlık kanıtı sayılmış mı?

Sınır

Tam rgtsel ayrılık her durumda mümkün değildir. Bağımsızlık dereceli ve bağlama bağlıdır; sınırlamalar açıklanmalı, risk arttıa daha güçlü görev ayrılığı veya dış inceleme kullanılmalıdır. Bu kayıt resmî denetçi akreditasyonu oluşturmaz.

Tek cümlede hatırla

Farklı isim bağımsızlık değildir; farklı karar verebilen güvenli konum bağımsızlıktır.

Kaynaklar: S26, S44, S45, S50, S61

İlişkili kayıtlar: NGQ-026, NGQ-029, NGQ-034, NGQ-035, NGQ-036, NGQ-037, NGQ-039, NGQ-063

NGQ-039 — Bir AI destekli kararın açıklaması, etkilenen kişinin karara etkili biçimde itiraz edebilmesi için hangi bilgileri taşımalıdır?

İnsan onayı, itiraz ve açıklama · Kayıt NGQ-039 · Sürüm 0.3.1

En kısa cevap Açıklama, bu kişiye ne olduğunun yanında hangi veri, kural, AI ve insan rolünün sonucu maddi biçimde etkilediğini göstermelidir.

Kısa cevap

Etkili açıklama önce kesin kararın ne olduğunu ve kişiyi nasıl etkilediğini söyler. Sonra AI'nın ve insanların rolünü, kullanılan önemli veriyi ve kaynağını, sonucu etkileyen kuralları, eşikleri ve belirsizlikleri gösterir. Eksik ya da düzeltilebilir bilgi ile itiraz yolu da açık olmalıdır. “Algoritma böyle hesapladı” cümlesi bu sonucun neden çıktığını açıklamaz.

Çok basit anlatım

Bir başvurunuz reddedildiyse “sistem uygun bulmadı” cümlesi işe yaramaz. Hangi bilginin yanlış veya eksik görüldüğünü, hangi kuralın uygulandığını ve neyi nasıl düzeltebileceğinizi bilmeniz gerekir.

Neden önemli?

Kişi maddi nedeni bilmiyorsa yanlış veriyi düzeltemez, karşı kanıt sunamaz ve kararı anlamlı biçimde tartışamaz. Güzel görünen fakat kararla ilgisiz açıklama yalnız şeffaflık görüntüsü üretir.

Karıştırmayın

- Genel sistem açıklaması modelin genel işleyişini; karara özgü açıklama somut sonucu anlatır.
- Veri açıklaması hangi bilginin kullanıldığını; faktör açıklaması sonuca nasıl etki ettiğini gösterir.
- Açıklama, kararın gerekçesini sunar; kararı otomatik olarak doğru veya hukukî yapmaz.
- Disclosure bilgi vermedir; etkili itiraz açıklaması eyleme geçirilebilir yeterlilik gerektirir.
- Gizli veya güvenlik hassas bilgi korunabilir; fakat maddi neden tamamen görünmez bırakılamaz.

Ne yapmalısınız?

1. Karar kimliği, tarihi, kapsamı, etkisi ve hâlen geçerli olup olmadığını açıkça gösterin.
2. AI sisteminin, insan inceleyicinin ve nihai karar sahibinin rollerini ayırın.
3. Kullanılan maddi veriyi, kaynağını, tarihini ve kişiyle ilişki yolunu belirtin.
4. Somut sonucu etkileyen faktör, kural, eşik ve önemli karşı kanıtı açıklayın.
5. Belirsizliği, eksik bilgiyi ve açıklamanın kanıtlayamadığı alanları görünür kılın.
6. Düzeltilebilir veri, sunulabilecek yeni kanıt, süre ve güvenli itiraz kanalını verin.
7. Açıklamanın gerçek karar kaydıyla uyumunu ve hedef kişinin anlayabilirliğini test edin.

Nasıl denetlenir?

- Kişi hangi kararın ve etkinin kendisine uygulandığını anlayabiliyor mu?
- AI ve insan rollerinin sınırı doğru anlatılmış mı?
- Maddi veri, kaynak, tarih ve varlık eşleşmesi görülebiliyor mu?
- Gerçek sonucu etkileyen faktör ve kurallar açıklanmış mı?
- Genel model tanıtımı karara özgü açıklama gibi sunulmuş mu?
- Kişi neyi düzelteceğini ve nereye başvuracağını biliyor mu?
- Gizlilik veya ticari sır gerekçesi maddi nedeni bütünüyle saklamak için kullanılmış mı?

Sınır

Açıklamanın zorunlu kapsamı yargı alanı, karar türü ve risk düzeyine göre değişir. Güvenlik, nc taraf hakları ve hukukî ayrıcalık bazı ayrıntıları sınırlandırabilir. Açıklama bulunması tek başına doğruluk, adalet veya hukukî uygunluk kanıtı değildir.

Tek cümlede hatırla

İtiraz edilemeyen açıklama, yalnız bilgi görünümüdür.

Kaynaklar: S35, S45, S48, S50, S61, S62

İlişkili kayıtlar: NGQ-007, NGQ-014, NGQ-021, NGQ-026, NGQ-036, NGQ-037, NGQ-038, NGQ-040, NGQ-043

NGQ-040 — Bir AI açıklamasının gerçek karar sürecini sadakatle yansıttığı ve sonradan uydurulmadığı nasıl kanıtlanmalıdır?

İnsan onayı, itiraz ve açıklama · Kayıt NGQ-040 · Sürüm 0.3.1

En kısa cevap Makul görünen anlatı yeterli değildir; açıklama, karar anındaki sürümlü kayıt ve davranış testleriyle desteklenmelidir.

Kısa cevap

Açıklama, karar verildiği anda korunan kayda bağlanır. Bu kayıt; model ve sistem sürümünü, istemleri, kullanılan veriyi, seçilen bilgiyi, politikayı, araç çağrılarını, insan müdahalelerini ve uygulanan sonucu gösterir. Açıklamadaki her önemli cümle bu kanıtlardan biriyle eşleştirilir. Gerekirse bir unsur çıkarılır veya değiştirilir ve sonucun değişip değişmediği sınanır. Kayıt desteklemiyorsa metin “sadık açıklama” değil, sonradan kurulmuş olası anlatı olarak işaretlenir.

Çok basit anlatım

Bir restoran hesabının yemekten sonra ezbere yazıldığını düşünün. Toplam doğru görünse bile hangi yemeğin gerçekten sipariş edildiğini kanıtlamaz. Güvenilir hesap, sipariş anındaki kayıtlarla eşleşir.

Neden önemli?

İnsanlar akla yatkın açıklamaya kolayca güvenebilir. Fakat açıklama gerçek karara bağlı değilse yanlış veri düzeltilebilir sanılabilir, gerçek hata gizlenebilir veya sahte sorumluluk kurulabilir.

Karıştırmayın

- Makul açıklama anlaşılır görünür; sadık açıklama gerçek karar kanıtıyla uyumludur.
- Sonradan kurulan açıklama kararın ardından üretilir; doğru da olabilir, uydurma da olabilir.
- Köken zinciri hangi kaydın nereden geldiğini; nedensellik hangi unsurun sonucu değiştirdiğini sorar.
- Olay kaydı bulunması, kaydın eksiksiz, doğru ve değiştirilmemiş olduğunu tek başına kanıtlamaz.
- Yeniden üretim benzer sonucu; sadakat testi açıklamadaki neden iddiasını sınar.

Ne yapmalısınız?

1. Karar anındaki model, veri, istem, politika, araç ve insan sürümlerini karar anı kopyası olarak koruyun.
2. Girdi, bilgi seçimi, araç çağrısı, insan müdahalesi ve uygulanan sonuç için zaman bağlı iz üretin.
3. Olay kaydı ve karar anı kopyasının bütünlüğünü dosya özeti, erişim kontrolü ve değişiklik iziyle koruyun.
4. Açıklamadaki her maddi iddiayı destekleyen karar kaydıyla eşleştirin.
5. Uygunsa faktör çıkarma, karşı olgusal, tekrar ve hassasiyet testleriyle davranışsal sadakati sınavın.

6. Desteklenmeyen veya yalnız olası anlatıları sadık açıklama gibi sunmayın; güvence düzeyini yazın.
7. Sistem değişikliğinde eski açıklamayı yeni sürüme taşımadan yeniden doğrulayın.

Nasıl denetlenir?

- Açıklama doğru karar kimliği ve zamanındaki karar kopyasına bağlı mı?
- Model, istem, veri, bilgi seçimi, araç, politika ve insan müdahalesi izlenebilir mi?
- Açıklamadaki her maddi neden kayıta gerçekten bulunuyor mu?
- Olay kayıtlarının eksiksizliği ve bütünlüğü korunmuş mu?
- Davranışsal sadakat yalnız güzel anlatımla mı, testle mi değerlendirilmiş?
- Sonradan kurulan veya sağlayıcı tarafından üretilen açıklama kesin i neden gibi sunulmuş mu?
- Sürüm değişikliğinden sonra eski açıklama yeniden doğrulanmadan kullanılmış mı?

Sınır

Kapalı ve karmaşık modellerde tam i nedensellik her zaman kanıtlanamaz. Karar izi yalnız gözlenebilen süreci gösterir; model içindeki bütün mekanizmayı açıklamayabilir. Bu durumda güvence seviyesi ve bilinmeyen alanlar açıkça belirtilmelidir.

Tek cümlede hatırla

İyi hikâye açıklama olabilir; sadakat için karar anına bağlı kanıt gerekir.

Kaynaklar: S26, S35, S36, S37, S44, S50

İlişkili kayıtlar: NGQ-014, NGQ-021, NGQ-029, NGQ-033, NGQ-036, NGQ-039, NGQ-041, NGQ-044, NGQ-063

Karar yaşam döngüsü, düzeltme ve unutma

NOMOS GEO-QA / TÜRKÇE OKUMA VE DENETM YZEY

NGQ-041 — Bir AI destekli karar aynı girdilerle yeniden üretilemediğinde bu ne anlama gelir ve yeniden üretilebilirlik nasıl denetlenmelidir?

Karar yaşam döngüsü, düzeltme ve unutma · Kayıt NGQ-041 · Sürüm 0.3.1

En kısa cevap Farklı sonuç saldırı kanıtı değildir; olasılıksal değişim, eksik karar paketi, sürüm kayması, hata veya manipülasyon ayrı ayrı sınanmalıdır.

Kısa cevap

“Aynı girdi” yalnız aynı kullanıcı cümlesi değildir. Karar paketi; model ve sistem sürümü, istemler, bilgi seçimi, verinin o andaki kopyası, araç sonuçları, politika, insan müdahalesi, zaman, ülke, dil, yapılandırma ve mümkünse rastgelelik durumunu içerir. Önce hangi eşdeğerliğin beklendiği belirlenir: kelime kelime çıktı, aynı maddi iddialar, aynı sınıf veya aynı işlem. Çoklu tekrar ve koşullar arası testlerle değişkenlik ölçülür; fark beklenen sınırı aşarsa kök neden incelemesi açılır.

Çok basit anlatım

Aynı tarifi iki kez yapmak her lokmanın aynı şekle sahip olacağını garanti etmez. Fakat birinde tuz, diğerinde şeker varsa yalnız “yemek değişken olur” diyemezsiniz. Malzeme, fırın, süre ve tarif sürümü kontrol edilmelidir.

Neden önemli?

Beklenen değişkenliği hata saymak gereksiz alarm üretir; gerçek sürüm veya veri kaymasını rastlantı saymak ise ciddi karar farklarını gizler. Karar paketinin eksikliği, açıklama ve itirazı da zayıflatır.

Karıştırmayın

- Aynı metin, aynı bilgi seçimi, araç sonucu veya zaman bağlamı anlamına gelmez.
- Tam çıktı eşitliği, kelime kelime aynı cevabı bekler.
- Anlamsal eşdeğerlik, farklı cümlelerin aynı maddi hükmü taşımasını kabul eder.
- Karar eşdeğerliği, çıktı farklı olsa bile aynı yetkili işlemin oluşup oluşmadığını sorar.
- Tekrarlanabilirlik aynı ekip ve koşulları; yeniden üretilebilirlik yeterli başka ekip veya ortamı da kapsar.

Ne yapmalısınız?

1. Yeniden üretilecek nesneyi ve kabul edilen eşdeğerlik düzeyini önceden tanımlayın.
2. Model, veri, istem, bilgi seçimi, araç, politika, insan, zaman ve ortamdaki oluşan karar paketini koruyun.
3. Aynı koşullarda yeterli tekrar yaparak olağan çıktı dağılımını ve karar dönüşlerini ölçün.
4. Sürüm, dil, ülke ve zaman değişimini tek tek değiştirerek hangi koşulun sonucu etkilediğini sınavın.

5. Farkı beklenen değişkenlik, eksik girdi, sürüm veya veri kayması, uygulama hatası, dış durum ya da manipülasyon olarak sınıflandırın.
6. Kritik karar sınıfı değişiyorsa insan incelemesi ve olay sürecini tetikleyin.
7. Yeterli bağımsız ekibin kayıtlı paketle sonucu sınamasını ve sınırlamaları raporlamasını sağlayın.

Nasıl denetlenir?

- Yeniden retim hedefi kelime, anlam, karar veya eylem düzeyinde açık mı?
- Gerçek karar paketinin bütün maddi bileşenleri korunmuş mu?
- Tek bir tekrar üzerinden başarı veya başarısızlık kararı verilmiş mi?
- Model, veri, bilgi seçimi, araç, politika veya zaman kayması araştırılmış mı?
- Kritik karar dönüşleri ortalama benzerlik içinde gizlenmiş mi?
- Bağımsız tekrar aynı kanıt ve karar kurallarına erişebiliyor mu?
- Açıklanamayan farklar sahte kesinlik yerine UNRESOLVED bırakılmış mı?

Sınır

Kapalı c taraf sistemlerde model durumu, sunucu yapılandırması veya rastgelelik bütünüyle korunamayabilir. Aynı karar paketinde bile olasılıksal fark oluşabilir. Yeniden retilmemek tek başına hata, saldırı veya yanlış karar kanıtı değildir.

Tek cümlede hatırla

Aynı cümle aynı karar paketi değildir.

Kaynaklar: S35, S36, S37, S38, S50, S51, S52

İlişkili kayıtlar: NGQ-012, NGQ-014, NGQ-029, NGQ-033, NGQ-035, NGQ-040, NGQ-042, NGQ-060, NGQ-062, NGQ-063

NGQ-042 — Bir AI sisteminin model, veri, istem, politika veya araç sürümü değiştiğinde eski kararlar yeniden değerlendirilmeli midir?

Karar yaşam döngüsü, düzeltme ve unutma · Kayıt NGQ-042 · Sürüm 0.3.1

En kısa cevap Her değişiklik bütün geçmiş kararları açmaz; eski kararın doğruluğunu veya devam eden etkisini maddi biçimde değiştirebilecek değişiklikler risk bazlı yeniden inceleme gerektirir.

Kısa cevap

Değişiklik önce sürüm, amaç, kapsam ve maddi etki bakımından kaydedilir. Ardından hangi eski karar sınıflarının kimlik, veri, kanıt, yetki, açıklama, güvenlik, adalet, hukukî etki veya bağlı sonraki eylemler bakımından değişebileceği incelenir. Etki mümkünse örneklem ve karşılaştırma testleriyle ölçülür. Kritik veya devam eden sonuçlar için hedefli yeniden değerlendirme yapılır. Yeni sürüm geçmiş kararı kendiliğinden düzeltmez; yeni kural da geçmiş kararı otomatik olarak yanlış yapmaz.

Çok basit anlatım

Bir tartının yazılımı düzeltildiğinde geçen yıl tartılan her kutuyu yeniden tartmanız gerekmeyebilir. Fakat eski tartının belirli ağırlıkları sürekli eksik ölçtüğü bulunursa o ölçümden etkilenen önemli kararları yeniden kontrol edersiniz.

Neden nemli?

Bütün geçmişi körlemesine tekrar etmek ölçsüz maliyet yaratır; hiçbir şeyi amamak ise bilinen hatanın insanlarda ve sistemlerde yaşamaya devam etmesine yol açar.

Karıştırmayın

- Sürüm değişikliği teknik olaydır; maddi etki ayrı kanıt gerektirir.
- Bugünkü düzeltme, geçmiş kararın kendiliğinden değişmesi değildir.
- Tarihsel doğruluk, karar anındaki bilgi ve kuralla; güncel geçerlilik bugünkü durumla değerlendirilir.
- Geriye dönük etki analizi risk alanını bulur; yeniden karar her dosyayı yeniden hükme bağlar.
- Devam eden etki, eski kararın bugün hâlâ kişiye veya sisteme sonuç üretmesidir.

Ne yapmalısınız?

1. Değişen model, veri, istem, politika, araç ve yapılandırmayı eski sürümle alan alan karşılaştırın.
2. Değişikliğin amacı, nedeni, sahibi, tarihi ve beklenen karar etkisini değişiklik paketi içinde kaydedin.
3. Etkilenebilecek karar türü, tarih aralığı, kişi grubu, varlık ve bağlı sonraki sonuçları belirleyin.
4. Temsil örneklerde eski ve yeni sürümü aynı karar paketiyle karşılaştırın.
5. Kritik hata, yanlış kişi, devam eden zarar veya hukukî tetikleyicide hedefli yeniden inceleme açın.

6. Yeniden değerlendirilen kararları düzeltin ve sonucu bütün etkilenen sistemlere yayın.
7. Etkilenmediği varsayılan alanı, istisnaları ve kalan belirsizliği gerekçesiyle belgeleyin.

Nasıl denetlenir?

- Değişikliğin bütün bileşenleri ve sürümleri kayıtlı mı?
- Maddi etki test edilmeden “nemsiz” kabul edilmiş mi?
- Etkilenen tarih, karar, kişi ve bağlı sonraki sistem kapsamı çıkarılmış mı?
- Eski ve yeni sürüm karşılaştırması aynı koşullarda yapılmış mı?
- Kritik devam eden kararlar yeniden değerlendirildi mi?
- Yeni sürüm geçmiş kayıtların sessizce üzerine yazılmış mı?
- Düzeltme sonrası canlı sonuç ve yayılım kanıtı var mı?

Sınır

Geriye dönük inceleme ve geçmiş kararın hukukî etkisi; kesinleşme, hak, sözleşme, sektör ve yargı alanına bağlıdır. Teknik değişiklik tek başına bütün kararların yeniden açılması veya geçersizliği anlamına gelmez.

Tek cümlede hatırla

Sistemi güncellemek geçmişi otomatik olarak düzeltmez.

Kaynaklar: S35, S38, S41, S44, S45, S50

İlişkili kayıtlar: NGQ-014, NGQ-021, NGQ-029, NGQ-040, NGQ-041, NGQ-043, NGQ-044, NGQ-045, NGQ-064, NGQ-067

NGQ-043 — Eski bir AI destekli kararın tarihsel olarak doğru olması ile bugün hâla geçerli olması nasıl ayrılmalıdır?

Karar yaşam döngüsü, düzeltme ve unutma · Kayıt NGQ-043 · Sürüm 0.3.1

En kısa cevap Bir karar verildiği gün doğru olabilir; fakat süresi dolduğu, geri alındığı veya koşullar değiştiiği için bugün uygulanamaz olabilir.

Kısa cevap

Her karar en az iki zaman sorusuyla değerlendirilir. Tarihsel doğruluk, karar anındaki olgu, kaynak, kural ve yetkiyle sonucun doğru kurulup kurulmadığını sorar. Güncel geçerlilik ise kararın bugün aktif, süresi dolmamış, askıya alınmamış, geri alınmamış, düzeltilmemiş veya yeni kararlarla değiştirilmemiş olup olmadığını sorar. Eski karar geçersiz olsa bile devam eden etkileri bulunabilir; bu etkiler ayrıca tespit ve giderim gerektirir.

Çok basit anlatım

Geçen yıl geçerli olan bir ehliyet o gün gerçekti. Bugün süresi dolduysa eski belgenin sahte olduğu sonucu çıkmaz; yalnız bugün araç kullanma yetkisi vermez.

Neden nemli?

Tarih bilgisi kaybolursa eski karar güncel yetki gibi kullanılabilir veya bugünkü değişiklik geçmişe yanlış biçimde uygulanabilir. Devam eden etkiler görünmez kalırsa süresi dolan karar insanı hâla etkileyebilir.

Karıştırmayın

- Tarihsel doğruluk, kararın referans zamanındaki olgularla uyumudur.
- Tarihsel geçerlilik, kararın o zaman yetkili ve yürürlükte olup olmadığıdır.
- Güncel doğruluk, dayandığı olguların bugün hâla doğru olup olmadığını sorar.
- Güncel geçerlilik, kararın bugün hâla hukukî veya operasyonel g taşıyıp taşımadığıdır.
- Devam eden etki, artık geçerli olmayan kararın sistemlerde sonuç üretmeye devam etmesidir.

Ne yapmalısınız?

1. Karar zamanı, referans zamanı, yürürlük başlangıcı ve geçerlilik bitişini ayrı alanlarda tutun.
2. Karar anındaki veri, kural, model, insan yetkisi ve kanıt sürümünü koruyun.
3. Aktif, askıda, süresi dolmuş, geri alınmış, dzeltilmış ve yerine geçmiş durumlarını ayrı kaydedin.
4. Güncel sorguda yalnız güncel durum görünümünü değil, onu oluşturan olay zincirini de erişilebilir tutun.
5. Eski kararın profil, ödeme, erişim, öneri veya temsil üzerindeki devam eden etkilerini arayın.

6. Yeni kararın eski kararla ilişki türünü ve hangi tarihten itibaren geçerli olduğunu açıkça bağlayın.
7. Düzeltmeyi etkilenmiş canlı ve bağlı sonraki yüzeylerde doğrulayın.

Nasıl denetlenir?

- Karar zamanı ile verinin ve kuralın referans zamanı ayrılmış mı?
- Geçerlilik başlangıç ve bitiş koşulları kayıtlı mı?
- Eski karar tarihsel kayıt yerine güncel otorite olarak mı kullanılıyor?
- Yeni bilgi geçmiş kararın o zamanki doğruluğunu haksız biçimde değiştirmiş mi?
- Askıya alma, geri alma, düzeltme ve yerine geçme ilişkileri görülebiliyor mu?
- Geçersiz kararın devam eden etkileri aranmış mı?
- Canlı sistem gerçekten güncel ve yetkili kararı mı seçiyor?

Sınır

Tarihsel doğruluk ile hukukî geçerlilik aynı değildir ve geçmiş kararın etkisi somut hukuk tarafından belirlenebilir. Bugün yanlış görünen bir olgu, karar anında da yanlış olduğunu tek başına kanıtlamaz.

Tek cümlede hatırla

Bir kararın dn doğru olması, bugün hâlâ uygulanabilir olduğu anlamına gelmez.

Kaynaklar: S14, S15, S35, S44, S50

İlişkili kayıtlar: NGQ-014, NGQ-021, NGQ-036, NGQ-039, NGQ-042, NGQ-044, NGQ-045, NGQ-046

NGQ-044 — Bir AI destekli kararın yürürlük başlangıcı, bitişi, askıya alınması, geri alınması, düzeltilmesi ve yerine geçen kararı makine tarafından okunabilir biçimde nasıl kaydedilmelidir?

Karar yaşam döngüsü, düzeltme ve unutma · Kayıt NGQ-044 · Sürüm 0.3.1

En kısa cevap Karar değişmeden korunmalı; bütün yaşam döngüsü değişiklikleri kimliği, zamanı, yetkili aktörü, nedeni ve önceki–sonraki bağı olan ayrı olaylar olarak eklenmelidir.

Kısa cevap

Her karar kalıcı bir karar kimliği ve değişmez sürüm taşır. Oluşturma, yürürlüğe giriş, askıya alma, geri alma, düzeltme, sürenin dolması ve yerine geçme olayları; önceki kaydı silmeden eklenen olaylar olarak tutulur. Her olay; olay kimliği, zaman, aktör, yetki, neden, önceki durum, yeni durum, kanıt ve hedef sürüm içerir. Güncel durum bu yetkili olaylardan türetilir; olay geçmişinin yerine geçmez.

Çok basit anlatım

Bir banka hesap dökümünü düşünün. Bakiye bugün tek sayı olarak görünür; fakat o sayının nereden geldiğini anlamak için para giriş ve çıkışları silinmeden korunur. Kararın güncel durumu da olay geçmişinden hesaplanır.

Neden önemli?

Tek bir durum alanının üzerine yazmak, kararın kim tarafından ve neden değiştirildiğini yok eder. Sistem eski, askıda veya geri alınmış kararı yanlışlıkla güncel sayabilir.

Karıştırmayın

- Karar kimliği aynı karar ailesini; karar sürümü belirli içeriği tanımlar.
- Olay, karar durumunda yetkili bir değişikliği kaydeder.
- Güncel durum, olaylardan türetilen görünüm; olay geçmişi ise kanıt zinciridir.
- Düzeltme yanlış içeriği onarır; yerine geçme ilişkisi yeni kararın eskisinin yerini aldığını gösterir.
- Askıya alma geçici uygulama durumu; geri alma kararın yetkili biçimde sona erdirilmesidir.

Ne yapmalısınız?

1. Kalıcı karar kimliği, değişmez sürüm kimliği ve açık şema tanımlayın.
2. Her yaşam döngüsü değişikliğini ayrı olay kimliği ve güvenilir zaman damgasıyla kaydedin.
3. Aktör kimliği, rol, yetki, neden, kanıt, önceki durum ve yeni durumu zorunlu alan yapın.
4. Geçerli durum geçişlerini ve yasak geçişleri makinece doğrulanabilir kurallarla sınırlandırın.
5. Düzeltme, geri alma ve yerine geçme ilişkilerini eski sürümü silmeden karşılıklı bağlayın.

6. Güncel durum görünümünü olay akışından aynı girdide aynı sonucu veren kurallarla üretin ve yeniden hesaplayın.
7. Bağlı sonraki sistemlere olay yayınlayın; teslim, uygulama ve geri okuma kanıtlarını karara ekleyin.

Nasıl denetlenir?

- Karar ve olay kimlikleri tekil, kalıcı ve sürümlü m?
- Eski karar içeriği veya olaylar üzerine yazılmış mı?
- Her olayda zaman, aktör, yetki, neden ve kanıt var mı?
- Geçersiz veya yetkisiz durum geçişleri engelleniyor mu?
- Düzeltme, geri alma ve yerine geçme bağları çift yönlü izlenebilir mi?
- Güncel durum görünümü korunmuş olaylardan yeniden retilabiliyor mu?
- Bağlı sonraki hedefler aynı güncel duruma gerçekten ulaşmış mı?

Sınır

Append-only kayıt değişmezlik ve izlenebilirliği güçlendirir; olayın olgusal olarak doğru veya yetkili olduğunu tek başına kanıtlamaz. Güvenilir zaman, kimlik, yetki ve bütünlük kontrolleri ayrıca gereklidir.

Tek cümlede hatırla

Güncel durum geçmişi silmez; geçmişteki yetkili olaylardan doğar.

Kaynaklar: S14, S15, S26, S35, S36, S37

İlişkili kayıtlar: NGQ-021, NGQ-029, NGQ-032, NGQ-036, NGQ-040, NGQ-042, NGQ-043, NGQ-045, NGQ-046, NGQ-067

NGQ-045 — Bir AI destekli kararın düzeltilmesi, geri alınması veya geçersiz kılınması bütün bağlı sonraki sistemlere nasıl yayılmalı ve yayılımın tamamlandığı nasıl kanıtlanmalıdır?

Karar yaşam döngüsü, düzeltme ve unutma · Kayıt NGQ-045 · Sürüm 0.3.1

En kısa cevap Düzeltme olayı göndermek yeterli değildir; her hedefin değişikliği uyguladığı, geri okunabildiği ve aynı anlama ulaştığı kanıtlanmalıdır.

Kısa cevap

nce kararı kullanan bütün doğrudan ve dolaylı bağlı hedefler envantere alınır. Düzeltme, tekil ve tekrar uygulandığında zarar vermeyen bir olayla hedeflere gönderilir. Her hedef; teslim alındısı, uygulama alındısı ve güncel durumun bağımsız geri okunmasını üretir. Kritik hedeflerde yalnız alan eşıtlığı değil, gerçek davranış da test edilir. Ulaşılamayan veya haricî hedef tamamlandı sayılmaz; sahibi ve yeniden deneme yolu ile açık kalır.

Çok basit anlatım

Hastanede adresinizi dzelttiğinizi düşünün. Resepsiyonun “değişikliği gönderdim” demesi yetmez. Laboratuvar, eczane ve fatura sistemi yeni adresi gerçekten kullanıyor mu kontrol edilmelidir.

Neden nemli?

Eski karar tek bir önbellek, dışa aktarım veya bağlı uygulamada yaşamaya devam ederse kişi hâlâ yanlış sonuçla karşılaşabilir. Kısmi yayılım, düzeltildiği sanılan hatayı tekrar üretir.

Karıştırmayın

- Teslim alındısı olayın hedefe ulaştığını; uygulama alındısı değişikliğin işlendiğini gösterir.
- Geri okuma, hedefin güncel durumunu bağımsız olarak yeniden okumaktır.
- Alan eşliği aynı değeri; anlamsal eşlik aynı anlamı; davranışsal eşlik doğru eylemi sınar.
- Doğrudan hedef kararı ilk alan sistemdir; dolaylı hedef başka bir hedef üzerinden etkilenir.
- Haric hedef kontrol dışı olabilir; bu durum tamamlandı olarak gizlenemez.

Ne yapmalısınız?

1. Kararı alan bütün doğrudan, dolaylı, önbellek, dışa aktarım, rapor ve c taraf hedefleri envantere alın.
2. Her hedefe önem, sahibi, beklenen güncelleme ve doğrulama yöntemi atayın.
3. Tekil, sürümlü, sıralanabilir ve tekrar uygulandığında zarar vermeyen bir düzeltme ya da geri alma olayı yayınlayın.
4. Teslim ve uygulama alındılarını karar kimliği ve hedef sürümüyle toplayın.

5. Hedef durumunu bağımsız geri okuyun; alan, anlam ve kritik davranış yakınsamasını test edin.
6. Başarısız, gecikmiş ve haricî hedefleri açık durum, sahibi ve yeniden deneme tarihiyle yönetin.
7. Bütün zorunlu hedefler doğrulanmadan yayılımı tamamlanmış saymayın.

Nasıl denetlenir?

- Bütün doğrudan ve dolaylı hedefler gerçekten envanterde mi?
- Olay tekil, sürümlü, sıralanabilir ve tekrar güvenli mi?
- Teslim ile uygulama birbirinden ayrılmış mı?
- Güncel durum hedef sistemden bağımsız geri okunmuş mu?
- Kritik hedefte davranış doğru, yoksa yalnız alan değeri mi aynı?
- Başarısız veya haricî hedefler tamamlanmış gibi kapatılmış mı?
- Bağlı sonraki sistem eski kararı daha sonra yeniden üretebiliyor mu?

Sınır

Kuruluş kontrol dışı üçüncü tarafın ne zaman güncelleneceğini garanti edemez. Bu hedefler için bildirim, kanıt, yeniden deneme ve izleme yapılabilir; doğrulanamayan yakınsama açıkça UNRESOLVED kalmalıdır.

Tek cümlede hatırla

Göndermek yaymak değildir; hedefte doğrulanan değişiklik yayılımdır.

Kaynaklar: S26, S35, S36, S37, S41, S42

İlişkili kayıtlar: NGQ-019, NGQ-021, NGQ-029, NGQ-036, NGQ-042, NGQ-043, NGQ-044, NGQ-046, NGQ-047, NGQ-064

NGQ-046 — Bir düzeltme bütün bilinen sistemlere ulaşmış olsa bile eski kararın önbellek, arşiv, yedek, dışa aktarım, AI hafızası veya c taraflarda yeniden ortaya çıkması nasıl önlenmelidir?

Karar yaşam döngüsü, düzeltme ve unutma · Kayıt NGQ-046 · Sürüm 0.3.1

En kısa cevap Eski sürüm geri geldiğinde onu yeniden güncel saymayı engelleyen kalıcı düzeltme işareti, geri yükleme kapısı ve izleme gerekir.

Kısa cevap

Düzeltme veya geri alma kaydı, ana sistemdeki içerik silinse bile korunacak kalıcı bir “artık güncel değil” işareti ve sıra numarası taşır. Yedek, anlık görüntü, dışa aktarım, indeks, önbellek ve AI hafızası canlı sisteme geri alınmadan önce karantinaya konur. Daha yeni düzeltme ve silme olayları yeniden uygulanır; eski sürümün güncel durum olmasına izin verilmez. Tarihsel arşiv korunabilir, fakat açıkça geçmiş kaydı olarak işaretlenir ve güncel bilgi seçimine sokulmaz. Dışarıda yeniden görünme ayrı bir olay olarak izlenir.

Çok basit anlatım

Eski telefon yedeğini geri yüklediğinizde silmiş olduğunuz bir numara yeniden gelebilir. Eğer telefon, silme tarihini de saklıyorsa eski yedekten gelen kaydı yeniden güncel rehberde koymaz.

Neden nemli?

Yedek ve önbellek gerekli koruma araçlarıdır; fakat güncel düzeltme bilgisi onlardan daha kalıcı değilse eski hata aylar sonra tekrar karar ve temsile dönüşebilir.

Karıştırmayın

- Kalıcı silme işareti, nesnenin silindiğini veya artık güncel olmadığını bildirir.
- Düzeltme sıra numarası, yeni düzeltmenin eski yedek ve anlık görüntülerden sonra geldiğini gösterir.
- Tarihsel arşiv geçmişi korur; güncel bilgi kaynağı olarak kullanılmamalıdır.
- nbellek temizliği görünür kopyayı; modelden unutturma öğrenilmiş etkiyi ele alır.
- Yeniden görünüm, eski içeriğin geri yükleme, ie aktarım veya dış kaynaktan tekrar etkinleşmesidir.

Ne yapmalısınız?

1. nbellek, indeks, yedek, anlık görüntü, dışa aktarım, arşiv, hafıza, model ve c taraf kaynaklarını envantere alın.
2. Düzeltme veya geri alma için kalıcı silme işareti, düzeltme sırası ve sürüm önceliği kaydedin.
3. Her geri yükleme ve yeniden veri alma işlemini canlıya açmadan önce karantinaya alın.

4. Geri yüklenen veriye daha yeni düzeltme, silme ve yerine geçme olaylarını yeniden uygulayın.
5. Eski sürümü güncel durum ve bilgi seçimi otoritesi olmaktan Şema ve politika düzeyinde engelleyin.
6. AI hafızası, vektör kaydı ve model etkisini ayrı test edin; kanıt yoksa modelden unutturma tamamlandı demeyin.
7. Dış platform ve model cevaplarında yeniden görünümü dönemsel izleyip olay kaydı açın.

Nasıl denetlenir?

- Eski kararı yeniden ortaya çıkarabilecek bütün kaynaklar ve sahipleri biliniyor mu?
- Düzeltme işareti yedek ve eski anlık görüntüden daha kalıcı mı?
- Geri yükleme işlemi karantina ve güncel olayları yeniden uygulama kapısından geçiyor mu?
- Tarihsel arşiv güncel bilgi kaynağı olarak kullanılabiliyor mu?
- nbellek, vektör kaydı, hafıza ve model etkisi birbirinden ayrı doğrulanmış mı?
- Modelden unutturma yalnız komut veya sağlayıcı beyanıyla tamamlandı sayılmış mı?
- nc taraf yeniden görünümü için izleme ve yeniden ama yolu var mı?

Sınır

Bütün dış kopyaları veya kapalı bir modeldeki ğrenilmış etkiyi mutlak biçimde yok etmek her zaman mümkün veya doğrulanabilir değildir. Tarihsel arşiv hukukî ya da bilimsel gerekçeyle tutulabilir; erişim ve güncel otorite açıkça sınırlandırılmalıdır.

Tek cümlede hatırla

Eski kopya geri gelebilir; eski hüküm yeniden otorite olamaz.

Kaynaklar: S26, S35, S39, S41, S44, S63

İlişkili kayıtlar: NGQ-021, NGQ-042, NGQ-043, NGQ-044, NGQ-045, NGQ-047, NGQ-048, NGQ-049

NGQ-047 — Bir karar veya verinin silinmesi istendiğinde unutma talebi ile denetim, köken zinciri, hukukî saklama ve tarihsel kayıt gereksinimleri nasıl birlikte yönetilmelidir?

Karar yaşam döngüsü, düzeltme ve unutma · Kayıt NGQ-047 · Sürüm 0.3.1

En kısa cevap Gereksiz içerik silinmeli; yalnız hesap verebilirlik için zorunlu en az kayıt, açık dayanak ve sıkı erişimle korunmalıdır.

Kısa cevap

Talep önce ayrı nesnelere bölünür: kaynak veri, karar içeriği, olay kaydı, denetim kaydı, yedek, model etkisi ve nc taraf kopyası. Her nesne için silme, yok etme, anonimleştirme, kısıtlama veya belirli süre saklama kararı ayrı verilir. Saklama yalnız belirli bir hukukî, güvenlik veya hesap verebilirlik amacıyla, gerekli en az içerik ve erişimle sürer. Hukukî saklamanın sahibi, nedeni, kapsamı ve gözden geçirme tarihi bulunur. Silme makbuzu içeriğin gizli kopyasını değil, işlemin asgari kanıtını taşır.

Çok basit anlatım

Bir mektubu yok ederken “mektup řu tarihte usulüne göre imha edildi” yazan kısa makbuzu saklayabilirsiniz. Makbuz, mektubun bütün metnini gizlice kopyalamamalıdır.

Neden nemli?

Her şeyi silmek denetim ve hak arama kanıtını yok edebilir; her şeyi “denetim için” saklamak ise unutma talebini anlamsızlaştırır. Nesne ve amaç ayrımı bu iki u riski sınırlar.

Kariştirmayın

- Silme erişimi ve olağan kullanımı sona erdirir; teknik yöntem bağlama göre değişir.
- Yok etme verinin geri getirilemezliğini daha güçlü biçimde hedefler.
- Anonimleştirme, kişiyle bağın makul biçimde yeniden kurulamamasını amaçlar.
- Hukukî saklama, belirli hukukî ihtiya için geçici ve denetlenebilir saklama kısıtıdır.
- Denetim makbuzu işlemi kanıtlar; silinen içeriğin tam yedeği değildir.

Ne yapmalısınız?

1. Talebi veri, karar, log, yedek, model etkisi ve nc taraf nesnelere ayırın.
2. Her nesne için sahip, amaç, hukukî dayanak, saklama süresi ve uygun işlem yöntemini belirleyin.
3. Gereksiz içeriği silin veya yok edin; korunacak kaydı içerik ve erişim bakımından en aza indirin.
4. Hukukî saklama için yetkili sahibi, kapsamı, nedeni, başlangıcı, bitişi ve dönemsel incelemeyi kaydedin.

5. Talebi alıcılara, baēlı sonraki sistemlere, yedek süreçlerine ve uygun olduēunda model incelemesine yayın.
6. Silme makbuzunda nesne kimliēi, yöntem, kapsam, zaman, sonuç ve kalan istisnayı koruyun.
7. Kısıtlı kayıtların yeniden kullanımını ve süresi dolan saklamanın gerçekten sona erdiēini test edin.

Nasıl denetlenir?

- Talep bütün veri ve karar nesnelere ayrılmıē mı?
- Saklanan her alan için belirli amaç, dayanak ve süre var mı?
- Denetim gerekçesiyle silinen ieriēin tam kopyası korunmuē mu?
- Hukukî saklama dar, yetkili, tarihli ve dönemsel incelemeli mi?
- Baēlı sonraki sistemler, yedekler, dıēa aktarımlar ve c taraflar kapsamıē mı?
- Model etkisi ile depolanan veri silmesi birbirine karıētırılmıē mı?
- Makbuz, istisna ve kalan belirsizlik talep sahibine uygun biçimde aıklanmıē mı?

Sınır

Silme, saklama, anonimleētirme, hukukî saklama ve kiēiye bilgi verme yükümlülükleri yargı alanı ve somut amaçla deēiēir. Her talep bütün kayıtların yok edilmesini gerektirmez; her denetim amacı da sınırsız saklamayı haklı çıkarmaz. Hukuku ve gizlilik uzmanı incelemesi gerekir.

Tek cümlede hatırla

Gereksiz ieriēi silin; hesap verebilirlik için yalnız gerekli en az kanıtı koruyun.

Kaynaklar: S26, S35, S46, S48, S49, S62, S63, S64

İliēkili kayıtlar: NGQ-014, NGQ-021, NGQ-029, NGQ-043, NGQ-044, NGQ-045, NGQ-046, NGQ-048, NGQ-049, NGQ-056

NGQ-048 — Bir AI sistemi 'Veriyi sildim' dediğinde silmenin gerçekten gerçekleştiği, geri getirilemediği ve model veya hafızada kullanılmaya devam etmediği nasıl kanıtlanmalıdır?

Karar yaşam döngüsü, düzeltme ve unutmama · Kayıt NGQ-048 · Sürüm 0.3.1

En kısa cevap Silme komutu veya sağlayıcı sözü yeterli değildir; hedefler, yöntem, geri okuma, geri yükleme ve model etkisi ayrı kanıtlarla sınanmalıdır.

Kısa cevap

Önce silme kapsamı ve bütün kopya yolları bir kapsam listesinde tanımlanır. Her hedef için uygun yöntem uygulanır. Ardından kaydın bulunmaması, yasak erişimin çalışması, yeniden kullanımın engellenmesi, önbellek ve hafıza temizliği, yedekten geri yükleme ve gerekiyorsa şifreleme anahtarının etkisizleştirilmesi test edilir. Depolanan veriyi silmek, modelin öğrendiği etkiyi otomatik olarak kaldırmaz. Modelden unutturma veya yeniden eğitim iddiası; ezber, üyelik ve davranış testleri gibi amaca uygun değerlendirmelerle ayrı sınanır. Kanıt erişilemiyorsa sonuç “doğrulanamadı” olur.

Çok basit anlatım

Bilgisayarda dosyayı çöp kutusuna atmak, diskte geri getirilemeyeceği anlamına gelmez. Çöp kutusu, yedek, bulut kopyası ve dosyadan öğrenmiş başka sistemler ayrı ayrı kontrol edilmelidir.

Neden önemli?

Yanlış silme beyanı kişiye sahte güven verir; veri bilgi seçimi, karar, yedek veya model çıktısında kullanılmaya devam edebilir. Tek bir ekran görüntüsü bütün kopyaları kanıtlamaz.

Karıştırmayın

- Mantıksal silme, kaydı olağan arayüzden kaldırabilir; fiziksel erişimi bitirmeyebilir.
- Medya sanitizasyonu, hedef veriye erişimi belirli çaba düzeyinde uygulanamaz hâle getirmeyi amaçlar.
- Kriptografik silme, doğru koşullarda şifreleme anahtarını etkisizleştirerek erişimi keser.
- Önbellek veya hafıza temizliği, eğitim verisinin model etkisini otomatik olarak kaldırmaz.
- Modelden unutturma, belirli eğitim verisinin etkisini azaltmayı veya kaldırmayı amaçlayan tekniktir; sonuç ayrıca test edilmelidir.

Ne yapmalısınız?

1. Kaynak, kopya, önbellek, indeks, vektör kaydı, hafıza, olay kaydı, yedek, dışa aktarım, model ve üçüncü taraf kapsamını listede belirleyin.
2. Her nesne ve ortam için uygun silme, yok etme, anonimleştirme veya kısıtlama yöntemini seçin.

3. İşlem kimliği, araç, operatör, zaman, sonuç, hata ve kalan istisnayı kaydedin.
4. Hedeften geri okuma, arama, erişim ve yeniden kullanım testleri yapın.
5. Yedekten geri yükleme, önbelleğin yeniden oluşması ve bağlı sonraki sistemlerin veriyi tekrar alması senaryolarını deneyin.
6. Model etkisi iddiasında amaca uygun ezber, üyelik, davranış ve korunması gereken yarar testleri çalıştırın.
7. Kanıtın kapsamadığı alanı açıkça belirtin; mutlak silme iddiasını desteklenmeyen yüzeyle genişletmeyin.

Nasıl denetlenir?

- Silme kapsamı bütün kopya ve türetilmiş nesneleri içeriyor mu?
- Kullanılan yöntem ortam ve hassasiyet için uygun mu?
- Silme iddiası sistemi yapan sağlayıcının sözü dışında kanıt taşıyor mu?
- Geri okuma, erişim ve yeniden kullanım testleri gerçekten yapılmış mı?
- Yedekten geri yükleme veya önbelleğin yeniden oluşması eski veriyi geri getiriyor mu?
- Depolama silmesi modelden unutturma gibi sunulmuş mu?
- Kalan belirsizlik ve doğrulanamayan c taraflar açık mı?

Sınır

Mutlak geri getirilemezlik her ortam ve c taraf için kanıtlanamayabilir. NIST medya sanitizasyonu, modelden unutturma standardı değildir. Kapalı modelde öğrenilmiş etkinin tamamen kalktığı iddiası sağlayıcının erişimi ve test yöntemleriyle sınırlı kalabilir.

Tek cümlede hatırla

Silme komutu bir eylemdir; silme kanıtı sonuç ve kapsam testidir.

Kaynaklar: S26, S39, S41, S46, S48, S49, S63, S64

İlişkili kayıtlar: NGQ-021, NGQ-029, NGQ-045, NGQ-046, NGQ-047, NGQ-049, NGQ-050, NGQ-056

NGQ-049 — Bir silme veya modelden unutturma işlemi tamamlanana kadar ilgili verinin yeni AI kararlarında kullanılması nasıl engellenmelidir?

Karar yaşam döngüsü, düzeltme ve unutma · Kayıt NGQ-049 · Sürüm 0.3.1

En kısa cevap şüpheli veri yalnız işaretlenmemeli; karar, bilgi seçimi, eēitim, hafıza, dışa aktarım, araç ve model sunumu yollarında uygulanabilir bir kullanmama kısıtına alınmalıdır.

Kısa cevap

Silme veya modelden unutturma beklenirken veri geçici olarak tutulabilir; fakat olaēan karar kullanımına devam edemez. Kısıtlama kaydı; veriyi, kişi, amacı, sistemi, süreyi, sorumluyu ve kaldırma koşulunu tanımlar. Kural; veri katmanı, bilgi seçimi, özellik deposu, vektör kaydı, hafıza, araç, dışa aktarım, eēitim ve model sunumu noktalarında teknik olarak uygulanır. Yüksek etkili kararda güvenli sonuç retileniyorsa işlem durdurulur veya yetkili insan incelemesine gönderilir. Normal kullanım yalnız doērulanmıř serbest bırakma kapısıyla açılır.

Çok basit anlatım

Bozulmuş olabilecek bir malzeme mutfakta tutulabilir; fakat “inceleme bekliyor” etiketiyle yemeēe eklenmesi engellenir. Etiket yalnız kutuda deēil, malzemeyi kullanan bütün tariflerde çalışmalıdır.

Neden nemli?

Silme süreci günler veya daha uzun sürebilir. Bu sırada veri yeni karar üretmeye devam ederse kişiye veya kuruma yeni zararlar eklenir ve sonradan düzeltme alanı büyür.

Karıştırmayın

- Geçici saklama, olaēan karar veya eēitim kullanım izni deēildir.
- Kısıtlama belirli kullanımları durdurur; silme verinin yaşam döngüsünü sona erdirmeyi amaçlar.
- Karantina nesneyi ayırır; kullanmama kuralı bütün kullanım yollarını engeller.
- Güvenli sonuç yoksa işlemi durdurmak zararlı varsayılan kullanımı önler; insan incelemesi kontrollü alternatif sunabilir.
- Serbest bırakma kapısı, sürenin dolmasını deēil kanıtlanmış koşulların geçilmesini gerektirir.

Ne yapmalısınız?

1. Kısıtlanan veri, kişi, amaç, sistem, neden, sahibi, başlangıç ve yeniden inceleme tarihini kaydedin.
2. Karar, bilgi seçimi, vektör kaydı, hafıza, eēitim, dışa aktarım, araç ve model sunumu yollarını envantere alın.
3. Kullanmama kuralını yalnız etikette deēil bütün uygulama noktalarında teknik olarak çalıştırın.

4. Yüksek etkili sonuçta güvenli veri yoksa işlemi durdurun veya yetkili insan incelemesine yönlendirin.
5. Kısıtlı verinin türetilmiş özellik, önbellek, profil ve baēlı sonraki kopyalarını da engelleyin.
6. Engellenen ve yanlışlıkla gerçekleşen kullanımları olay kaydı ve alarm ile izleyin.
7. Normal kullanımı yalnız kök neden, silme veya modelden unutturma ve serbest bırakma kanıtları doērulandıktan sonra açın.

Nasıl denetlenir?

- Kısıtlama nesnesi, nedeni, kapsamı, sahibi ve zamanı açık mı?
- Bütün karar ve veri kullanım yolları envanterde mi?
- Kısıtlama bilgi seçimi, eēitim, hafıza, dışa aktarım ve araç katmanlarında gerçekten uygulanıyor mu?
- Türetilmiş veri veya önbellek üzerinden yasak kullanım sürüyor mu?
- Yüksek etkili kararda güvenli durdurma veya insan alternatifini var mı?
- İhlaller tespit ve olay süreciyle yönetiliyor mu?
- Süre dolunca otomatik kullanım mı, kanıtlı serbest bırakma incelemesi mi balıyor?

Sınır

Her kullanımın durdurulması mümkün olmayabilir ve bütün işlemleri kapatmak hizmet veya hak kaybı yaratabilir. Kısıt; risk, amaç, hukukî dayanak ve güvenli alternatiflere göre orantılı kurulmalı, kişiye karşı yeni olumsuz sinyal olarak kullanılmamalıdır.

Tek cümlede hatırla

Silme beklerken saklama olabilir; normal kullanım devam edemez.

Kaynaklar: S26, S38, S39, S44, S48, S49, S64

İlişkili kayıtlar: NGQ-014, NGQ-021, NGQ-045, NGQ-046, NGQ-047, NGQ-048, NGQ-050, NGQ-051, NGQ-052, NGQ-056

NGQ-050 — Geçici kullanım kısıtlaması hangi kanıtlarla, kim tarafından ve hangi koşullar sağlandığında kaldırılmalıdır?

Karar yaşam döngüsü, düzeltme ve unutma · Kayıt NGQ-050 · Sürüm 0.3.1

En kısa cevap Kısıtlama süresi dolduğu için değil; ilk nedenin giderildiği, sistemlerin hazır olduğu ve yetkili insanın kanıtı onayladığı için kaldırılmalıdır.

Kısa cevap

Serbest bırakma, kısıtlamayı başlatan nedenlerin her biri için tanımlı kapıları geçer. Güncel ve yetkili veri ile karar doğrulanır; silme, düzeltme veya modelden unutturma kanıtı incelenir; model, bilgi seçimi ve bağlı sonraki sistemler gereken güvenceye ulaşır. Kısıtlama sırasında oluşan kararlar gözden geçirilir, ilgili bildirimler tamamlanır, geri alma ve izleme planı hazırlanır. Yetkili insan karar sahibi her koşula GEÇTİ, KALDI veya ÇÖZÜLEMEDİ sonucu verir. Koşullu serbest bırakma yalnız dar kapsam ve ek kontrolle yapılır.

Çok basit anlatım

Arızalı makineye konan kırmızı etiket, takvimde bir hafta geçti diye çıkarılmaz. Parça onarılır, test yapılır, güvenlik sorumlusu kontrol eder ve sorun dönerse makineyi yeniden durdurma planı hazırlanır.

Neden önemli?

Erken serbest bırakma aynı yanlış veriyi veya model etkisini yeniden karara sokabilir. Gereksiz gecikme ise kişiyi hizmetten mahrum bırakabilir. Kapı ve yetki kaydı iki riski birlikte yönetir.

Karıştırmayın

- Sürenin dolması yeniden incelemeyi başlatır; otomatik serbest bırakma değildir.
- Neden giderildi beyanı ile doğrulanmış düzeltme kanıtı aynı değildir.
- Tam serbest bırakma bütün kullanım alanlarını; kısmi serbest bırakma yalnız belirli düşük riskli alanı açar.
- Koşullu serbest bırakma ek izleme, insan onayı veya dar kapsamla geçici kullanım sağlar.
- Serbest bırakma kararı ile bağlı sonraki sistemlerin gerçekten açılması ayrı kanıt seviyeleridir.

Ne yapmalısınız?

1. İlk kısıtlama nedenlerini ve her neden için ölçülebilir serbest bırakma koşullarını listeleyin.
2. Güncel veri, karar, kimlik, yetki ve düzeltme kaynağını yeniden doğrulayın.
3. Silme, modelden unutturma, önbellek, model ve bağlı sonraki sistem sonuçlarını gereken güvence düzeyinde test edin.
4. Kısıtlama döneminde etkilenmiş kararları ve kişileri belirleyip gerekli düzeltmeyi yapın.
5. Değişikliği yapan kişiden uygun ölçüde ayrı yetkili insan serbest bırakma onayı alın.

6. Tam, kısmi veya koşullu serbest bırakma kapsamını; geri alma, alarm ve izleme eşiğini kaydedin.
7. Canlı sistem ve bağlı sonraki hedeflerde uygulanan serbest bırakmayı bağımsız geri okuma ve sonuç testiyle doğrulayın.

Nasıl denetlenir?

- Kısıtlamayı doğuran bütün nedenler ayrı ayrı kapanmış mı?
- Güncel otoritatif veri ve karar durumu doğrulanmış mı?
- Silme, modelden unutturma veya model düzeltmesi yalnız sağlayıcı beyanına mı dayanıyor?
- Kısıtlama sırasında oluşan karar ve zararlar gözden geirilmış mı?
- Serbest bırakma yetkili ve uygun ölçüde bağımsız insan tarafından mı onaylandı?
- Geri alma, izleme ve yeniden kısıtlama tetikleri hazır mı?
- Karar kaydı ile canlı ve bağlı sonraki kullanım durumu eşleşiyor mu?

Sınır

Gerekli serbest bırakma kanıtı sistem mimarisi, veri türü, risk, sağlayıcı erişimi ve geçerli hukukla değişir. Bazı dış model etkileri tam doğrulanamayabilir; bu durumda tam serbest bırakma yerine dar kapsamlı kontrol veya ÇÖZÜLEMEDİ sonucu gerekebilir.

Tek cümlede hatırla

Takvim serbest bırakma vermez; kanıtlı kapılar ve yetkili insan verir.

Kaynaklar: S26, S38, S41, S44, S45, S48, S49, S64

İlişkili kayıtlar: NGQ-026, NGQ-034, NGQ-045, NGQ-046, NGQ-047, NGQ-048, NGQ-049, NGQ-051, NGQ-052, NGQ-058, NGQ-064

NGQ-051 — Geçici bir kısıtlamanın gereğinden uzun sürerek kişiyi süresiz beklemeye, hizmetten mahrum bırakmaya veya gizli bir ret kararına dönüşmesi nasıl önlenmelidir?

Karar yaşam döngüsü, düzeltme ve unutmama · Kayıt NGQ-051 · Sürüm 0.3.1

En kısa cevap Her geçici kısıtlamanın insan sahibi, sonraki gerçek işlemi, güncelleme aralığı, azami süresi, hizmet alternatifi ve zorunlu karar yolu olmalıdır.

Kısa cevap

Geçici kısıtlama başlarken neden, kapsam, vaka sahibi, karar sahibi ve zaman planı kaydedilir: alındı zamanı, ilk gerçek işlem, anlamlı güncelleme, hedef çözüm, azami ara süre ve üst inceleme tarihleri. Beklemede durumundaki her güncelleme somut ilerlemeyi ve sonraki eylemi göstermelidir. Güvenli kısmi hizmet, insan incelemesi veya hak koruması değerlendirilir. İlerleme yoksa süre sıfırlanmaz; üst inceleme ve gerekçeli karar başlatılır. Bekleme retle aynı pratik sonucu doğuruyorsa gizli ret olarak ele alınır.

Çok basit anlatım

Bir tamirci eşyanızı “incelemede” diyerek aylarca tutamaz. Size dosya numarası, sorumlu kişi, yapılan gerçek işlem, sonraki tarih ve çözülmezse kimin karar vereceğini söylemelidir. Bekletmek fiilen geri vermemek anlamına geliyorsa açık karar gerekir.

Neden önemli?

Süresiz bekleme, kurumun açık ret gerekçesi ve itiraz hakkı vermeden aynı sonucu uygulamasına yol açabilir. Hizmet kaybı, fırsat kaçırma ve yorgunluk zararı zamanla büyür.

Karıştırmayın

- Meşru bekleme, sahibi, ilerlemesi, iletişimi ve karar yolu bulunan ara durumdur.
- Durgun bekleme, tanımlı sürede gerçek ilerleme bulunmayan dosyadır.
- Süresiz kısıtlama, bitiş koşulu, azami süre veya zorunlu üst inceleme taşımayan durumdur.
- Gizli ret, açık ret kararı olmadan retle aynı sürekli sonucu üretir.
- Anlamlı güncelleme, yalnız “inceleniyor” değil; yapılan işi, engeli ve sonraki tarihi açıklar.

Ne yapmalısınız?

1. Kısıtlama başında neden, kapsam, vaka sahibi, karar sahibi ve kişiye etkisini kaydedin.
2. Alındı, ilk maddi işlem, güncelleme, hedef çözüm, azami ara süre ve üst inceleme tarihlerini belirleyin.
3. Her güncellemede yapılan gerçek işi, engeli, sorumluyu, sonraki işlemi ve tarihi bildirin.
4. Güvenli kısmi hizmet, manuel yol, insan incelemesi ve sıra veya hak koruması sağlayın.

5. Uzatmayı belirli kalan iş, yeni tarih, toplam süre, etki ve yetkili onayla sınırlayın.
6. Transfer, kapatma–yeniden ama veya tekrar belge isteme yoluyla ilk vaka yaşını sıfırlamayın.
7. Azami sürede üst inceleme, resmî gerekçeli karar, itiraz ve uygun giderim yolunu başlatın.

Nasıl denetlenir?

- Her bekleyen dosyada neden, sahibi, sonraki işlem ve tarih var mı?
- Gerçek maddi ilerleme mi var, yoksa yalnız genel durum mesajı mı?
- Azami ara süre ve zorunlu üst inceleme tanımlı mı?
- Uzatmalar toplam yaşı gizleyerek zincirlenmiş mi?
- Transfer veya yeniden ama ilk vaka saatini sıfırlamış mı?
- Hizmet mahrumiyeti, kişiye düşen ağır yük ve güvenli alternatif değerlendirilmiş mi?
- Bekleme fiilen ret sonucuna ulaştığı hâlde gerekçeli karar ve itiraz yolu verilmemiş mi?

Sınır

Kesin cevap süreleri ve gizli ya da yapıcı ret sonuçları yargı alanı, sektör, sözleşme, işlem ve karar türüne göre değişir. NOMOS GEO tek evrensel gün sayısı koymaz; geçici önlemin sahipsiz ve sınırsız hâle gelmesini engelleyen yönetişim kapıları önerir.

Tek cümlede hatırla

Bekleme ilerlemeye, korumaya, üst incelemeye veya karara ulaşmalıdır; karar vermenin kalıcı ikamesi olamaz.

Kaynaklar: S38, S44, S48, S49, S50, S61, S62, S64

İlişkili kayıtlar: NGQ-014, NGQ-026, NGQ-037, NGQ-043, NGQ-045, NGQ-049, NGQ-050, NGQ-052, NGQ-058, NGQ-064

Güvenlik, manipülasyon ve olay bütünlüğü

NOMOS GEO-QA / TÜRKÇE OKUMA VE DENETM YZEY

NGQ-052 — Bir AI sistemi acil veya yüksek riskli bir durumda durdurulduğunda güvenli durdurma, geçici önlem, insan incelemesi ve yeniden başlatma nasıl yönetilmelidir?

Güvenlik, manipülasyon ve olay bütünlüğü · Kayıt NGQ-052 · Sürüm 0.3.1

En kısa cevap Sistem gerektiğinde hemen durabilmeli; yeniden çalışması ise nedenin giderildiğini gösteren kanıta ve yetkili insan kararına bağlı olmalıdır.

Kısa cevap

Güvenli durdurma, belirli bir riski hızla keserken gereksiz zararı sınırlayan kayıtlı bir süreçtir. Durdurma nedeni, kapsamı, olay sahibi, geçici güvenli hizmet, korunacak kanıtlar ve yeniden başlatma koşulları baştan kaydedilir. Sistem, yalnız teknik olarak açılabilirdiği için değil; kök neden giderildiği, gerekli testler geçtiği ve yetkili insan onay verdiği için yeniden çalıştırılır.

Çok basit anlatım

Bir araçta ciddi bir uyarı ışığı yandığını düşünün. Aracı kenara çekmek doğru ilk adımdır. Fakat aracı sonsuza kadar yol kenarında bırakmak da, ışığı söndürüp hiçbir kontrol yapmadan yeniden sürmek de güvenli değildir. Önce sorun bulunur, geçici ulaşım sağlanır, onarım doğrulanır ve araç kontrollü biçimde yeniden yola çıkarılır.

Neden önemli?

Geç durdurulan bir sistem zararı büyütebilir. Ölçüsüz veya süresiz durdurulan bir sistem ise hizmet kaybı, hak kaybı ve gizli ret üretebilir. Kanıtsız yeniden başlatma aynı olayın tekrarına yol açabilir.

Karıştırmayın

- Durdurma, riskli işlemi keser; kısıtlama yalnız belirli işlevleri veya kullanıcıları sınırlar.
- Karantina, şüpheli veri, model, araç veya bağlantıyı diğer bileşenlerden ayırır.
- Geri alma, sistemi doğrulanmış önceki duruma döndürür; sorunun kök nedenini tek başına çözmeyebilir.
- Yeniden başlatma, düğmeye basmak değil, belirlenmiş güvenlik kapılarını geçmektir.
- Kalıcı kapatma, geçici acil durdurmadan ayrı ve gerekçeli bir yaşam döngüsü kararıdır.

Ne yapmalısınız?

1. Olay kimliği, durdurma nedeni, saat, kapsam ve kararı veren kişiyi kaydedin.
2. Yalnız risk için gerekli bileşenleri durdurun; etki alanını gerekçesiz büyütmeyin.
3. Mümkünse insan incelemesi, salt okunur erişim veya düşük riskli alternatif hizmet sağlayın.
4. Olay kayıtlarını, model ve veri sürümlerini, istemleri, çıktıları ve araç izlerini değişmeden koruyun.
5. Kök neden, düzeltme sahibi, son tarih ve yeniden başlatma koşullarını yazın.

6. Yüksek riskli dönüşlerde değişikliği yapan kişiden ayrı bir yetkili insan onayı kullanın.
7. Sistemi aşamalı açın; canlı izleme, geri alma planı ve tekrar durdurma eşiği bulundurun.

Nasıl denetlenir?

- Durdurma kararı belirli bir risk ve kapsamla gerekçelendirilmiş mi?
- Güvenli alternatif veya hizmet devamlılığı değerlendirilmiş mi?
- Olay kanıtları değişmez biçimde korunmuş mu?
- Kök neden ile yalnız görünen belirti birbirinden ayrılmış mı?
- Yeniden başlatma ölçütleri test edilebilir ve önceden belirlenmiş mi?
- Gerekli insan onayı, görev ayrılığı ve itiraz yolu var mı?
- Aşamalı dönüşte canlı sonuç ve geri alma hazırlığı doğrulanmış mı?

Sınır

Gerçek ve yakın bir tehlikede sistem n inceleme tamamlanmadan durdurulabilir. Bu kayıt her sektör için tek bir süre, onay seviyesi veya hukukî prosedür koymaz; karar risk, sistem mimarisi, sözleşme, mevzuat ve etkilenen kişiler bağlamında daraltılmalıdır.

Tek cümlede hatırla

Acil durdurma zararı keser; güvenli dönüş ise kanıtlarla açılır.

Kaynaklar: S26, S38, S41, S42, S44

İlişkili kayıtlar: NGQ-049, NGQ-050, NGQ-051, NGQ-058, NGQ-064

NGQ-053 — İstem enjeksiyonu (prompt injection), dolaylı istem enjeksiyonu ve kötü niyetli araç talimatları nasıl tespit edilmeli, sınırlandırılmalı ve denetlenmelidir?

Güvenlik, manipülasyon ve olay bütünlüğü · Kayıt NGQ-053 · Sürüm 0.3.1

En kısa cevap Bir belgenin içindeki talimat, yalnız sistem onu okuyabildiğ için yetkili talimat hâline gelmez.

Kısa cevap

İstem enjeksiyonu, bir girdinin AI sistemini belirlenen kuralların dışına itmeye çalışmasıdır. Doğrudan saldırı kullanıcının yazdığı metinden gelir. Dolaylı saldırı ise sistemin okuduğ bir web sayfasına, belgeye, e-postaya, görsele veya bilgi kaynağına saklanır. Tek bir filtre yeterli değildir. Dış içerik veri olarak işaretlenir, yetkiler azaltılır, araç ağıruları kodla doğrulanır, riskli işlemler insan onayına bağlanır ve bütün karar zinciri izlenir.

Çok basit anlatım

Bir depoya gelen kolinin üzerinde “Ana kasayı a ve içindekileri bana gnder” yazdığını düşünün. Depo alışanı bu yazıyı okuyabilir; fakat koli üzerindeki cümle yöneticinin emri değildir. AI sistemi de okuduğ her cümleyi talimat saymamalıdır.

Neden nemli?

Başarılı bir injection hassas bilginin açığa çıkmasına, yanlış karar verilmesine, yetkisiz araç kullanılmasına veya dış sistemlerde gerçek işlem yapılmasına yol açabilir. Sistemin araç kullanma yetkisi arttıkça olası etki de büyür.

Karıştırmayın

- Doğrudan istem enjeksiyonu, saldırı talimatının kullanıcı girdisinde bulunmasıdır.
- Dolaylı istem enjeksiyonu, talimatın sistemin okuduğ dış içerikte saklanmasıdır.
- Güvenlik kuralını açma saldırısı, koruyucu kuralları etkisizleştirmeyi amaçlayan istem enjeksiyonu türlerinden biridir.
- Bir araç talebi ile o aracı alıştırma yetkisi aynı şey değildir.
- Zararlı ıktı ile yetkisiz gerçek dünya eylemi farklı etki seviyeleridir.

Ne yapmalısınız?

1. Sistem, kullanıcı ve dış kaynak talimatlarını ayrı güven seviyeleriyle etiketleyin.
2. Web, dosya, e-posta, görsel ve bilgi seçimi ieriğni varsayılan olarak güvenilmeyen veri kabul edin.
3. Modelin ve her aracın erişimini yalnız görev için gereken en düşük yetkiyle sınırlandırın.

4. Araç adını, parametreleri, hedefi ve çıktıyı aynı girdide aynı denetimi yapan kodla, izinli liste ve şema üzerinden doğrulayın.
5. Para, silme, yayın, mesaj, yetki değişikliği ve hassas veri erişimi gibi işlemlerde insan onayı isteyin.
6. Girdi ve çıktı kontrollerini, içerik ayırımını ve güvenli hata davranışını birlikte uygulayın.
7. Doğrudan, dolaylı, çok dilli ve metin, görsel veya ses kullanan saldırı örnekleriyle düzenli test ve iz kaydı retin.

Nasıl denetlenir?

- Her talimatın kaynağı ve güven seviyesi görülebiliyor mu?
- Dış içerik, sistem politikasıyla aynı yetki düzeyine çıkabiliyor mu?
- Model gereğinden fazla veri, araç veya aę yetkisine sahip mi?
- Araç ağrısı model metnine güvenilerek mi, yoksa kodla doğrulanarak mı yürütülüyor?
- Yüksek etkili işlemlerde açık ve eyleme özgü insan onayı var mı?
- Engellenen ve gerçekleşen injection denemeleri olay iziyle korunuyor mu?
- Bilgi seçimi destekli retim (RAG) veya ince ayar kullanılması yanlış biçimde tam koruma sayılmış mı?

Sınır

İstem enjeksiyonu için kusursuz ve evrensel bir nleme yöntemi gösterilmiş değildir. Filtreler, sistem istemleri, bilgi seçimi destekli üretim veya ince ayar tek başına yeterli kabul edilemez; kontrol seti risk ve araç yetkisine göre katmanlandırılmalıdır.

Tek cümlede hatırla

Okunabilen her cümle, uygulanabilir bir emir değildir.

Kaynaklar: S26, S39, S40, S41, S44

İlişkili kayıtlar: NGQ-031, NGQ-032, NGQ-033, NGQ-052, NGQ-055, NGQ-056, NGQ-058

NGQ-054 — Kaynak zehirleme, veri zehirleme, sentetik uzlaşma ve kaynak aklama nasıl tespit edilmeli ve düzeltilmelidir?

Güvenlik, manipülasyon ve olay bütünlüğü · Kayıt NGQ-054 · Sürüm 0.3.1

En kısa cevap Aynı iddianın çok yerde tekrarlanması, çok sayıda bağımsız kanıt bulunduğunu göstermez.

Kısa cevap

Kaynak veya veri zehirleme, sistemin ğrendiğı ya da bulduğı bilgi ortamının yanıltıcı içerikle kirlenmesidir. Birbirini kopyalayan çok sayıda sayfa, gerçekte var olmayan bir ortak görüş üretebilir. NOMOS GEO buna “sentetik uzlaşma” der. Zayıf bir iddianın kopyalar ve atıflar yoluyla güvenilir görünmesine ise “kaynak aklama” denir. Denetim sayfa sayısını değıl; ilk kaynağı, bağımsızlığı, değışiklik geçmişini ve her kaynağın iddiayı gerçekten destekleyip desteklemediğini inceler.

Çok basit anlatım

Bir yanlış söylentinin yüz kez fotokopisini çektiğini düşünün. Masada yüz kâğıt vardır; fakat yüz ayrı tanık yoktur. AI sistemi de aynı cümlenin kopyalarını bağımsız doğırulamalar sanarsa yanlış bir çoğunluk görüntüsü oluşur.

Neden nemli?

Zehirlenmiş bilgi, yanlış varlık eşleştirmesine, hatalı öneriye, uydurma itibara veya gerçek kaynakların görünmez kalmasına yol açabilir. Kopya sayısı yüksek olduğı için hata güvenilir görünebilir ve uzun süre yaşıyabilir.

Karıştırmayın

- Veri zehirleme, eğıtim, ince ayar veya vektör kaydı verisinin kasıtlı biçimde bozulmasıdır.
- Kaynak zehirleme, bilgi seğıimi veya araştıрма yüzeyinin yanıltıcı içerikle kirlenmesidir.
- Sentetik uzlaşma, bağımsız olmayan tekrarların bağımsız görüşler gibi görünmesidir.
- Kaynak aklama, zayıf veya uydurma iddianın kopya ve atıf zinciriyle güçlü görünmesidir.
- Yanlış bilgi her zaman saldırı değıldir; kasıt kanıtlanamıyorsa olayın niyeti UNRESOLVED kalabilir.

Ne yapmalısınız?

1. Her maddi iddia için ilk bulunabilen kaynağı ve sonraki kopya ilişkilerini çıkarın.
2. Metin benzerliği, yayın zamanı, sahiplik, bağlantı ve atıf izleriyle köken kümeleri oluşturun.
3. URL sayısı yerine bağımsız köken, otorite, güncellik ve doğırudan iddia desteğini ln.
4. Şüpheli kaynakları silmeden önce karantinaya alın ve bilgi seğıimi etkisini durdurun.
5. İddiayı resmî kayıt, birincil belge veya gerçekten bağımsız kaynakla yeniden doğırlayın.

6. Etkilenen indeks, vektör kaydı, önbellek ve türetilmiş kayıtları belirleyip kontrollü biçimde yeniden oluşturun.
7. Düzeltmeden sonra aynı soru ve kaynak kümesiyle tekrar test yapın.

Nasıl denetlenir?

- Kaynakların kaç tanesi gerçekten bağımsız bir kökene sahip?
- En eski kaynak iddiayı kanıtlıyor mu, yoksa yalnız ileri sürüyor mu?
- Kopyalar veya döngüsel atıflar bağımsız doğrulama gibi sayılmış mı?
- Kaynak sahipliği, yayın tarihi ve değişiklik geçmişi korunmuş mu?
- şüpheli içerik hangi model, indeks, vektör kaydı ve ıktıları etkiledi?
- Düzeltme yalnız görünür sayfada mı, bütün türetilmiş yüzeylerde mi yapıldı?
- Kasıt kanıtı olmadan saldırgan niyet kesinleştirilmiş mi?

Sınır

Yüksek metin benzerliği tek başına kopyalama veya kötü niyet kanıtı değildir; farklı kaynakların aynı olguyu benzer biçimde anlatması mümkündür. Buna karşılık kaynak çeşitliliği de tek başına doğruluk kanıtlamaz. Niyet ve köken belirsizse sonuç açıkça UNRESOLVED tutulmalıdır.

Tek cümlede hatırla

Yüz kopya, yüz bağımsız kanıt değildir.

Kaynaklar: S35, S39, S41, S43, S44

İlişkili kayıtlar: NGQ-007, NGQ-008, NGQ-009, NGQ-012, NGQ-013, NGQ-059, NGQ-061

NGQ-055 — Sahte kimlik, yetki taklidi, deepfake, ele geçirilmiş hesap ve uydurma insan onayı nasıl ayrılmalı ve kanıtlanmalıdır?

Güvenlik, manipülasyon ve olay bütünlüğü · Kayıt NGQ-055 · Sürüm 0.3.1

En kısa cevap Bir ad, yüz, ses veya açık oturum doğru kişi ve o işlemi yapma yetkisini tek başına kanıtlamaz.

Kısa cevap

Saldırı koşullarında kimlik ve yetki ayrı ayrı yeniden doğrulandır. nce kişinin veya sistemin kim olduğu; sonra kullanılan oturumun gerçekten ona ait olup olmadığı; ardından güncel rolü ve belirli işlemi onaylama yetkisi kontrol edilir. Yüz, ses, imza görüntüsü, e-posta adresi veya açık oturum yalnız birer sinyaldir. Yüksek etkili işlemlerde ikinci kanal, güçlü kimlik doğrulama, eyleme özgü onay ve değişmez olay izi birlikte aranır.

Çok basit anlatım

Birinin şirket kartı taktığını düşünün. Kart gerçek olabilir, çalınmış olabilir veya kişinin artık o görevde olmadığı bir zamandan kalmış olabilir. Kapıdaki kart, kasayı açma yetkisini otomatik olarak vermez. nce kişi, sonra kart, sonra o işlem için izin kontrol edilir.

Neden nemli?

Taklit edilen bir insan onayı para transferi, veri açıklama, yayın, erişim değişikliği veya hatalı karar gibi gerçek sonuçlar doğurabilir. Sonradan yalnız “hesap açıktı” demek, işlemin kim tarafından ve hangi yetkiyle onaylandığını göstermez.

Karıştırmayın

- Kimlik iddiası, kişinin veya sistemin kim olduğunu söylemesidir; kimlik doğrulama bu iddiayı sınar.
- Kimliği doğrulanmış kişi her işlemi yapmaya yetkili değildir.
- Geçerli bir oturum ele geçirilmiş olabilir; oturum güveni kimlikten ayrı izlenir.
- Deepfake, bir kişi gibi görünen veya duyulan sentetik içeriktir; tek başına işlem yetkisi değildir.
- Genel onay ile belirli hedef, tutar, kapsam ve zamana bağlı eylem onayı aynı değildir.

Ne yapmalısınız?

1. Yüksek riskli işlemlerde kimlik, oturum, güncel rol ve eylem yetkisini ayrı kontrollerle doğrulayın.
2. Tek kanallı ses, görüntü veya mesaj talebini kayıtlı ikinci bir kanaldan teyit edin.
3. Mümkün olduğunda güçlü kimlik doğrulama ve kısa ömürlü, işlem kapsamlı kimlik bilgileri kullanın.
4. Onay ekranında hedefi, eylemi, veri kapsamını, tutarı ve geri döndürülemez sonucu açıkça gösterin.

5. Rol değişikliği, ayrılış ve şüpheli oturumda yetkileri hızla iptal edin.
6. Onay kimliği, zaman, yöntem, oturum, cihaz ve işlem özetini değişmez olay izine bağlayın.
7. şüpheli taklitte işlemi durdurun, kanıtı koruyun ve olay sürecini başlatın.

Nasıl denetlenir?

- işlemi başlatan kimlik hangi bağımsız kanıtlarla doğrulandı?
- Oturumun ele geirilmediğine ilişkin risk sinyalleri kontrol edildi mi?
- Kişinin rolü ve yetkisi işlem anında hâlâ geçerli miydi?
- Onay, yapılacak belirli eylemi ve etkisini içeriyor muydu?
- Yalnız yüz, ses, e-posta veya oturum varlığı kesin kanıt sayılmış mı?
- Yüksek riskte görev ayrılığı veya ikinci kanal doğrulaması uygulandı mı?
- İptal, itiraz ve olay incelemesi için yeterli iz korunmuş mu?

Sınır

Hiçbir biyometrik işaret, kimlik doğrulatoryı veya imza görüntüsü tek başına taklidi imknsız kılmaz. Gerekli güven seviyesi, geçerli kimlik ve elektronik imza kuralları; işlem türüne, yargı alanına, sözleşmeye ve zarar ihtimaline göre değişir.

Tek cümlede hatırla

Kişiyi tanımak, o işlemi yapmaya yetkili olduğunu kanıtlamak değildir.

Kaynaklar: S24, S25, S26, S39, S41

İlişkili kayıtlar: NGQ-025, NGQ-026, NGQ-027, NGQ-028, NGQ-029, NGQ-030, NGQ-031, NGQ-032, NGQ-033, NGQ-052, NGQ-058

NGQ-056 — Kişisel veri, hassas veri, ticari sır ve kimlik bilgileri istem, bilgi seçimi, hafıza ve araç zincirlerinde nasıl korunmalıdır?

Güvenlik, manipülasyon ve olay bütünlüğü · Kayıt NGQ-056 · Sürüm 0.3.1

En kısa cevap Bir bilgi doğru ve erişilebilir olsa bile her sisteme, her amaçla ve süresiz biçimde taşınmamalıdır.

Kısa cevap

Koruma, verinin yalnız ilk girildiği ekranda değil bütün yolculuğunda uygulanır: istem, yüklenen dosya, bilgi seçimi kaynağı, vektör kaydı, kısa veya uzun süreli hafıza, araç girdisi, araç çıktısı, olay kaydı, önbellek ve dış sağlayıcı. Her aşamada amaç, hukukî dayanak veya yetki, gerekli en az veri, erişebilecek roller, saklama süresi, dışa aktarım, eğitimde yeniden kullanım ve silme yolu ayrı kaydedilir. Sırlar mümkünse isteme yazılmaz; güvenli sır yönetimi ve kontrollü başvuru kullanılır.

Çok basit anlatım

Evinizin anahtarını düşünün. Anahtarı bir kez güvenilir bir kişiye vermeniz, onun fotoğrafını bütün defterlere yapıştırmanız gerektiği anlamına gelmez. Bilgi de ne kadar çok yere kopyalanırsa kontrolü, güncellenmesi ve silinmesi o kadar zorlaşır.

Neden nemli?

Gereksiz kopyalar veri sızıntısı, yetkisiz yeniden kullanım, yanlış kişiye bağlama ve silme taleplerinin eksik uygulanması riskini büyütür. Bir model cevabı doğru olsa bile o cevaba gereksiz gizli veri kullanılarak ulaşılmış olabilir.

Karıştırmayın

- Kişisel veri, belirli veya belirlenebilir kişiyle ilgili bilgidir; somut hukukî kapsam yargı alanına göre değerlendirilir.
- Hassas veya özel nitelikli veri, daha yüksek zarar ve koruma ihtiyacı taşıyan veri sınıflarını ifade eder.
- Ticari sır ve erişim anahtarı kişisel veri olmak zorunda değildir; yine de sıkı korunmalıdır.
- Bilgi seçimi için erişim, eğitimde yeniden kullanım izni anlamına gelmez.
- Olay kaydı tutma, nbellekleme, hafızada tutma ve dışa aktarma ayrı işleme faaliyetleridir.

Ne yapmalısınız?

1. İstemden araç çıktısına kadar bütün veri yollarını ve kopyaları envantere alın.
2. Her veri alanı için amaç, sahip, yetkili roller, saklama süresi ve silme yolunu belirleyin.

3. Gereksiz alanları toplamadan önce çıkarın; mümkünse maskeleme, redaksiyon veya takma ad kullanın.
4. Parola, API anahtarı ve benzeri sırları isteme gömmek yerine güvenli sır yöneticisinden işlem anında sağlayın.
5. Bilgi seçimi, hafıza, araç ve olay kaydı erişimlerini en az yetki ve ayrıntılı kayıtla sınırlandırın.
6. Dış sağlayıcıya giden verinin saklama, eğitim kullanımı, aktarım ve silme koşullarını doğrulayın.
7. Silme veya kısıtlama talebini yalnız ana kayıtta değil türetilmiş kopya ve bağlı sonraki sistemlerde de test edin.

Nasıl denetlenir?

- Hangi veri hangi amaçla, hangi sisteme ve hangi sağlayıcıya gidiyor?
- Gerekli olmayan kişisel, hassas veya gizli alanlar istemde bulunuyor mu?
- Bilgi seçimi, hafıza, vektör kaydı, olay kaydı ve önbellek ayrı ayrı envantere alınmış mı?
- Erişim ve sırlar görev için gereken en düşük yetkiyle sınırlandırılmış mı?
- Veri eğitim veya ürün iyileştirme için yeniden kullanılıyorsa bunun dayanağı ve sınırı kayıtlı mı?
- Saklama süresi dolduğunda bütün ilgili kopyaların silindiği doğrulanabiliyor mu?
- İhlal veya yanlış açıklama hâlinde olay ve bildirim süreci tanımlı mı?

Sınır

Bu kayıt hukukî uygunluk görüşü değildir. Kişisel ve hassas veri tanımları, geçerli hukukî dayanak, aktarım, saklama, bildirim ve kişi hakları yargı alanına ve somut kullanıma göre değişir; riskli uygulamalar yetkili gizlilik ve hukuk uzmanı tarafından incelenmelidir.

Tek cümlede hatırla

Veriyi yalnız gerekli olduğu yere, gerekli olduğu kadar ve gerekli olduğu süre için taşıyın.

Kaynaklar: S26, S38, S46, S47, S48, S49

İlişkili kayıtlar: NGQ-014, NGQ-021, NGQ-028, NGQ-029, NGQ-033, NGQ-049, NGQ-053, NGQ-057, NGQ-058

NGQ-057 — nc taraf model, veri seti, API, eklenti, araç ve altyapı sağlayıcılarının sorumluluğu nasıl kaydedilmeli ve denetlenmelidir?

Güvenlik, manipülasyon ve olay bütünlüğü · Kayıt NGQ-057 · Sürüm 0.3.1

En kısa cevap Dış hizmet kullanmak, onu seçen ve sonucunu kullanan kurumun sorumluluğunu ortadan kaldırmaz.

Kısa cevap

Her dış bileşen için sağlayıcı, ürün, sürüm, kullanım amacı, verilen veri, alınan çıktı, yetkiler, bağımlılıklar ve sorumluluk sahibi kaydedilir. Kurum; sağlayıcıyı seçme, yapılandırma, veri aktarma, çıktıyı karar veya yayında kullanma ve sorunları izleme sorumluluğunu görünür tutar. Sağlayıcının sorumluluğu da sözleşme, teknik belge, hizmet kapsamı ve geçerli hukuk içinde ayrı yazılır. “Sağlayıcı yaptı” ifadesi sorumluluk matrisi yerine geçmez.

Çok basit anlatım

Yemek için kiralık bir mutfak kullandığınızı düşünün. Fırının sahibi arızalı cihazdan sorumlu olabilir; fakat hangi malzemeyi kullandığınız, yemeği nasıl hazırladığınız ve müşteriye ne sunduğunuz sizin sorumluluğunuzdur. Dış araç kullanmak bütün kararları dışarıya devretmez.

Neden nemli?

Bir zincirdeki tek sağlayıcı değişikliği veri akışını, model davranışını, güvenliği veya çıktının anlamını değiştirebilir. Envanter ve çıkış planı yoksa kurum sorunun hangi bileşenden geldiğini bulamaz ve hizmeti güvenli biçimde sürdüremez.

Karıştırmayın

- Sağlayıcı ürünü sunar; deployer veya kullanan kurum onu belirli amaçla devreye alır.
- Teknik operatör, karar sahibi ve hukukî sorumlu her zaman aynı taraf değildir.
- Veri seti, temel model, ince ayar, API, eklenti ve altyapı ayrı tedarik kalemleridir.
- Sözleşmedeki sorumluluk paylaşımı, etkilenen kişilere karşı bütün yükümlülükleri otomatik olarak yok etmez.
- Bir hizmetin erişilebilir olması, belirli kullanım için güvenli veya uygun olduğunu kanıtlamaz.

Ne yapmalısınız?

1. Bütün model, veri seti, API, eklenti, araç ve altyapı bağımlılıklarını sürüm düzeyinde envantere alın.
2. Her bileşen için iş sahibi, teknik sahibi, veri sahibi, karar sahibi ve olay sorumlusunu yazın.
3. Satın alma veya entegrasyon öncesinde güvenlik, gizlilik, veri kökeni, sınırlamalar ve destek kanıtlarını inceleyin.

4. Veri ve araç yetkilerini en aza indirin; sağlayıcıya gereksiz erişim vermeyin.
5. Sürüm değişikliği, kesinti, veri olayı ve önemli koşul değişikliği için bildirim ve yeniden test şartı koyun.
6. İstem, çıktı, model sürümü, araç çağrısı ve sağlayıcı olaylarını ilişkilendiren izleri koruyun.
7. Sağlayıcı değişimi veya kaybı için veri taşıma, alternatif hizmet, geri alma ve güvenli çıkış planı hazırlayın.

Nasıl denetlenir?

- Kullanılan bütün üçüncü taraf bileşenler ve alt bağımlılıklar biliniyor mu?
- Her risk ve karar için içeride hesap verebilir bir insan sahibi var mı?
- Sağlayıcının beyanı bağımsız test veya uygun kanıtla sınanmış mı?
- Veri kullanımı, saklama, alt işleyenler ve sınırlar anlaşılır biçimde kayıtlı mı?
- Sessiz sürüm veya yapılandırma değişiklikleri tespit edilebiliyor mu?
- Olay anında kayıt, bildirim, iş birliği ve geri alma koşulları uygulanabilir mi?
- Çıkış planı gerçek veriler ve bağımlılıklar üzerinde test edilmiş mi?

Sınır

Tarafların hukukî sıfatı ve yükümlülüğü ülke, sektör, sözleşme, veri türü ve fiilî kontrol gücüne göre değişir. Bir sağlayıcının herkese açık belgesi, somut hizmetinizin bütün alt bağımlılıklarını veya risklerini eksiksiz açıklamayabilir.

Tek cümlede hatırla

Dış bileşen kullanabilirsiniz; sorumluluğu görünmez yapamazsınız.

Kaynaklar: S26, S38, S41, S43, S44, S47

İlişkili kayıtlar: NGQ-021, NGQ-025, NGQ-026, NGQ-029, NGQ-030, NGQ-032, NGQ-033, NGQ-050, NGQ-056, NGQ-058

NGQ-058 — Bir AI veya temsil olayı meydana geldiğinde tespit, sınıflandırma, durdurma, bildirim, düzeltme ve tekrar önleme nasıl yönetilmelidir?

Güvenlik, manipülasyon ve olay bütünlüğü · Kayıt NGQ-058 · Sürüm 0.3.1

En kısa cevap Bir olay, yalnız hatalı çıktıyı silerek değil; etkisini bulup nedeni düzeltip sonucu yeniden test ederek kapatılır.

Kısa cevap

Her olay tek bir kimlikle izlenir. Önce sinyal doğrulanır; olayın türü, önemi ve etkilediği alan belirlenir. Sonra zarar sınırlandırılır, kanıt korunur ve gerekli kişilere bildirim yapılır. Kök neden giderildikten sonra sistem aynı koşullarda yeniden sınanır. Olay, yalnız “değişiklik yaptık” denilerek kapatılamaz. Kapanış için etkilenen alanların düzeldiği, yeni bir hata oluşmadığı ve tekrar önleme kontrollerinin çalıştığı kanıtlanmalıdır.

Çok basit anlatım

Bir binada su kaçağı olduğunu düşünün. Yalnız yerdeki suyu silmek olayı kapatmaz. Önce vanayı kapatır, hangi odaların etkilendiğini bulur, boruyu onarır, elektrik ve duvarları kontrol eder, sonra aynı yerin yeniden sızdırmadığını doğrularsınız.

Neden önemli?

Bir yanlış çıktı başka dillere, önbelleklere, veri setlerine, müşteri kararlarına veya dış platformlara yayılmış olabilir. Yalnız görünen örneği düzeltmek, aynı kök nedenden doğacak yeni olayları engellemez.

Karıştırmayın

- Hata, beklenen davranıştan sapmadır; her hata güvenlik olayı değildir.
- Güvenlik olayı, gizlilik, bütünlük veya erişilebilirliği etkileyen ya da tehdit eden durumdur.
- Mahremiyet veya kişisel veri ihlali, kendi hukukî ve operasyonel değerlendirmesini gerektirebilir.
- Temsil olayı, bir varlığın maddi biçimde yanlış, eksik, eski veya kanıtsız anlatılmasıdır.
- Yakın olay zarar doğurmadan fark edilen tehlikeli durumdur; bilinen sınırlama ise önceden kaydedilmiş sistem sınırıdır.

Ne yapmalısınız?

1. Sinyali tek olay kimliğiyle açın; ilk zamanı, kaynağı, sistemi, sürümü ve bildireni kaydedin.
2. Olay türünü, önemini, etkilenen kişi ve yüzeyleri belirleyin; belirsizliği gizlemeyin.
3. Zararı sınırlandırın; gerekirse durdurma, karantina, erişim kesme veya güvenli alternatif uygulayın.
4. Olay kaydı, istem, çıktı, veri, model, araç, sürüm ve karar kanıtlarını koruyun.

5. Geçerli ykmllklere göre etkilenen kişileri, müşterileri, sağlayıcıları veya yetkili makamları zamanında bilgilendirin.
6. Kök nedeni düzeltin; türetilmiş kayıt, önbellek, vektör kaydı ve bağlı sonraki yüzeyleri de ele alın.
7. Aynı testle yeniden doğrulayın, regresyonu deneyin, öğrenilen dersi kontrole dönüştürün ve gerekçeli kapanış verin.

Nasıl denetlenir?

- Olayın tek kimliği, sahibi ve eksiksiz zaman izelgesi var mı?
- Tr, önem ve etki kapsamı kanıtla mı belirlendi?
- Containment işlemi zararı azaltırken gereksiz hizmet kaybını sınırladı mı?
- Kanıtlar olay incelemesine uygun biçimde korunmuş mu?
- Bildirim kararı, alıcıları, zamanı ve gerekçesi kaydedilmiş mi?
- Kök neden ile yüzeyde görünen belirti ayrılmış mı?
- Düzeltme, canlı yeniden test, regresyon ve tekrar nleme kanıtı olmadan olay kapatılmış mı?

Sınır

Her yanlış AI cevabı siber güvenlik olayı, kişisel veri ihlali veya mevzuata göre bildirilmesi gereken ciddi olay değildir. Sınıflandırma, bildirim alıcısı ve süre; etki, sistem rolü, sözleşme, sektör ve geçerli hukuk temelinde uzman incelemesiyle belirlenmelidir.

Tek cümlede hatırla

Olay, belirti kaybolduğunda değil; neden düzeldiği ve sonuç doğrulandığında kapanır.

Kaynaklar: S35, S36, S37, S38, S41, S42, S44

İlişkili kayıtlar: NGQ-049, NGQ-050, NGQ-052, NGQ-053, NGQ-054, NGQ-055, NGQ-056, NGQ-057, NGQ-064

lm, denetim ve uygunluk

NOMOS GEO-QA / TÜRKÇE OKUMA VE DENETM YZEY

NGQ-059 — Truth Pack ve referans gerçeklik nasıl kurulmalı; kanıtlar çeliştiğinde doğru cevap nasıl belirlenmelidir?

lm, denetim ve uygunluk · Kayıt NGQ-059 · Sürüm 0.3.1

En kısa cevap AI cevabı denetçinin hafızasıyla değil; kapsamı, zamanı, kaynakları ve belirsizliği kayıtlı bir Truth Pack ile karşılaştırılmalıdır.

Kısa cevap

Truth Pack, denetimde referans alınacak iddiaları ve bu iddiaların neden kabul edildiğini gösteren sürümlü kanıt paketidir. Her iddia ayrı tutulur; varlık, kapsam, geçerlilik zamanı, kaynak, kaynak otoritesi, bağımsızlık, çelişkiler ve insan kararı kaydedilir. Kanıtlar çelişirse en çok tekrar edilen cümle otomatik olarak seçilmez. İddia türüne uygun yetkili kayıt, doğrudan kanıt, zaman ve kapsam karşılaştırılır. Güvenli bir sonuç verilemiyorsa cevap uydurulmaz; durum ÇÖZÜLEMEDİ olarak bırakılır.

Çok basit anlatım

Bir maçın skorunu kontrol ettiğinizi düşünün. Bir kişinin hafızası, eski bir ekran görüntüsü ve resmî ma kaydı farklı şeyler söyleyebilir. nce hangi matan ve hangi tarihten söz edildiğini kesinleştirir, sonra skoru göstermeye yetkili ve zamanına uygun kaydı bulursunuz. Kayıtlar hâlâ çatışıyorsa tahmin yrtmezsiniz.

Neden nemli?

Sabit bir referans yoksa aynı cevap bir denetçi tarafından doğru, başka biri tarafından yanlış sayılabilir. Eski veya yanlış varlığa ait kanıt, ölçümün tamamını bozabilir. Belirsizliğin gizlenmesi ise gerçeğe ulaşılmış gibi görünen sahte kesinlik üretir.

Karıştırmayın

- Kanonik beyan, varlığın kendi resmî yüzeyinde söylediği şeydir; bağımsız doğrulama olmak zorunda değildir.
- Yetkili kayıt, belirli iddia türü için karar veya kayıt yetkisi bulunan kaynaktır.
- Bağımsız kanıt, iddiayı ileri süren taraftan ayrı bir kökene dayanır; yine de yanlış olabilir.
- İnsan hükmü, kaynaklar arasındaki gerekçeli karardır; kaynağın yerine geçmez.
- ÇÖZÜLEMEDİ, kanıtın güvenli karar için yetersiz veya çelişkili olduğunu açıkça gösterir.

Ne yapmalısınız?

1. Denetlenecek varlığı, iddia türlerini, zamanı, coğrafyayı ve kullanım bağlamını önce dondurun.
2. Uzun açıklamaları tek tek doğrulanabilir atomik iddialara bölün.
3. Her iddia için birincil kayıtları, kanonik beyanı ve gerekli bağımsız kanıtı toplayın.

4. Kaynak kopyasını, erişim tarihini, sürümünü, dosya bütünlük özetini ve köken ilişkisini koruyun.
5. Çelişkileri kaynak otoritesi, doğrudanlık, güncellik, kapsam ve bağımsızlık ölçütleriyle inceleyin.
6. Kararı, gerekçeyi ve karar sahibini kaydedin; güvenli karar yoksa ÇÖZÜLEMEDİ kullanın.
7. Truth Pack’i sürümleyin ve değişen gerçeklikte hangi iddianın ne zaman güncellendiğini gösterin.

Nasıl denetlenir?

- Truth Pack doğru varlık, kapsam ve zaman için mi hazırlanmış?
- Her maddi iddia ayrı bir kayıt ve kanıt bağı taşıyor mu?
- Birinci taraf beyanı bağımsız doğrulama gibi gösterilmiş mi?
- Kaynakların kökeni, sürümü, geçerlilik tarihi ve bütünlüğü korunmuş mu?
- Çelişki kararı önceden tanımlı ölçütlere ve gerekçeye dayanıyor mu?
- Denetçinin tercihi veya çoğunluk tekrarı gerçek yerine geçmiş mi?
- Çözümeyen durumlar sahte kesinlik yerine ÇÖZÜLEMEDİ olarak işaretlenmiş mi?

Sınır

Bazı gerçekler zamanla değişir, bazı kavramlar yoruma açıktır ve bazı uyumsuzluklar yalnız yetkili makam kararıyla çözülebilir. Truth Pack mutlak ve sonsuz bir gerçeklik iddiası değil; belirli kapsam ve zamanda denetlenebilir referans paketidir.

Tek cümlede hatırla

Doğru cevap, en çok tekrarlanan değil; en uygun kanıtlarla sınanabilen cevaptır.

Kaynaklar: S35, S38, S44, S50

İlişkili kayıtlar: NGQ-007, NGQ-008, NGQ-009, NGQ-014, NGQ-021, NGQ-054, NGQ-060, NGQ-061, NGQ-063

NGQ-060 — Bir GEO denetimi için soru kümesi, örneklem, dil, ülke, zaman, model ve sürüm kapsamı nasıl seçilmelidir?

lm, denetim ve uygunluk · Kayıt NGQ-060 · Sürüm 0.3.1

En kısa cevap Test kapsamı sonuç görülmeden önce seçilmeli ve gerçek kullanıcı amaçları ile önemli riskleri temsil etmelidir.

Kısa cevap

GEO denetimi, önceden sürümlenmiş bir soru kayıt kümesiyle yürütülür. Bu küme; varlık kimliğini, kullanıcı amacını, soru türünü, risk seviyesini, dili, ülkeyi, tarihi, modeli, ürün yüzeyini ve biliniyorsa sürümü içerir. Sorular yalnız olumlu sonuç verecek örneklerden seçilmez. Temel kimlik, kanıt, karşılaştırma, sınır, güncellik, yüksek etkili hata ve gerçek kullanıcı amaçları dengeli biçimde kapsanır. Testten sonra kapsam değişirse eski ve yeni sonuçlar ayrı sürüm olarak raporlanır.

Çok basit anlatım

Bir sınıfın başarısını yalnız en iyi  öğrencinin en kolay sorularıyla ölçerseniz gerçek sonucu ğrenemezsiniz. nce hangi konuların ve ğrenci gruplarının temsil edileceğini belirlersiniz; sonra aynı sınav planını herkese uygularsınız.

Neden nemli?

Sonucu gördükten sonra soru seçmek başarı oranını yapay biçimde yükseltebilir veya düşürebilir. Tek dil, tek ülke ya da tek modelde iyi görünen temsil başka koşullarda bozulabilir. Kapsam kaydı yoksa iki denetim karşılaştırılmaz.

Karıştırmayın

- Keşif testi, bilinmeyen hata türlerini arar; kesin uygunluk sonucu üretmek zorunda değildir.
- Kabul testi, önceden belirlenmiş kapılara göre bir sürümün kullanıma uygunluğunu sınar.
- Regresyon testi, yapılan değişikliğin eski doğru davranışları bozup bozmadığını kontrol eder.
- İzleme testi, canlı sistemde zaman içindeki değişimi takip eder.
- Araştırma rnekleme, tanımlı bir evren hakkında çıkarım yapmak için yöntemsel seçim gerektirir.

Ne yapmalısınız?

1. nce denetimin kararını, hedef evrenini ve hangi sonucu genellemek istediğinizi yazın.
2. Gerçek kullanıcı amaçlarını ve kritik temsil risklerini soru kategorilerine ayırın.
3. Her kategori için dil, ülke, cihaz veya ürün yüzeyi gibi önemli katmanları belirleyin.
4. Soru metnini, sırasını, tekrar sayısını ve alıştırma koşullarını testten önce srmleyin.
5. Model adı, erişim biçimi, tarih, saat, dil ayarı, ülke ve görülebilen sürüm bilgisini kaydedin.

6. Eksik veya erişilemeyen katmanları sonucu gizlice başka örneklerle doldurmak yerine açıkça raporlayın.
7. Kapsam değişikliğinde yeni soru kayıt kümesi sürümü açın; sonuçları eski sürümle karıştırmayın.

Nasıl denetlenir?

- Ölçümün hedef evreni ve karar amacı açık mı?
- Sorular sonuçlar görülmeden önce dondurulmuş mu?
- Kolay ve olumlu sorular seçilerek selection bias oluşturulmuş mu?
- Kimlik, kanıt, sınır, güncellik ve yüksek etkili yanlışlar yeterince temsil ediliyor mu?
- Dil, ülke, model, yüzey, tarih ve sürüm koşulları kaydedilmiş mi?
- Tek koşuldaki sonuç kapsanmayan koşullara genellenmiş mi?
- Kayıp, başarısız veya engellenmiş testler sonuçtan çıkarılarak gizlenmiş mi?

Sınır

Her GEO denetimi için geçerli tek bir soru sayısı veya örneklem büyüklüğü yoktur. Yeterlilik; kararın önemine, hata oranına, beklenen değişkenliğe, istenen hassasiyete ve kapsanacak katmanlara göre belirlenir. Sağlayıcının göstermediği sürüm bilgisi tahmin edilmemelidir.

Tek cümlede hatırla

Önce sınava kurun, sonra sonucu görün.

Kaynaklar: S38, S44, S50, S51, S52

İlişkili kayıtlar: NGQ-012, NGQ-013, NGQ-014, NGQ-015, NGQ-059, NGQ-061, NGQ-062, NGQ-063

NGQ-061 — AI cevapları atomik iddialara nasıl ayrılmalı; doğruluk, eksiklik, güncellik, kanıt ve önem derecesi nasıl puanlanmalıdır?

Ölçüm, denetim ve uygunluk · Kayıt NGQ-061 · Sürüm 0.3.1

En kısa cevap Bir AI cevabı tek puanla değil, karar vermeyi etkileyen en küçük iddialar ayrı ayrı incelenerek değerlendirilmelidir.

Kısa cevap

Atomik iddia, tek başına doğru veya yanlış değerlendirilebilen en küçük maddi önermedir. Cevap önce bu iddialara ayrılır; sonra her iddia için doğru varlık, doğruluk, eksiksizlik, güncellik, kaynak desteğı, önem ve olası zarar ayrı kaydedilir. Adının geçmesi, kaynak gösterilmesi ve önerilmesi de farklı olaylar olarak tutulur. Kritik bir yanlış, çok sayıdaki önemsiz doğruyla ortalamada kaybolamaz; NOMOS GEO bu ilkeye telafi etmeme kuralı der.

Çok basit anlatım

“Dükkân bugün açık, şehir merkezinde ve ücretsiz teslimat yapıyor” cümlesinde üç ayrı iddia vardır. İlk ikisi doğru, sonuncusu yanlış olabilir. Cümlenin çoğı doğru diye müşteriye yanlış teslimat bilgisi doğru sayılmaz.

Neden önemli?

Tek bir genel doğru/yanlış etiketi, önemli bir hatayı saklayabilir. Yüksek ortalama puan; yanlış kimlik, tehlikeli tavsiye veya kanıtsız yetki gibi kritik bir kusuru kabul edilebilir hâle getirmemelidir.

Karıştırmayın

- Mention, varlığın adının geçmesidir; iddianın doğruluğunu göstermez.
- Citation, kaynak gösterimidir; kaynağın ilgili iddiayı desteklediğini tek başına kanıtlamaz.
- Doğruluk, iddianın referans gerçeklikle uyuşmasıdır; eksiksizlik gerekli bilginin atlanıp atlanmadığıdır.
- Güncellik, iddianın değerlendirme zamanında hâlâ geçerli olup olmadığıdır.
- Önem veya şiddet, hatanın karar ve zarar üzerindeki etkisidir; ne kadar dikkat çekici görüldüğü değildir.

Ne yapmalısınız?

1. Cevabı özne, ilişki, özellik, sayı, tarih, kapsam ve öneri içeren atomik iddialara bölün.
2. Her iddiayı doğru varlığa ve Truth Pack içindeki karşılığına bağlayın.
3. Doğruluk, eksiklik, güncellik ve kanıt desteğini ayrı sonuç alanlarında değerlendirin.
4. Mention, citation, recommendation ve temsil sonucunu birbirine karıştırmadan kaydedin.

5. Hata önemini etkilenen kişi, karar, geri d nd r lebilirlik ve olası zarar üzerinden sınıflandırın.
6. Kritik hata için telafi etmeme k pısını uygulayın; genel ortalama ile kapatmayın.
7. Karar, gerekçe, kanıt, denetçi ve belirsizlik bilgisini iddia defterinde koruyun.

Nasıl denetlenir?

- Birden fazla önerme tek iddia gibi puanlanmış mı?
- Her iddianın doğru varlık ve Truth Pack bağı var mı?
- Doğruluk, eksiksizlik, güncellik ve kaynak desteği ayrı değerlendirilmiş mi?
- Citation görünmesi otomatik olarak kanıt başarısı sayılmış mı?
- Olumlu fakat yanlış iddialar hata olarak işaretlenmiş mi?
- Kritik hata yüksek ortalama skorla telafi edilmiş mi?
-            durumundaki iddialar zorla doğru veya yanlış sınıfına itilmiş mi?

Sınır

Atomik bölme ve önem sınıflandırması insan hükmü içerir. NOMOS GEO'nun eşikleri ve telafi etmeme kuralı önerilen denetim yöntemidir; NIST'in, bütün sektörlerin veya mevzuatın resmî ortak puanlama sistemi değildir.

Tek cümlede hatırla

Bir cümlede    iddia varsa, üçü de ayrı sınıdır.

Kaynaklar: S35, S38, S44, S50

İlişkili kayıtlar: NGQ-005, NGQ-006, NGQ-007, NGQ-008, NGQ-009, NGQ-013, NGQ-014, NGQ-054, NGQ-059, NGQ-060, NGQ-062, NGQ-064

NGQ-062 — Olasılıksal AI çıktılarında değişkenlik, belirsizlik, örneklem büyüklüğü ve güven aralığı nasıl raporlanmalıdır?

Ölçüm, denetim ve uygunluk · Kayıt NGQ-062 · Sürüm 0.3.1

En kısa cevap Tek bir cevap yalnız bir gözlemdir; sistem hakkında sonuç söylemek için tekrar, dağılım, kapsam ve belirsizlik birlikte gösterilmelidir.

Kısa cevap

Olasılıksal bir sistem aynı veya benzer soruya farklı zamanlarda farklı cevaplar verebilir. Bu nedenle ölçüm; tekrar sayısını, çalıştırma koşullarını, sonuç dağılımını, hata türlerini ve kapsanmayan durumları raporlar. Örneklem büyüklüğü pazarlama için seçilmiş sabit bir sayı değildir; verilecek karar, görülmek istenen hata farkı, beklenen değişkenlik ve kabul edilen belirsizliğe göre belirlenir. Güven aralığı veya başka istatistiksel özet yalnız yöntemin varsayımları karşılanıyorsa kullanılır.

Çok basit anlatım

Bir zarın adil olup olmadığını tek atışla anlayamazsınız. Altı gelmesi, zarın her zaman altı getireceğini göstermez. Çok kez atar, sonuçların nasıl dağıldığına bakar ve hâlâ ne kadar emin olamadığınızı söylersiniz.

Neden önemli?

Tek bir iyi ekran görüntüsü başarıyı, tek bir kötü cevap da sürekli başarısızlığı kanıtlamaz. Değişkenlik ve belirsizlik gizlenirse küçük örneklerden büyük sonuçlar çıkarılır ve karşılaştırmalar yanıltıcı olur.

Karıştırmayın

- Modelin güven sinyali, modelin kendi çıktısıdır; ölçüm sonucunun güven aralığı değildir.
- Ölçüm belirsizliği, gözlenen sonucun gerçek oranı ne kadar iyi tahmin ettiğine ilişkindir.
- Örneklem hatası, incelenen örneğin hedef evreni tam temsil etmemesinden doğabilir.
- Sistem varyasyonu, aynı koşullarda veya zaman içinde çıktıların değişmesidir.
- Kanıt belirsizliği, Truth Pack'in kendisinin eksik veya çelişkili olmasıdır.

Ne yapmalısınız?

1. Önce hedef evreni, karar eşliğini ve hangi hata farkını görebilmek istediğinizi tanımlayın.
2. Aynı protokolle pilot tekrarlar yaparak hata oranı ve değişkenlik hakkında ilk veri toplayın.
3. Örneklem büyüklüğünü istenen hassasiyet, risk, değişkenlik ve kaynakla gerekçelendirin.
4. Soru, dil, ülke, model, sürüm, tarih ve tekrar koşullarını sabit veya açıkça katmanlı tutun.
5. Yalnız ortalamayı değil sayı, oran, dağılım, uç değer ve kritik hata sayısını birlikte raporlayın.

6. Uygun varsayımlar varsa güven aralığını yöntemi ve düzeyiyle verin; yoksa betimsel sonuçla sınırlı kalın.
7. Kapsanmayan grupları, başarsız çalıştırmaları ve genelleme sınırlarını açıkça yazın.

Nasıl denetlenir?

- Tek bir çıktı sistemin sürekli davranışı gibi sunulmuş mu?
- Tekrar sayısı ve alıştırma koşulları görülebiliyor mu?
- Örneklem büyüklüğü karar amacı ve beklenen değişkenlikle gerekçelendirilmiş mi?
- Ortalama, kritik hata ve alt grup farklarını gizliyor mu?
- Güven aralığı kullanılan veri ve varsayımlara uygun yöntemle hesaplanmış mı?
- Modelin güven sinyali ile ölçüm güveni birbirine karıştırılmış mı?
- Gözlenmeyen dil, ülke, model veya zamana aşırı genelleme yapılmış mı?

Sınır

NOMOS GEO her çalışma için tek bir minimum tekrar veya örneklem sayısı koymaz. Bağımsızlık, dağılım ve sabit sistem varsayımları c taraf üretken sistemlerde tam karşılanmayabilir; bu durumda istatistiksel iddianın gücü azaltılmalı ve yöntem uzman tarafından gözden geçirilmelidir.

Tek cümlede hatırla

Bir cevap örnektir; sonuç, örneklerin sınırlarıyla birlikte söylenir.

Kaynaklar: S38, S44, S50, S51

İlişkili kayıtlar: NGQ-012, NGQ-013, NGQ-014, NGQ-015, NGQ-060, NGQ-061, NGQ-063, NGQ-064

NGQ-063 — Bir NOMOS GEO denetimi ne zaman gerçekten bağımsız, tekrar edilebilir ve kanıtlanabilir sayılır?

lm, denetim ve uygunluk · Kayıt NGQ-063 · Sürüm 0.3.1

En kısa cevap Denetçinin farklı bir adı olması yetmez; yöntem, kanıt, karar yetkisi ve çıkar ilişkileri de bağımsızlığı desteklemelidir.

Kısa cevap

Denetimin kapsamı, yöntemi ve karar kuralları işe başlamadan önce kaydedilmelidir. Ham kanıt ulaşılabilir olmalıdır. Başka bir yetkin denetçi aynı kayıtlarla sonucu sınavabilmelidir. Denetçi kendi yaptığı işi tek başına onaylamamalı ve sonucu değiştirme baskısından korunmalıdır. cret, sahiplik, akrabalık, yönetim bağı veya başarı hedefi gibi çıkar ilişkileri açıkça yazılmalıdır. ıkar atışması her zaman denetimi geçersiz kılmaz; gizlenmesi veya yönetilmemesi güveni bozar.

Çok basit anlatım

Bir aşçının kendi yemeğine puan vermesi iç kontrol olabilir; bağımsız restoran incelemesi değildir. Başka bir çalışan puan verirse adı farklıdır, fakat patronun “düşük puan verme” baskısı sürüyorsa gerçek bağımsızlık oluşmaz.

Neden nemli?

Yöntemi kuran, düzeltmeyi yapan ve sonucu başarı ilan eden aynı karar zincirindeyse hatalar görünmez kalabilir. Kanıt ve tekrar yolu yoksa “bağımsız denetim” yalnız güven veren bir etiket hâline gelir.

Karıştırmayın

- iç kontrol, kuruluşun kendi sürecini izlemesidir ve bağımsız üçüncü taraf denetimi değildir.
- İkinci taraf inceleme, müşteri, ortak veya sözleşme tarafının yaptığı değerlendirmedir.
- Bağımsız nc taraf denetim, yeterli ve çatışmaları yönetilmiş dış değerlendirici gerektirir.
- Akademik doğrulama, yöntem ve bulguların araştırma süreci içinde incelenmesidir; otomatik sertifikasyon değildir.
- Tekrarlanabilirlik aynı ekibin aynı yöntemle; yeniden üretilbilirlik yeterli başka ekibin kayıtlı kanıtla sonucu sınavasına odaklanır.

Ne yapmalısınız?

1. Denetim kapsamını, kabul kapılarını, istisnaları ve karar sahibini çalışmadan önce kaydedin.
2. Denetçi yetkinliğini görevle eşleştirin; hukuk, güvenlik veya istatistik gerekiyorsa ilgili uzmanı ekleyin.
3. Mali, rgtsel, kişisel, fikrî ve performansla ilgili çıkarları yazılı olarak beyan edin.

4. Düzeltmeyi yapan kişi ile kritik kapanış kararını veren kişiyi mümkün olduğunda ayırın.
5. Ham cevap, Truth Pack, soru kayıt kümesi, sürüm, olay kaydı ve puanlama gerekçesine kontrollü erişim sağlayın.
6. Yeterli başka bir denetçinin seçili örnekleri kr veya bağımsız biçimde yeniden puanlamasını sağlayın.
7. Yöntem sapmalarını, erişilemeyen kanıtları ve zlemeyen görüş ayrılıklarını nihai raporda açıklayın.

Nasıl denetlenir?

- Denetçi kendi tasarımını veya düzeltmesini tek başına onaylıyor mu?
- Yetkinlik ve uzmanlık denetlenen risklerle uyumlu mu?
- ıkar ilişkileri beyan edilmiş ve yönetilmiş mi?
- Kapsam ve karar kuralları sonuçlar görüldükten sonra değiştirilmiş mi?
- Ham kanıt ve puanlama gerekçesi yeterli tekrar incelemesine açık mı?
- İkinci denetçi seçili sonuçları makul ölçüde yeniden üretebiliyor mu?
- Sınırlamalar gizlenerek “bağımsız” veya “doğrulanmış” etiketi kullanılmış mı?

Sınır

Kapalı c taraf sistemlerde aynı model durumu, eğitim verisi veya sağlayıcı altyapısı bütünüyle yeniden retilemeyebilir. Bu durumda denetim, erişebildiği kanıtı ve yeniden üretim sınırını açıklar; bağımsızlık veya akademik doğrulama etiketi resmî akreditasyon anlamına gelmez.

Tek cümlede hatırla

Bağımsızlık bir unvan değil, kanıtlanabilir bir çalışma koşuludur.

Kaynaklar: S26, S35, S38, S44, S50, S52

İlişkili kayıtlar: NGQ-014, NGQ-015, NGQ-026, NGQ-029, NGQ-050, NGQ-059, NGQ-060, NGQ-061, NGQ-062, NGQ-064, NGQ-069

NGQ-064 — Bir GEO hatasının düzeltildiği, regresyon üretmediği ve gerçekten kapatılabileceği nasıl kanıtlanmalıdır?

Ölçüm, denetim ve uygunluk · Kayıt NGQ-064 · Sürüm 0.3.1

En kısa cevap Değişiklik yapmak düzeltme kanıtı değildir; aynı hata yeniden test edilmeli, komşu alanlar korunmalı ve canlı sonuç doğrulanmalıdır.

Kısa cevap

Kapanış zinciri beş ayrı kanıt birbirine bağlar: kök neden, hedef değişiklik, dağıtım veya yayın kanıtı, aynı yöntemle yeniden test ve komşu risklerde regresyon testi. Değişiklik doğru dosyada yapılmış fakat canlıya ulaşmamış olabilir; canlıya ulaşmış fakat AI çıktısını düzeltmemiş olabilir. Remediation receipt, yani düzeltme makbuzu, her seviyenin tarihini, sürümünü, sahibini, kanıtını ve sonucunu tek kayıt altında gösterir.

Çok basit anlatım

Bozuk bir musluğu düşünün. Usta parça değiştirdi diye iş bitmiş sayılmaz. Önce suyun kesilmediğini, sonra kaçağın durduğunu, diğer muslukların bozulmadığını ve bir süre sonra sorunun dönmediğini kontrol edersiniz.

Neden önemli?

Erken kapatılan hata tekrar eder veya başka bir yüzeye taşınır. Yalnız yerel dosyayı, ekran görüntüsünü ya da tek olumlu cevabı kanıt saymak; dağıtım, önbellek, dil ve üçüncü taraf sistem farklarını gizler.

Karıştırmayın

- Değişiklik yapıldı, kaynakta düzenleme bulunduğu anlamına gelir.
- Dağıtıldı, hedef sisteme aktarım gerçekleştiği anlamına gelir; doğru uygulandığını tek başına göstermez.
- Canlı eşlik, beklenen dosya ya da verinin canlı hedefle aynı olduğunu gösterir.
- Hedef etki doğrulaması, belirli hatanın aynı yöntemle artık gözlenmediğini sınar.
- Kapanış, hedef düzeltme, regresyon, sınır ve izleme kararı birlikte verildiğinde oluşur.

Ne yapmalısınız?

1. Hatayı atomik iddia, etkilenen yüzey, koşul, önem ve kök nedenle tanımlayın.
2. Düzeltmeyi belirli dosya, kayıt, veri, model, kural veya süreç değişikliğine bağlayın.
3. Derleme, yayın, aktarım, sürüm ve mümkünse dosya bütünlüğü eşliği kanıtını koruyun.
4. İlk hatayı üreten aynı soru, dil, ülke, model ve karar yöntemiyle yeniden test yapın.
5. Komşu iddialar, diller, yapılandırılmış veri ve kritik kullanıcı yollarında regresyon testi çalıştırın.

6. Canlı sonucu bağımsız biçimde doğrulayın; önbellek veya gecikme varsa durumu açık bırakın.
7. Düzeltme makbuzunu onaylayın, izleme süresini belirleyin ve yalnız bütün kapanış kapıları geildiye kapatın.

Nasıl denetlenir?

- Kök neden kanıtlandı mı, yoksa yalnız belirti mi değiştirildi?
- Değişiklik doğru sürüm ve hedefe gerçekten ulaştı mı?
- Aktarım kanıtı canlı davranış kanıtı gibi sunulmuş mu?
- Yeniden test ilk ölçümle karşılaştırılabilir koşullarda mı yapıldı?
- Komşu kayıtlar, diller ve makine yüzeyleri regresyon için sınıandı mı?
- c taraf çıktı hla yanlışsa sorun kapatılmış gibi gösterilmiş mi?
- Kapanış kararı, istisna, izleme tarihi ve yeniden ama koşulu kayıtlı mı?

Sınır

Bir web veya veri düzeltmesi c taraf modelin ne zaman güncelleneceğini ya da gelecekte aynı cevabı hiç üretmeyeceğini garanti edemez. Kapanış, belirtilen sistem, sürüm, sorgu, dil, ülke ve zaman kapsamındaki kanıta dayanır; dış davranış değişirse kayıt yeniden açılabilir.

Tek cümlede hatırla

Değişiklik bir eylemdir; kapanış ise doğrulanmış sonuçtur.

Kaynaklar: S35, S38, S41, S42, S44, S50, S52

İlişkili kayıtlar: NGQ-015, NGQ-019, NGQ-021, NGQ-029, NGQ-050, NGQ-052, NGQ-058, NGQ-059, NGQ-060, NGQ-061, NGQ-062, NGQ-063, NGQ-065, NGQ-067

Kanonik yayın, birlikte çalışabilirlik ve emanet

NOMOS GEO-QA / TÜRKÇE OKUMA VE DENETM YZEY

NGQ-065 — İnsan sayfası, yapılandırılmış veri, kanonik JSON, indirilebilir dosya ve API aynı gerçeği nasıl taşımalıdır?

Kanonik yayın, birlikte çalışabilirlik ve emanet · Kayıt NGQ-065 · Sürüm 0.3.1

En kısa cevap Yüzeylerin görünüşü ve ayrıntısı değişebilir; kimlik, statü, kapsam, sürüm, tarih, kaynak ve sınırlar çelişmez.

Kısa cevap

Her yayın ailesi tek bir kanonik kayıt kümesine bağlanır. İnsan sayfası anlaşılır anlatım; yapılandırılmış veri keşif alanları; kanonik JSON tam makine kaydı; PDF veya DOCX sabit okuma sürümü; API ise programlı erişim sunabilir. Bu yüzeyler kelime kelime aynı olmak zorunda değildir. Fakat kayıt kimliği, soru, normatif statü, ana hüküm, sürüm, tarih, kaynak, lisans ve sınırlamalar için alan düzeyinde eşlik korunur. Farklılıklar eşlik bildirimi içinde izinli özet, erişim sınırı, gecikme veya hata olarak açıklanır.

Çok basit anlatım

Bir restoranın duvardaki menüsünü, internet menüsünü ve kasadaki fiyat listesini düşünün. Tasarımları farklı olabilir. Fakat aynı yemeğin adı, fiyatı ve alerjen bilgisi birbirini tutmalıdır. Bir yerde eski fiyat yazıyorsa sorun tasarım değil, gerçeklik çelişkisidir.

Neden önemli?

İnsan başka, AI başka, indirilen dosya başka bilgi görürse hangi sürümün doğru olduğu belirsizleşir. Eski JSON veya eksik API kaydı, düzeltilmiş insan sayfasına rağmen yanlış temsilin sürmesine neden olabilir.

Karıştırmayın

- Sunum farkı, aynı gerçeğin farklı okuyucuya uygun biçimde gösterilmesidir.
- İzinli özet, ana anlamı ve sınırı koruyan daha kısa anlatımdır.
- Anlam kayması, özet veya dönüşüm sırasında hükmün güçlenmesi, zayıflaması ya da değişmesidir.
- Veri gecikmesi, bir yüzeyin yeni sürüme henüz ulaşmamasıdır ve açık statü gerektirir.
- Gerçek çelişki, iki yüzeyin aynı alan için bağdaşmayan değerler vermesidir.

Ne yapmalısınız?

1. Kayıt kimliği ve bağlayıcı alanları içeren tek bir kanonik veri kaynağı belirleyin.
2. Her yüzeyin hangi kanonik alanı nasıl gösterdiğini alan eşleme tablosunda kaydedin.
3. JSON ve API çıktısını sürümlü şemaya göre doğrulayın; bilinmeyen veya eksik alanı sessizce uydurmayın.
4. Mümkün olduğunda HTML, JSON, indirme dosyası ve API'yi aynı kilitli kaynaktan üretin.
5. Yüzey sürümü, üretim zamanı, dosya bütünlük özeti ve kanonik kaydı eşlik bildirimi içinde bağlayın.

6. Kimlik, hüküm, normatif g, kaynak, sınır, tarih ve lisans için otomatik eşlik testleri çalıştırın.
7. Kritik elikide yayını durdurun; gecikme varsa etkilenen yüzeyi açıkça eski veya beklemede işaretleyin.

Nasıl denetlenir?

- Bütün yüzeyler aynı kayıt kimliği ve sürüm ailesine mi bağlı?
- İnsan anlatımı ile makine alanının ana hükmü aynı mı?
- Normatif g bir yüzeyde zorunlu, diğerinde tavsiye olarak mı görünüyor?
- Kaynak, tarih, lisans ve sınırlamalar kaybolmuş mu?
- JSON ve API geçerli emaya göre doğrulanmış mı?
- İndirme dosyası ile canlı sayfa için sürüm ve dosya bütünlüğü i likisi kayıtlı mı?
- Gecikmiş yüzey gncelmi gibi sunulmuş mu?

Sınır

Eşlik, bütün yüzeylerin byte düzeyinde aynı olması değildir. Erişilebilirlik, gizlilik, güvenlik, dosya biçimi veya kullanıcı ihtiyaı bazı ayrıntıların farklı sunulmasını gerektirebilir. Ancak ıkarılan alan maddi anlamı etkiliyorsa bu fark ve gerekçesi görünür olmalıdır.

Tek cümlede hatırla

Farklı kapılar olabilir; içerideki gerçek aynı kalmalıdır.

Kaynaklar: S07, S11, S35, S53

İlişkili kayıtlar: NGQ-018, NGQ-019, NGQ-020, NGQ-021, NGQ-059, NGQ-064, NGQ-066, NGQ-067, NGQ-068

NGQ-066 — Bir NOMOS GEO kaydı başka dile aktarılırken anlam, normatif güç, hukukî sınır ve makine alanı eşitliğı nasıl korunmalıdır?

Kanonik yayın, birlikte çalışabilirlik ve emanet · Kayıt NGQ-066 · Sürüm 0.3.1

En kısa cevap Her dil doğıal ve o dilde yazılmış gibi okunmalı; fakat kayıt kimliğı, ana hüküm, zorunluluk düzeyi, kanıt, sınır ve sürüm değışmemelidir.

Kısa cevap

Dil aktarımı kelime değıştirme değıil, kontrollü transkresyondur. nce Türkçe kurucu ana metin kilitlenir. Her hedef dilde cümleler doğıal biçimde yeniden kurulur; fakat atomik iddialar, normatif sınıf, kanıt kapsamı, hukukî uyarı, kayıt kimliğı ve makine alanları bir dil eşlik defteri üzerinden karşılaştırılır. ZORUNLUDUR, ÖNERİLİR ve İZİN VERİLEBİLİR gibi normatif güçler zayıflatılamaz veya sertleştirilemez. Yerel hukuk eklenmesi gerekiyorsa bu, sessiz eviri değıil, ayrı kaynaklı ve sürümlü hukukî uyarlama olarak işaretenir.

Çok basit anlatım

Bir ilaç talimatını başka dile aktardığınızı düşünün. Cümleler doğıal olmalıdır; fakat “günde bir kez” ifadesi “gerektiğinde” diye değışemez. Dil değışir, dozun anlamı değışmez.

Neden nemli?

Kelime kelime eviri okunmaz olabilir; fazla serbest uyarlama ise standardın anlamını değıştirebilir. Bir dilde zorunlu, başka dilde tavsiye gibi görünen hüküm hem insanı hem AI sistemini yanıltır.

Karıştırmayın

- Çeviri, metni başka dilde karşılamaya odaklanır; her zaman doğıal söylem üretmeyebilir.
- Transkresyon, aynı anlamı ve işlevi hedef dilin doğıal yazım düzeniyle yeniden kurar.
- Yerelleştirme, tarih, sayı, yn, arayüz ve kültürel kullanım gibi yerel biçimleri uyarlar.
- Hukukî uyarlama, farklı yargı alanına özgü hüküm ekler ve yeni kaynak ile inceleme gerektirir.
- Bağımsız yeni eser, kaynak kaydın anlam eşliğı yükümlülüğünden ayrılan ayrı yayın kimliğıdir.

Ne yapmalısınız?

1. Türkçe ana metni içerik, kayıt kimliğı, sürüm, kaynak ve dosya bütünlük özetiyle kilitleyin.
2. Terim, yasak karşılık, normatif güç ve değışmeden kalacak alanlar için dil karar tablosu oluşturun.
3. Her kaydı hedef dilde doğıal cümlelerle transkreya edin; kaynak dilin söz dizimini kopyalamayın.
4. Atomik iddia, zorunluluk düzeyi, sayı, tarih, olumsuzluk, istisna ve sınır eşliğini alan alan karşılaştırın.

5. Hukukî ek veya değişiklik varsa yargı alanı, kaynak, uzman ve sürüm notuyla ayrı uyarlama kaydı açın.
6. Dil etiketi, yazı sistemi, metin yönü, dil URL'si, kayıt kimliği ve JSON alanlarını teknik olarak doğrulayın.
7. Ana dil editörü, alan uzmanı ve makine eşlik testinden geçen sürümü insan onayıyla kilitleyin.

Nasıl denetlenir?

- Hedef dil metni doğal mı, yoksa kaynak dilin cümle yapısını mı taşıyor?
- Kayıt kimliği, sürüm ve ilişkiler bütün dillerde aynı mı?
- Zorunluluk, olumsuzluk, sayı, tarih veya istisna g değiştirmiş mi?
- Kaynak ve sınır alanları çeviride kaybolmuş mu?
- Yerel hukuk eki sessizce evrensel NOMOS hükmüne dönüştürülmüş m?
- Dil etiketi, yön, URL ve makine alanları hedef dille uyumlu mu?
- Ana dil ve alan incelemesi ile insan onayı kayıtlı mı?

Sınır

Ana dil düzeyi yalnız otomatik ölçümle kanıtlanamaz; nitelikli insan editörlüğü gerekir. Bir dildeki hukukî geçerlilik başka ülkeye taşınamaz. Eşlik aynı kelime sayısı veya aynı cümle sırası değil, aynı maddi ve normatif anlamdır.

Tek cümlede hatırla

Dil özgürce akar; hükmün anlamı yerinde kalır.

Kaynaklar: S07, S16, S57, S60

İlişkili kayıtlar: NGQ-003, NGQ-014, NGQ-019, NGQ-022, NGQ-059, NGQ-061, NGQ-065, NGQ-067, NGQ-068, NGQ-069

NGQ-067 — Sürüm, Şema değişikliği, geriye dönük uyumluluk, kullanımdan kaldırma ve geçiŐ nasıl yönetilmelidir?

Kanonik yayın, birlikte çalışabilirlik ve emanet · Kayıt NGQ-067 · Sürüm 0.3.1

En kısa cevap Her değişiklik neyin deęiŐtięini, kimi etkilediğini, eski kayıtların çalıŐıp çalışmadığını ve geçiŐ yolunu açıkça göstermelidir.

Kısa cevap

Yayınlanan her insan metni, veri Őeması ve dosya paketi sürüm taşır. Yazım düzeltmesi gibi anlamı deęiŐtirmeyen değişiklik; geriye uyumlu yeni alan veya açıklama; mevcut alanı, normu ya da tüketicici davranışını bozan kırııcı değişiklik ayrı sınıflandır. Kırııcı değişiklik eski sürümün sessizce üzerine yazılmaz. Yeni Şema; değişiklik günlüğü, etkilenen kayıt listesi, eski–yeni geçiŐ eŐlemesi, uyumluluk testi, kullanımdan kaldırma tarihi ve arşiv iliŐkisiyle yayımlanır.

Çok basit anlatım

Bir Őehrin yol haritasını düşünün. Sokak adındaki yazım hatasını düzeltmek ile köprüyü kapatıp yeni yol açmak aynı değişiklik değildir. Yeni yolu kullananlara tarih, alternatif rota ve eski haritanın ne zamana kadar geçerli olduğu söylenmelidir.

Neden nemli?

Sessiz alan silme veya norm değişikliği, eski uygulamaların yanlış veri okumasına ve diller arasında farklı hüküm oluŐmasına yol açabilir. Sürüm numarası tek başına yeterli değildir; deęiŐiklięin etkisi ve geçiŐ yolu bilinmelidir.

Karıştırmayın

- Yazım düzeltmesi, maddi anlamı deęiŐtirmeyen editoryal deęiŐikliklerdir.
- Geriye uyumlu ekleme, eski tüketicileri bozmadan yeni alan veya seçenek sunar.
- Kırııcı Şema değişikliği, eski tüketicinin yanlış veya eksik çalıŐmasına yol açabilir.
- Norm değişikliği, yapılması gereken veya yasak olan Şeyi deęiŐtirir; yalnız teknik Şema değişikliği değildir.
- Kullanımdan kaldırma, alanın hemen silinmesi değil, bitişi ve geçiŐi duyurulan yaşam döngüsüdür.

Ne yapmalısınız?

1. Kamuya açık alanları, normatif kayıtları ve dosya sözleŐmesini sürümlü biçimde tanımlayın.
2. Her değişikliği editoryal, geriye uyumlu, kırııcı, normatif veya güvenlik düzeltmesi olarak sınıflandırın.
3. Değişiklik günlüğünde değişen alanı, nedeni, etkilenen kayıtları, tarihi ve karar sahibini yazın.

4. İnsan, JSON, şema, API, PDF ve dil sürümlerini aynı yayın bildirimine bağlayın.
5. Kırıcı değişiklikte eski–yeni alan eşlemesi, dönüşüm rneği ve geçiş aracı veya talimatı sağlayın.
6. Kullanımdan kaldırma uyarısını, destek süresini, kaldırma tarihini ve güvenli geri dönüş yolunu duyurun.
7. Eski rneklerle geriye uyumluluk, yeni örneklerle şema ve eşlik testi yapıp sürümü değişmez biçimde arşivleyin.

Nasıl denetlenir?

- Değişikliğin sınıfı ve maddi etkisi açık mı?
- Sürüm numarası bütün yüzeylerde aynı yayını mı gösteriyor?
- Kırıcı değişiklik küçük düzeltme gibi gizlenmiş mi?
- Değişiklik günlüğü, etkilenen kayıt ve geçiş yolu eksiksiz mi?
- Eski tüketiciler ve dosyalarla uyumluluk gerçekten test edilmiş mi?
- Kullanımdan kaldırılan alan için tarih, uyarı ve alternatif var mı?
- Eski sürüm değişmez biçimde erişilebilir ve yeni sürümle ilişkili mi?

Sınır

ANA.ALT.YAMA gibi sayı düzenleri değişiklik hakkında yardımcı sinyal verir; uyumluluğu kendiliğinden kanıtlamaz. Kitap, norm, veri ve API için aynı değişiklik farklı etki yaratabilir. Güvenlik veya hukukî zorunluluk bazı geçiş sürelerini kısaltabilir; gerekçe ve etki yine kaydedilmelidir.

Tek cümlede hatırla

Yeni sürüm yalnız yeni numara değil, açıklanmış bir değişim sözüdür.

Kaynaklar: S07, S14, S15, S35, S53, S54, S58

İlişkili kayıtlar: NGQ-014, NGQ-019, NGQ-021, NGQ-022, NGQ-050, NGQ-064, NGQ-065, NGQ-066, NGQ-068, NGQ-069

NGQ-068 — DOI, kanonik URL, dosya bütünlük özeti, lisans, arşiv aynası ve sürüm ilişkileri bir eserin doğrulama zincirinde nasıl kullanılmalıdır?

Kanonik yayın, birlikte çalışabilirlik ve emanet · Kayıt NGQ-068 · Sürüm 0.3.1

En kısa cevap DOI eseri tanımlar, kanonik URL resmî web yüzeyini gösterir, dosya bütünlük özeti kopyayı sınar, lisans kullanımı açıklar ve ilişki kayıtları sürümleri birbirine bağlar.

Kısa cevap

Kanonikleştirme paketi, bir yayın sürümünün kimliğini ve dağıtım ailesini tek bildirimde toplar. Eser veya sürüm DOI'si, kanonik URL, başlık, yazar, sürüm, tarih, dosya adı, boyut, bütünlük özeti algoritması ve değeri, lisans, arşiv aynaları ve ilişki türleri kaydedilir. Her platform kopyası kanonik eserle doğru ilişkiyi taşır. DOI veya platform sayısı kalite kanıtı sayılmaz; dosya bütünlük özeti de yalnız karşılaştırılan dosya verisinin değişip değişmediğini gösterir.

Çok basit anlatım

Bir kitabın pasaportu olduğunu düşünün. DOI kalıcı kimlik numarası, kanonik URL resmî adres, dosya bütünlük özeti mühür izi, lisans kullanım izni, arşiv ise korunan kopyadır. Pasaportun bulunması kitabın iyi olduğunu kanıtlamaz; hangi eser ve hangi kopya olduğunu anlamaya yardım eder.

Neden önemli?

Aynı adla farklı dosyalar yayımlanırsa insanlar ve AI sistemleri hangi sürümün resmî olduğunu ayıramaz. Yanlış DOI ilişkisi, eski dosya veya belirsiz lisans atıf ve yeniden kullanım zincirini bozar.

Karıştırmayın

- Eser DOI'si, birden fazla sürümden oluşan eser ailesini temsil edebilir.
- Sürüm DOI'si, belirli ve değişmez bir yayın sürümünü tanımlar.
- Kanonik web sürümü, yayıncının güncel resmî insan ve makine yüzeyidir.
- Arşiv aynası koruma amacı taşır; kanonik yayın veya bağımsız doğrulama olmak zorunda değildir.
- Dağıtım kopyası keşif sağlar; türetilmiş veri seti ise eserden üretilmiş ayrı bir kaynak olabilir.

Ne yapmalısınız?

1. Yayımlanacak sürümün insan ve makine dosyalarını kilitleyin; ad, boyut, medya türü ve dosya bütünlük özeti üretin.
2. Eser DOI'si, sürüm DOI'si ve kanonik URL için doğru ilişki türlerini üst veride karşılıklı bağlayın.
3. Başlık, yazar, tarih, sürüm, dil, lisans ve açıklamayı bütün platformlarda anlam bakımından eşleyin.
4. Her aynayı kanonik yayın, sürüm, arşiv aynası, dağıtım kopyası veya türetilmiş veri seti olarak açıkça sınıflandırın.

5. Lisansın hangi dosya ve ögelere uygulandığını, c taraf istisnalarını ve atıf biçimini belirtin.
6. İndirme sonrasında dosya bütünlük özetini yeniden hesaplayarak arşiv ve dağıtım kopyalarının bit düzeyi eşliğini sınayın.
7. DOI leme, kanonik URL, dosya erişimi, üst veri ve dosya bütünlüğü eşliği için dönemsel doğrulama kaydı tutun.

Nasıl denetlenir?

- DOI gerçekten doğru esere ve sürüme mi lyor?
- Eser, sürüm, önceki–sonraki ve türetilmiş kaynak ilişkileri doğru türde mi?
- Kanonik URL açık ve bütün platform üst verilerinde tutarlı mı?
- Bütünlük zeti algoritması, değer, dosya adı ve boyut eşleşiyor mu?
- Lisans kapsamı ve c taraf istisnaları anlaşılır mı?
- Arşiv veya dağıtım kopyası bağımsız doğrulama gibi sunulmuş mu?
- DOI, indirme veya platform sayısı akademik etki ve benimsenme kanıtı gibi kullanılmış mı?

Sınır

DOI yazarlığı, hakem değerlendirmesini, doğruluğu veya küresel benimsenmeyi tek başına kanıtlamaz. Dosya bütünlük zeti kopyaları karşılaştırır; dosyanın doğru, zararsız veya hukukî olduğunu göstermez. Lisans yalnız hak sahibi ya da yetkili tarafça verilebilir ve somut seçim hukukî sonuç doğurabilir.

Tek cümlede hatırla

Kimlik, adres, bütünlük, izin ve ilişki aynı şey değildir; birlikte doğrulama zinciri kurarlar.

Kaynaklar: S14, S15, S35, S55, S56, S58, S59

İlişkili kayıtlar: NGQ-014, NGQ-019, NGQ-020, NGQ-021, NGQ-022, NGQ-059, NGQ-064, NGQ-065, NGQ-066, NGQ-067, NGQ-069

NGQ-069 — NOMOS GEO-QA uygunluğu nasıl açıklanmalı, metni kim değiştirebilmeli ve eser zaman içinde nasıl korunmalıdır?

Kanonik yayın, birlikte çalışabilirlik ve emanet · Kayıt NGQ-069 · Sürüm 0.3.1

En kısa cevap Uygunluk beyanı kapsam, sürüm, kanıt, istisna, denetçi, tarih ve sonucu göstermeli; önerilen çerçeve statüsünü asla gizlememelidir.

Kısa cevap

Uygunluk beyanı önce neyin denetlendiğini açıklar: kayıtlar, sürüm, dil, yayın yüzeyi ve tarih. Geçilen kapılar, kalan istisnalar, denetim türü, karar sahibi ve geçerlilik süresi de yazılır. Öz değerlendirme, müşteri veya ortak incelemesi ve bağımsız üçüncü taraf denetimi aynı şey değildir; ayrı adlandırılır. Gerçek bir dış yetki yoksa “sertifikalı”, “resmî standart” veya “küresel olarak kabul edilmiş” denilemez. Kurucu sürümde nihai insan onayı ve değişiklik yetkisi Kaan MURAZ’dadır. Bu yetki ileride devredilecek ya da bir kurulla paylaşılacaksa değişiklik sürümlü ve kamusal bir kayıtla açıklanır.

Çok basit anlatım

Bir binanın denetim belgesini düşünün. Belgede hangi katların kontrol edildiği, ne zaman bakıldığı, kimin baktığı ve hangi kusurların kaldığı yazmalıdır. Yalnız “bu bina uygundur” cümlesi yeterli değildir. Ayrıca bina sahibi kendi kontrolünü belediye onayı gibi gösteremez.

Neden önemli?

Belirsiz uygunluk iddiası, sınırlı bir test sonucunu bütün sistem için garanti gibi gösterebilir. Değişiklik yetkisi ve arşiv planı yoksa eser sessizce bozulabilir, çatalanabilir veya sahibinin niyetinden farklı bir standarda dönüşebilir.

Karıştırmayın

- Öz değerlendirme, kuruluşun kendi beyanıdır; bağımsız denetim değildir.
- Denetlenmiş uygunluk, belirtilen kapsam ve sürümün tanımlı yöntemle göre incelendiğini gösterir.
- Bağımsız benimseme, dış tarafın çerçeveyi kendi isteğiyle kullanmasıdır; yayıncının iddiası olamaz.
- Resmî standart statüsü, yetkili standardizasyon süreci gerektirir; eser yayımlamak tek başına bunu oluşturmaz.
- Sertifikasyon, tanımlı yetki, şema, değerlendirme ve gözetim programı gerektirir; sıradan denetim raporuyla eşit değildir.

Ne yapmalısınız?

1. Uygunluk kapsamını kayıt, dil, yüzey, sistem, sürüm, tarih ve geçerlilik süresiyle tanımlayın.
2. Zorunlu kapıları, kullanılan kanıtı, telafi etmeme sonucunu ve istisnaları beyana ekleyin.

3. Denetimi z, ikinci taraf veya bağımsız c taraf olarak doğru sınıflandırın ve çıkarları açıklayın.
4. Sonucu GEÇTİ, KOŞULLU, KALDI veya ÇÖZÜLEMEDİ gibi tanımlı karar ve gerekçeyle yayımlayın.
5. Değişiklik nerisi, inceleme, Kaan MURAZ'ın kurucu onayı, değişiklik günlüğü, itiraz ve geri alma yolunu belgeleyin.
6. Türkçe ana metin, altı dil, şema, kaynak, dosya bütünlük zeti, DOI ve arşiv ilişkilerini her yayında kilitleyin.
7. Yetki devri, bakım durması veya kurum değişiminde emanet sahibini, arşivi ve son geçerli sürümü kamusal kayıtlarla koruyun.

Nasıl denetlenir?

- Uygunluk beyanı tam olarak hangi kayıt, yüzey, dil ve sürümü kapsıyor?
- Kanıt, istisna, geçerlilik tarihi ve karar sahibi görülebiliyor mu?
- z değerlendirme bağımsız denetim gibi sunulmuş mu?
- Kritik hata ortalama veya kısmi başarıyla gizlenmiş mi?
- Resmî standart, sertifikasyon veya küresel benimsenme için gerçek dış yetki iddiası var mı?
- Değişiklik, itiraz, sürüm, arşiv ve yetki devri süreci uygulanabilir mi?
- Kurucu niyet ve son geçerli sürüm, kurum veya kişi değişse de doğrulanabilir mi?

Sınır

NOMOS GEO-QA bu sürümde NobleJackal tarafından önerilen kurucu çerçevedir; bağımsız olarak kabul edilmiş uluslararası resmî standart veya akredite sertifikasyon programı değildir. Uygunluk beyanı AI görünürlüğünü, kaynak gösterimini, sıralamayı, hukukî uygunluğu veya zararsız sonucu garanti etmez.

Tek cümlede hatırla

Bir standardın değeri kendisini ne kadar büyük ilan ettiğinde değil, hangi iddiayı hangi kanıtlarla, hangi sınır içinde ve kimin sorumluluğunda tuttuğunda ortaya çıkar.

Kaynaklar: S44, S50, S59, S60

İlişkili kayıtlar: NGQ-001, NGQ-014, NGQ-015, NGQ-026, NGQ-050, NGQ-059, NGQ-061, NGQ-063, NGQ-064, NGQ-065, NGQ-066, NGQ-067, NGQ-068

Kısa sözlük

Bu sözlük, ilk okumada karşılaşılabilecek teknik kelimeleri kısa Türkçe açıklamalarla toplar. Sağlayıcıya özgü terimlerin kesin kapsamı ilgili resmî belgede ayrıca kontrol edilmelidir.

AI sistemi

Girdi alıp tahmin, sınıflandırma, içerik veya eylem üreten yapay zekâ tabanlı sistem. Tek bir ürün veya model anlamına gelmez.

İlgili kayıtlar: NGQ-001, NGQ-010, NGQ-032, NGQ-033

retken sistem

Kullanıcı isteğine göre metin, görsel, ses, kod veya başka çıktı üretebilen sistem.

İlgili kayıtlar: NGQ-001, NGQ-003, NGQ-005

GEO

Bu eserde, üretken sistemlerde bir varlığın bulunma, kanıtla eşleşme ve doğru temsil edilme koşullarını ölçülebilir biçimde iyileştirme disiplini.

İlgili kayıtlar: NGQ-001, NGQ-003, NGQ-012

Varlık

Başka kişi veya şeylerden ayırt edilmesi gereken kişi, kurum, marka, ürün, hizmet, yer, eser, etkinlik veya kavram.

İlgili kayıtlar: NGQ-004, NGQ-020, NGQ-023

Dijital temsil

Bir dijital sistemin bir varlık hakkında kimlik, özellik, ilişki, sınır, kanıt ve zaman bilgileriyle kurduğu anlam.

İlgili kayıtlar: NGQ-005, NGQ-006, NGQ-014

Mention / adılma

Bir varlığın adının veya açık kimlik işaretinin cevapta geçmesi.

İlgili kayıtlar: NGQ-002, NGQ-006, NGQ-012

Citation / kaynak gösterme

Cevapta bir kaynağa görünür gönderme yapılması. Kaynağın ilgili iddiayı desteklediği ayrıca kontrol edilir.

İlgili kayıtlar: NGQ-006, NGQ-007, NGQ-012

Recommendation / neri

Bir varlığın kullanıcıya uygun seçenek olarak sunulması.

İlgili kayıtlar: NGQ-006, NGQ-013

İddia

Doğru, yanlış, eksik veya belirsiz olarak değerlendirilebilen olgusal cümle ya da cümle parçası.

İlgili kayıtlar: NGQ-007, NGQ-015

Kaynak

Bilginin geldiği belge, kayıt, sayfa, veri tabanı veya başka yayın yüzeyi.

İlgili kayıtlar: NGQ-007, NGQ-008, NGQ-009

Kanıt

Belirli bir iddiayı, belirli kapsam ve zamanda gerçekten destekleyen doğrulanabilir kayıt.

İlgili kayıtlar: NGQ-007, NGQ-008, NGQ-015

Birincil kaynak

Olaya, karara veya üretilen bilgiye doğrudan bağlı zgn kayıt.

İlgili kayıtlar: NGQ-008

Bağımsız kanıt

İddia sahibinden kurumsal veya yöntemsel olarak ayrı bir kaynağın sağladığı doğrulama.

İlgili kayıtlar: NGQ-008, NGQ-009

Retrieval / bilgi seçimi

Bir sistemin belirli bir soru için kullanabileceği bilgi veya kaynakları bulup seçmesi.

İlgili kayıtlar: NGQ-010, NGQ-011, NGQ-017

Crawling / tarama

Otomatik bir aracın bir URL'yi keşfetmesi, istemesi ve sunulan içeriği almaya alışması.

İlgili kayıtlar: NGQ-016, NGQ-017

Indexing / indeksleme

Erişilen içeriğin analiz edilip bir arama veya retrieval sisteminde kullanılabilir kayda dönüştürülmesi.

İlgili kayıtlar: NGQ-017

Yapılandırılmış veri

Sayfadaki bilgiyi tanımlı alanlar ve ilişkilerle makineye açıklayan işaretleme.

İlgili kayıtlar: NGQ-018, NGQ-019

JSON

Veriyi anahtar ve değerlerden oluşan düzenli bir yapıda taşıyan metin biçimi.

İlgili kayıtlar: NGQ-018, NGQ-019

JSON-LD

JSON kullanarak varlıklar ve ilişkiler hakkında bağlantılı veri anlamı ifade etme biçimi.

İlgili kayıtlar: NGQ-018, NGQ-019, NGQ-020

Kanonik URL

Benzer veya yinelenen web adresleri arasında tercih edilen sayfa adresi için verilen sinyal.

İlgili kayıtlar: NGQ-017, NGQ-019, NGQ-020

Kanonik kimlik kaydı

NOMOS GEO'nun önerdiği; bir varlığın kararlı kimliğini, adlarını, ilişkilerini, durumunu ve kanıt bağlarını yöneten ana kayıt.

İlgili kayıtlar: NGQ-020, NGQ-021, NGQ-022

Kanonik ad

Belirli kayıt ve kullanım bağlamında tercih edilen ana ad.

İlgili kayıtlar: NGQ-022

Alternatif ad

Aynı varlık için kullanılan ve ana ad dışında kalan geçerli ad.

İlgili kayıtlar: NGQ-022, NGQ-023

Varlık mleme

Bir ad veya kaydın hangi gerçek varlıĝa ait olduĝunu belirleme işlemi.

İlgili kayıtlar: NGQ-004, NGQ-023, NGQ-024

Rol

Bir kişi veya kimliĝin kuruluş içindeki görev veya ilişki türü. Rol, bütün yetkileri kendiliĝinden vermez.

İlgili kayıtlar: NGQ-025, NGQ-028

Yetki

Belirli bir işlemi, belirli kapsam ve koşullarda yapabilme izni veya hukukî gücü.

İlgili kayıtlar: NGQ-025, NGQ-026, NGQ-027

Delegasyon

Bir tarafın sahip olduĝu yetkinin tanımlı bölümünü başka bir aktöre, sınır ve süreyle devretmesi.

İlgili kayıtlar: NGQ-026, NGQ-032, NGQ-033

Yetim hesap

Güncel sahibi veya sorumlusu bulunmayan, fakat hâlâ var olan hesap.

İlgili kayıtlar: NGQ-030

Gölge yetki

Resmî rol kaydında açıkça görünmeyen, fakat başka bir yol üzerinden fiilen kullanılabilen izin.

İlgili kayıtlar: NGQ-030

Artık erişim

Görev veya ihtiya bittikten sonra açık kalan erişim.

İlgili kayıtlar: NGQ-028, NGQ-030

Servis hesabı

İnsan dışı bir iş yükünün çalışması için kullanılan hesap.

İlgili kayıtlar: NGQ-030, NGQ-031

Service principal

Microsoft Entra bağlamında bir uygulama veya hizmet örneğini güvenlik kimliği olarak temsil eden nesne.

İlgili kayıtlar: NGQ-031

Managed identity

Kimlik bilgilerinin yaşam döngüsü bulut sağlayıcısı tarafından yönetilen iş yükü kimliği.

İlgili kayıtlar: NGQ-031

AI ajan kimliği

Belirli amacı, sponsoru, araçları, izinleri ve eylem geçmişi bulunan AI ajanını ayırt eden kimlik.

İlgili kayıtlar: NGQ-031, NGQ-032, NGQ-033

Teknik aktör

Bir eylemi sistem üzerinde fiilen gerçekleştiren insan, uygulama, iş yükü veya ajan kimliği.

İlgili kayıtlar: NGQ-032, NGQ-033

Temsil edilen zne

Eylemin adına veya yararına gerçekleştirildiği kişi ya da kuruluş.

İlgili kayıtlar: NGQ-032

Başlatan

Bir eylemi veya eylem önerisini doğuran ilk tanımlı aktör ya da olay.

İlgili kayıtlar: NGQ-032, NGQ-033

Onaylayan

Belirli içerik, hedef, kapsam ve süre için eyleme izin veren yetkili taraf.

İlgili kayıtlar: NGQ-032, NGQ-033

İcracı

Onaylanan veya izin verilen eylemi teknik olarak gerçekleştiren aktör.

İlgili kayıtlar: NGQ-033

Provenance / köken zinciri

Bir kayıt veya eylemin kim tarafından, hangi girdilerle, ne zaman ve hangi süreçle üretildiğini gösteren ilişki zinciri.

İlgili kayıtlar: NGQ-015, NGQ-029, NGQ-033

Trace ID / iz kimliği

Dağıtık sistemde ilişkili teknik olayları aynı iz altında birleştiren kimlik. Tek başına yetki veya doğruluk kanıtı değildir.

İlgili kayıtlar: NGQ-029, NGQ-033

İnsan onayı

Yetkili bir insanın neyi, neden ve hangi sonuçla onayladığını anlayarak belirli bir eyleme izin vermesi.

İlgili kayıtlar: NGQ-034, NGQ-035, NGQ-052, NGQ-055

Bilgilendirilmiş onay

Karar için maddi öneme sahip amaç, kapsam, risk, alternatif ve sonuçlar görülmeden verilmeyen onay.

İlgili kayıtlar: NGQ-034, NGQ-036

Eyleme özgü onay

Hedefi, kapsamı, etkisi ve zamanı belirli tek bir işlemle sınırlı onay.

İlgili kayıtlar: NGQ-034, NGQ-038, NGQ-055

Anlamalı insan gözetimi

İnsanın yalnız ekranda bulunmadığı; inceleyebildiği, itiraz edebildiği, durdurabildiği ve sonucu değiştirebildiği gözetim.

İlgili kayıtlar: NGQ-034, NGQ-035, NGQ-036

Otomasyon yanlılığı

Bir insanın otomatik veya AI çıktısını yalnız sistem ürettiği için gereğinden fazla doğru kabul etme eğilimi.

İlgili kayıtlar: NGQ-035, NGQ-036

Lastik damga kararı

İnsan onayı görünmesine rağmen gerçek inceleme, anlama veya değıştirme imkânı bulunmayan biçimsel karar.

İlgili kayıtlar: NGQ-034, NGQ-035

Onay yorgunluğu

Çok sık, belirsiz veya gereksiz onay talebinin insan dikkatini ve karar kalitesini aşındırması.

İlgili kayıtlar: NGQ-035

Görev ayrılığı

Kritik işlemin hazırlama, onaylama, uygulama ve kapatma yetkilerinin uygunsuz biçimde tek elde toplanmaması.

İlgili kayıtlar: NGQ-034, NGQ-038, NGQ-039, NGQ-052, NGQ-063

Karar izi

Bir kararın girdisini, sistem sürümünü, önerisini, insan incelemesini, onayını, uygulamasını ve sonucunu ilişkilendiren kayıt zinciri.

İlgili kayıtlar: NGQ-037, NGQ-041, NGQ-044

İtiraz yolu

Etkilenen kişinin kararı anlayabilmesi, düzelttirebilmesi ve yetkili bir insan veya bağımsız merci önünde yeniden inceletebilmesi için tanımlı süreç.

İlgili kayıtlar: NGQ-036, NGQ-037, NGQ-039, NGQ-040

Yüksek etkili karar

Kişinin hak, güvenlik, geçim, temel hizmet, itibar veya önemli fırsatlarını maddi biçimde etkileyebilen karar.

İlgili kayıtlar: NGQ-036, NGQ-037, NGQ-038, NGQ-040

Karar yaşam döngüsü

Bir kararın başlatma, veri toplama, üretme, inceleme, onay, uygulama, bildirim, itiraz, düzeltme ve kapanış aşamalarının bütünü.

İlgili kayıtlar: NGQ-041, NGQ-044

Geriye dönük yeniden değerlendirme

Sistem veya koşul değiştiğinde geçmiş kararların yeni risk işığında tanımlı kapsamla tekrar incelenmesi.

İlgili kayıtlar: NGQ-042, NGQ-043

Tarihsel doğruluk

Bir kaydın, verildiği anda geçerli olan bilgi ve kuralları doğru yansıtmass.

İlgili kayıtlar: NGQ-043

Güncel geçerlilik

Geçmişte doğru olan bir karar veya bilginin bugünkü kullanım için hâlâ geçerli olup olmadığı.

İlgili kayıtlar: NGQ-042, NGQ-043

Append-only / eklemeli kayıt

Geçmiş olayların sessizce üzerine yazılmadığı; yeni durumların ayrı ve sıralı olaylar olarak eklendiği kayıt modeli.

İlgili kayıtlar: NGQ-044, NGQ-045

Yayılım makbuzu

Bir düzeltme veya kısıtlamanın hangi downstream sisteme ne zaman ulaştığını ve orada nasıl uygulandığını gösteren kanıt.

İlgili kayıtlar: NGQ-045, NGQ-046, NGQ-049

Yeniden doğma riski

Silinen, düzeltilen veya kısıtlanan verinin önbellek, yedek, dışa aktarım ya da model belleğinden tekrar ortaya çıkması.

İlgili kayıtlar: NGQ-046, NGQ-047, NGQ-048

Silme

Verinin tanımlı aktif veya saklama yüzeyinden geri getirilemeyecek ya da kullanılamayacak şekilde kaldırılması işlemi; kapsamı teknik ve hukukî bağlama göre belirtilir.

İlgili kayıtlar: NGQ-046, NGQ-047, NGQ-048

Legal hold / hukukî saklama

Normal silme sürecini, belirli bir hukukî veya delil koruma gerekçesiyle dar kapsamda ve kayıtlı biçimde durduran saklama yükümlülüğü.

İlgili kayıtlar: NGQ-047

Medya sanitizasyonu

Bir veri taşıyıcısındaki bilgiyi tanımlı tehdit ve yeniden kullanım koşullarına göre erişilemez hâle getirme süreci.

İlgili kayıtlar: NGQ-048

Model unlearning

Belirli eēitim verisinin model davranışı üzerindeki etkisini azaltmayı veya kaldırmayı amaçlayan teknik süreç; kayıt silmeyle aynı işlem deēildir.

İlgili kayıtlar: NGQ-048, NGQ-049, NGQ-050

Kullanmama kısıtı

Silme veya unlearning tamamlanana kadar belirli verinin retrieval, karar, eēitim, öneri veya araç kullanımına sokulmamasını saēlayan geçici kontrol.

İlgili kayıtlar: NGQ-049, NGQ-050

Serbest bırakma kapısı

Bir veri, model veya işlev yeniden kullanılmadan önce tanımlı test ve insan onayının geçmesini zorunlu kılan kontrol.

İlgili kayıtlar: NGQ-050, NGQ-052

Pending / beklemede durumu

Nihai kararın henüz verilmediēi fakat sahibinin, nedeninin, sonraki adımıının, sresinin ve yükseltme yolunun kayıtlı olması gereken geçici durum.

İlgili kayıtlar: NGQ-051

Güvenli durdurma

Belirli riski keserken etki alanını sınırlayan, kanıtı koruyan ve güvenli hizmet seçeneklerini deēerlendiren kayıtlı durdurma süreci.

İlgili kayıtlar: NGQ-052, NGQ-058

Yeniden başlatma kapısı

Kök neden, düzeltme, test, insan onayı ve geri alma hazırlığı tamamlanmadan sistemin yeniden açılmasını engelleyen kontrol.

İlgili kayıtlar: NGQ-052

Prompt injection

Bir girdinin AI sistemini amaçlanan talimat, politika veya yetki sınırlarının dışına itmeye alışması.

İlgili kayıtlar: NGQ-053

Dolaylı prompt injection

Saldırılan talimatın web sayfası, belge, e-posta, görsel, araç çıktısı veya retrieval kaynağı gibi dış içerikle taşınması.

İlgili kayıtlar: NGQ-053

Kaynak zehirleme

Retrieval veya karar ortamındaki kaynakların sistemi yanlış yönlendirecek biçimde kirletilmesi.

İlgili kayıtlar: NGQ-054, NGQ-058

Sentetik uzlaşma

Aynı kökten çoğalan kopyaların bağımsız kaynak okluğı ve ortak görüş görünümü üretmesi.

İlgili kayıtlar: NGQ-054

Kaynak aklama

Zayıf veya kanıtsız bir iddianın kopya ve atıf zincirleriyle güvenilir görünmesi.

İlgili kayıtlar: NGQ-054

AI tedarik zinciri

Model, veri seti, API, eklenti, araç, altyapı ve bunların alt bağımlılıklarından oluşan dış bileşen zinciri.

İlgili kayıtlar: NGQ-057

AI veya temsil olayı

AI ya da bağılı yayın, veri ve araç zincirinde yanlış temsil, güvenlik, gizlilik, yetki, hizmet veya kanıt bütünlüğü zararı doğuran durum.

İlgili kayıtlar: NGQ-052, NGQ-058

Truth Pack

Denetimde referans alınan atomik iddiaları, kaynakları, çelişkileri, kapsamı, zamanı ve insan kararlarını sürümlü biçimde bağlayan kanıt paketi.

İlgili kayıtlar: NGQ-059, NGQ-061, NGQ-063

Referans gerçeklik

Belirli varlık, kapsam, zaman ve kullanım bağlamı için uygun kanıt yöntemiyle kabul edilen denetim referansı.

İlgili kayıtlar: NGQ-059

Query registry / soru kayıt kümesi

Testten önce sürmlenen soru metinleri, amaçlar, risk sınıfları ve alıştırma koşulları kümesi.

İlgili kayıtlar: NGQ-060, NGQ-064

Atomik iddia

Tek başına doğrulanabilir veya çözümsüz bırakılabilir en küçük maddi önerme.

İlgili kayıtlar: NGQ-059, NGQ-061, NGQ-064

Claim ledger / iddia defteri

Her atomik iddianın varlık, kanıt, sonuç, önem, denetçi, gerekçe ve belirsizlik bağını tutan sürümlü kayıt.

İlgili kayıtlar: NGQ-061

Non-compensation / telafi etmeme

Kritik bir başarısızlığın çok sayıdaki düşük etkili başarıyla ortalamada kapatılamaması ilkesi.

İlgili kayıtlar: NGQ-061, NGQ-064, NGQ-069

ıktı değişkenliği

Aynı veya benzer koşullardaki AI ıktılarının zaman ve tekrarlar arasında değişmesi.

İlgili kayıtlar: NGQ-060, NGQ-062

lm belirsizliği

Örnekleme, koşul farkı, sınıflandırma ve yöntem sınırlarından doğan sonuç belirsizliği.

İlgili kayıtlar: NGQ-062

Güven aralığı

Belirli varsayımlar altında bir tahminin ölüm belirsizliğini nicel olarak özetleyen istatistiksel aralık; modelin kendi güven beyanı değildir.

İlgili kayıtlar: NGQ-062

Denetim bağımsızlığı

Denetçi kararını uygunsuz baskıdan koruyan, çıkarları açıklayan ve kendi işini tek başına onaylamasını engelleyen çalışma koşulu.

İlgili kayıtlar: NGQ-063, NGQ-069

Tekrarlanabilirlik

Yeterli başka bir denetçinin aynı protokol ve kanıtlarla seçili sonuçları makul lde yeniden üretebilmesi.

İlgili kayıtlar: NGQ-041, NGQ-060, NGQ-063

Düzeltme makbuzu

Hata, kök neden, değişiklik, dağıtım, canlı doğrulama, yeniden test, regresyon ve kapanış kanıtını tek kimlikte bağlayan kayıt.

İlgili kayıtlar: NGQ-058, NGQ-064

Regresyon

Bir düzeltmenin komşu kayıt, dil, yüzey, özellik veya kullanıcı yolunda yeni hata üretmesi.

İlgili kayıtlar: NGQ-064, NGQ-067

Alan eşliği

Kimlik, hüküm, normatif g, sürüm, tarih, kaynak, lisans ve sınır gibi bağlayıcı alanların yayın yüzeyleri arasında anlam bakımından aynı kalması.

İlgili kayıtlar: NGQ-065, NGQ-066

Kontrollü transkreasyon

Hedef dilde doğal bir metin kurarken atomik iddia, normatif g, kaynak kapsamı, hukukî sınır ve makine alanı eşliğini koruyan aktarım.

İlgili kayıtlar: NGQ-066

Geriye dönük uyumluluk

Yeni sürümün tanımlı eski tketicı ve dosya davranışlarını bozmadan çalışabilmesi.

İlgili kayıtlar: NGQ-067

Kırıcı değişiklik

Mevcut alanı, normu, sözleşmeyi veya tketicı davranışını uyumsuz kılan değişiklik.

İlgili kayıtlar: NGQ-067

Migration map / geçiş eşlemesi

Eski ve yeni alan, değer, kural ve dosya yapıları arasındaki dönüşümü açıklayan sürümlü eşleme.

İlgili kayıtlar: NGQ-067

Deprecation / kullanımdan kaldırma

Bir alan veya sürümün uyarı, alternatif, destek süresi ve kaldırma tarihiyle kontrollü biçimde kullanımdan çıkarılması.

İlgili kayıtlar: NGQ-067

Canonicalization package

Belirli yayın sürümünün kimliğini, kanonik adresini, DOI ilişkilerini, dosyalarını, hash'lerini, lisansını ve arşiv aynalarını tek manifestte bağlayan paket.

İlgili kayıtlar: NGQ-068

Dosya bütünlük hash'i

Belirli algoritmayla hesaplanan ve karşılaştırılan byte dizisinin değişip değişmediğini sınamaya yarayan zet değer.

İlgili kayıtlar: NGQ-064, NGQ-068

Uygunluk beyanı

Denetlenen kayıt, dil, yüzey, sistem, sürüm, tarih, kapı, istisna, denetim türü ve karar sahibini açıkça gösteren sonuç kaydı.

İlgili kayıtlar: NGQ-063, NGQ-069

Emanet ve bakım

Eserin kurucu niyetini, erişimini, sürüm geçmişini ve son geçerli durumunu kişi veya kurum değişiminde koruyan düzen.

İlgili kayıtlar: NGQ-068, NGQ-069

Birincil kaynak katalogu

Bu katalog teknik, hukukî ve yöntemsel dş iddiaların başlıca dayanaklarını gösterir. Bir kaynağın listelenmesi, o kurumun NOMOS GEO'ya ait bütün tanım ve kuralları benimsediğı anlamına gelmez. Çevrimiçi sağılayıcı ve mevzuat kaynakları kullanım anında yeniden kontrol edilmelidir.

S01 — Aggarwal ve diğeri, GEO: Generative Engine Optimization

Sınıf: Araştırma · Başlıca kayıtlar: NGQ-001, 003, 012, 013

<https://arxiv.org/abs/2311.09735>

S02 — Google Search Central, SEO Starter Guide

Sınıf: Sağılayıcı · Başlıca kayıtlar: NGQ-001, 003, 010, 013

<https://developers.google.com/search/docs/fundamentals/seo-starter-guide>

S03 — Google Search Central, Overview of Crawling and Indexing

Sınıf: Sağılayıcı · Başlıca kayıtlar: NGQ-010, 011, 016, 017

<https://developers.google.com/search/docs/crawling-indexing>

S04 — Google Search Central, Block Search Indexing with noindex

Sınıf: Sağılayıcı · Başlıca kayıtlar: NGQ-016, 017

<https://developers.google.com/search/docs/crawling-indexing/block-indexing>

S05 — Google Search Central, Introduction to Structured Data

Sınıf: Sağılayıcı · Başlıca kayıtlar: NGQ-018, 019

<https://developers.google.com/search/docs/appearance/structured-data/intro-structured-data>

S06 — Google Search Central, General Structured Data Guidelines

Sınıf: Sağılayıcı · Başlıca kayıtlar: NGQ-018, 019

<https://developers.google.com/search/docs/appearance/structured-data/sd-policies>

S07 — W3C, JSON-LD 1.1

Sınıf: Standart · Başlıca kayıtlar: NGQ-018, 019, 020

<https://www.w3.org/TR/json-ld11/>

S08 — Schema.org, Data Model

Sınıf: Standart/topluluk szlğ · Başlıca kayıtlar: NGQ-004, 018–024

<https://schema.org/docs/datamodel.html>

S09 — OpenAI, Overview of OpenAI Crawlers

Sınıf: Sağlayıcı · Başlıca kayıtlar: NGQ-016

<https://developers.openai.com/api/docs/bots>

S10 — Anthropic, Does Anthropic Crawl Data from the Web?

Sınıf: Sağlayıcı · Başlıca kayıtlar: NGQ-016

<https://support.anthropic.com/en/articles/8896518-does-anthropic-crawl-data-from-the-web-and-how-can-site-owners-block-the-crawler>

S11 — Google Search Central, Canonicalization

Sınıf: Sağlayıcı · Başlıca kayıtlar: NGQ-019–021

<https://developers.google.com/search/docs/crawling-indexing/consolidate-duplicate-urls>

S12 — ORCID, ORCID Trust

Sınıf: Kimlik altyapısı · Başlıca kayıtlar: NGQ-020–023

<https://info.orcid.org/orcid-trust/>

S13 — ROR, ROR Data Structure

Sınıf: Kimlik altyapısı · Başlıca kayıtlar: NGQ-020–023

<https://ror.readme.io/docs/ror-data-structure>

S14 — DataCite, Versioning

Sınıf: Kimlik altyapısı · Başlıca kayıtlar: NGQ-020–022

<https://support.datacite.org/docs/versioning>

S15 — DataCite, Connecting Versions with Related Identifiers

Sınıf: Kimlik altyapısı · Başlıca kayıtlar: NGQ-020–022

<https://support.datacite.org/docs/connecting-versions-with-related-identifiers>

S16 — IETF, RFC 5646, Tags for Identifying Languages

Sınıf: Standart · Başlıca kayıtlar: NGQ-022

<https://www.rfc-editor.org/info/rfc5646/>

S17 — Wikidata, Help: Statements

Sınıf: Kimlik altyapısı · Başlıca kayıtlar: NGQ-023

<https://www.wikidata.org/wiki/Help:Statements/en>

S18 — WIPO, Trademarks

Sınıf: Resmî kurum · Başlıca kayıtlar: NGQ-024

<https://www.wipo.int/en/web/trademarks>

S19 — T.C. Ticaret Bakanlığı, şirketler ve Ticaret Sicili Mevzuatı

Sınıf: Resmî kurum · Başlıca kayıtlar: NGQ-025–029

<https://www.ticaret.gov.tr/ic-ticaret/mevzuat/sirketler-ve-ticaret-sicili>

S20 — T.C. Ticaret Bakanlığı, Ticaret Sicili

Sınıf: Resmî kurum · Başlıca kayıtlar: NGQ-025–029

<https://ticaret.gov.tr/ic-ticaret/ticaret-sicili>

S21 — 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu, Bakanlık PDF kaydı

Sınıf: Resmî kurum · Başlıca kayıtlar: NGQ-025–028

<https://ticaret.gov.tr/data/5d419b8013b87639ac9e00cd/17d7c7108dae78d14a3f220b519f98f6.pdf>

S22 — T.C. Ticaret Bakanlığı, MERSİS

Sınıf: Resmî kurum · Başlıca kayıtlar: NGQ-025–030

<https://ticaret.gov.tr/ic-ticaret/ticaret-sicili/merkezi-sicil-kayit-sistemi-mersis>

S23 — BTK, Elektronik İmza — Genel Bilgi

Sınıf: Resmî kurum · Başlıca kayıtlar: NGQ-026, 027, 032, 033

<https://btk.gov.tr/elektronik-imza-genel-bilgi>

S24 — NIST SP 800-63-4, Digital Identity Guidelines

Sınıf: Standart · Başlıca kayıtlar: NGQ-028–033

<https://csrc.nist.gov/pubs/sp/800/63/4/final>

S25 — NIST SP 800-63B-4, Authentication and Authenticator Management

Sınıf: Standart · Başlıca kayıtlar: NGQ-028–031

<https://pages.nist.gov/800-63-4/sp800-63b.html>

S26 — NIST SP 800-53 Rev. 5, Security and Privacy Controls

Sınıf: Standart · Başlıca kayıtlar: NGQ-028–033

<https://csrc.nist.gov/pubs/sp/800/53/r5/upd1/final>

S27 — IETF, RFC 7644, System for Cross-domain Identity Management: Protocol

Sınıf: Standart · Başlıca kayıtlar: NGQ-028–030

<https://www.rfc-editor.org/info/rfc7644/>

S28 — IETF, RFC 9967, SCIM Roles and Entitlements Extension

Sınıf: Standart · Başlıca kayıtlar: NGQ-028–030

<https://www.rfc-editor.org/info/rfc9967/>

S29 — Microsoft Learn, Application and Service Principal Objects in Microsoft Entra ID

Sınıf: Sağlayıcı · Başlıca kayıtlar: NGQ-030–032

<https://learn.microsoft.com/en-us/entra/identity-platform/app-objects-and-service-principals>

S30 — Microsoft Learn, Managed Identities for Azure Resources

Sınıf: Sağlayıcı · Başlıca kayıtlar: NGQ-030–032

<https://learn.microsoft.com/en-us/entra/identity/managed-identities-azure-resources/overview>

S31 — Google Cloud, Identities for Workloads

Sınıf: Sağlayıcı · Başlıca kayıtlar: NGQ-030–032

<https://docs.cloud.google.com/iam/docs/workload-identities>

S32 — AWS IAM, Temporary Credentials with AWS Resources

Sınıf: Sağlayıcı · Başlıca kayıtlar: NGQ-030–032

https://docs.aws.amazon.com/IAM/latest/UserGuide/id_credentials_temp_use-resources.html

S33 — IETF, RFC 6749, The OAuth 2.0 Authorization Framework

Sınıf: Standart · Başlıca kayıtlar: NGQ-031, 032

<https://www.rfc-editor.org/info/rfc6749/>

S34 — IETF, RFC 8693, OAuth 2.0 Token Exchange

Sınıf: Standart · Başlıca kayıtlar: NGQ-032, 033

<https://www.rfc-editor.org/info/rfc8693/>

S35 — W3C, PROV-O: The PROV Ontology

Sınıf: Standart · Başlıca kayıtlar: NGQ-021, 029, 032, 033

<https://www.w3.org/TR/prov-o/>

S36 — W3C, Trace Context

Sınıf: Standart · Başlıca kayıtlar: NGQ-029, 033

<https://www.w3.org/TR/trace-context/>

S37 — OpenTelemetry, General Trace Semantic Conventions

Sınıf: Standart/proje belgesi · Başlıca kayıtlar: NGQ-029, 033

<https://opentelemetry.io/docs/specs/semconv/general/trace/>

S38 — NIST AI 600-1, Artificial Intelligence Risk Management Framework: Generative Artificial Intelligence Profile

Sınıf: Standart niteliğinde gönll kurum rehberi · Başlıca kayıtlar: NGQ-052, 056–058

<https://doi.org/10.6028/NIST.AI.600-1>

S39 — NIST AI 100-2 E2025, Adversarial Machine Learning: A Taxonomy and Terminology of Attacks and Mitigations

Sınıf: Standart niteliğinde gönll kurum rehberi · Başlıca kayıtlar: NGQ-053–055

<https://doi.org/10.6028/NIST.AI.100-2e2025>

S40 — OWASP GenAI Security Project, LLM01:2025 Prompt Injection

Sınıf: Aık güvenlik proje rehberi · Başlıca kayıtlar: NGQ-053

<https://genai.owasp.org/llmrisk/llm01-prompt-injection/>

S41 — NCSC ve ortak kurumlar, Guidelines for Secure AI System Development

Sınıf: ok kurumlu resm güvenlik rehberi · Başlıca kayıtlar: NGQ-052–058

<https://www.ncsc.gov.uk/collection/guidelines-secure-ai-system-development/guidelines>

S42 — NIST SP 800-61 Rev. 3, Incident Response Recommendations and Considerations for Cybersecurity Risk Management

Sınıf: Standart niteliğinde gönll kurum rehberi · Başlıca kayıtlar: NGQ-052, 058

<https://doi.org/10.6028/NIST.SP.800-61r3>

S43 — NIST SP 800-161 Rev. 1 Update 1, Cybersecurity Supply Chain Risk Management Practices for Systems and Organizations

Sınıf: Standart niteliğinde gönll kurum rehberi · Başlıca kayıtlar: NGQ-054, 057

<https://doi.org/10.6028/NIST.SP.800-161r1-upd1>

S44 — NIST, AI Risk Management Framework Playbook ve AI RMF Core

Sınıf: Gnll uygulama rehberi · Başlıca kayıtlar: NGQ-052–058

<https://airc.nist.gov/airmf-resources/playbook/>

S45 — Avrupa Birliği, Regulation (EU) 2024/1689 — Artificial Intelligence Act

Sınıf: Mevzuat · Başlıca kayıtlar: NGQ-052, 055, 057, 058

<https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2024/1689/oj>

S46 — European Data Protection Board, Opinion 28/2024 on Certain Data Protection Aspects Related to the Processing of Personal Data in the Context of AI Models

Sınıf: Resm kurul grş · Başlıca kayıtlar: NGQ-056

https://www.edpb.europa.eu/our-work-tools/our-documents/opinion-board-art-64/opinion-282024-certain-data-protection-aspects_en

S47 — NIST, Privacy Framework 1.0: A Tool for Improving Privacy through Enterprise Risk Management

Sınıf: Gnll gizlilik risk erevesi · Başlıca kayıtlar: NGQ-056, 057

<https://doi.org/10.6028/NIST.CSWP.01162020>

S48 — Avrupa Birliği, Regulation (EU) 2016/679 — General Data Protection Regulation

Sınıf: Mevzuat · Başlıca kayıtlar: NGQ-056, 058

<https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2016/679/oj>

S49 — Kişisel Verileri Koruma Kurumu, 6698 sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanunu

Sınıf: Resm kurum/mevzuat · Başlıca kayıtlar: NGQ-056, 058

<https://www.kvkk.gov.tr/Icerik/6649/Personal-Data-Protection-Law>

S50 — NIST AI 100-1, Artificial Intelligence Risk Management Framework (AI RMF 1.0)

Sınıf: Standart niteliğinde gönüllü kurum erevesi · Başlıca kayıtlar: NGQ-059–NGQ-064

<https://doi.org/10.6028/NIST.AI.100-1>

S51 — NIST/SEMATECH, e-Handbook of Statistical Methods

Sınıf: Resmî kurum teknik el kitabı · Başlıca kayıtlar: NGQ-060, NGQ-062

<https://www.itl.nist.gov/div898/handbook/>

S52 — NIST CSWP 31, Proxy Validation and Verification for Critical AI Systems: A Proxy Design Process

Sınıf: Resmî kurum teknik beyaz kitabı · Başlıca kayıtlar: NGQ-060, NGQ-063, NGQ-064

<https://doi.org/10.6028/NIST.CSWP.31>

S53 — JSON Schema, Specification — Draft 2020-12

Sınıf: Açık teknik belirtim · Başlıca kayıtlar: NGQ-065, NGQ-067

<https://json-schema.org/specification>

S54 — Semantic Versioning 2.0.0

Sınıf: Açık sürümlerle belirtimi · Başlıca kayıtlar: NGQ-067

<https://semver.org/spec/v2.0.0.html>

S55 — DOI Foundation, DOI Handbook

Sınıf: Kalıcı tanımlayıcı resmî el kitabı · Başlıca kayıtlar: NGQ-068

<https://www.doi.org/doi-handbook/html/>

S56 — NIST FIPS 180-4, Secure Hash Standard

Sınıf: Resmî standart · Başlıca kayıtlar: NGQ-068

<https://doi.org/10.6028/NIST.FIPS.180-4>

S57 — W3C Internationalization, Declaring Language in HTML

Sınıf: W3C uygulama rehberi · Başlıca kayıtlar: NGQ-066

<https://www.w3.org/International/questions/qa-html-language-declarations>

S58 — Zenodo, About Records

Sınıf: Resmî repository belgesi · Başlıca kayıtlar: NGQ-067, NGQ-068

<https://help.zenodo.org/docs/deposit/about-records/>

S59 — Creative Commons, About CC Licenses ve License Chooser

Sınıf: Lisans sağlayıcısının resmî belgesi · Başlıca kayıtlar: NGQ-068, NGQ-069

<https://creativecommons.org/share-your-work/cclicenses/>

S60 — IETF BCP 14 / RFC 8174, Ambiguity of Uppercase vs Lowercase in RFC 2119 Key Words

Sınıf: Standart · Başlıca kayıtlar: NGQ-066, NGQ-069

<https://www.rfc-editor.org/info/rfc8174>

S61 — Council of Europe, Framework Convention on Artificial Intelligence and Human Rights, Democracy and the Rule of Law (CETS No. 225)

Sınıf: Uluslararası szleşme/resm kurum · Başlıca kayıtlar: NGQ-037–039, NGQ-051

<https://www.coe.int/en/web/artificial-intelligence/the-framework-convention-on-artificial-intelligence>

S62 — European Data Protection Board, Guidelines on Automated Individual Decision-Making and Profiling for the Purposes of Regulation 2016/679

Sınıf: Resm kurul rehberi · Başlıca kayıtlar: NGQ-034–039, NGQ-047–051

https://www.edpb.europa.eu/documents/guideline/automated-decision-making-and-profiling_en

S63 — NIST SP 800-88 Rev. 2, Guidelines for Media Sanitization

Sınıf: Resm standart niteliğinde kurum rehberi · Başlıca kayıtlar: NGQ-047, NGQ-048

<https://doi.org/10.6028/NIST.SP.800-88r2>

S64 — Kişisel Verileri Koruma Kurumu, Kişisel Verilerin Silinmesi, Yok Edilmesi veya Anonim Hale Getirilmesi Hakkında Yönetmelik

Sınıf: Resmî kurum/mevzuat · Başlıca kayıtlar: NGQ-047–050

<https://www.kvkk.gov.tr/Icerik/5441/KISISEL-VERILERIN-SILINMESI-YOK-EDILMESI-VEYA-ANONIM-HALE-GETIRILMESI-HAKKINDA-YONETMELIK>

Kapanış ve editoryal emanet

Bu kurucu sürüm, 69 kanonik kaydı tek Türkçe ana metinde birleştirir. İnsan okuma yüzeyi, denetim soruları, kaynak kataloğu ve makinece okunabilir kayıt ailesi aynı kimliklerle yönetilir.

Son ilke Bir çerçevenin değerı kendisini ne kadar büyük ilan ettiğinde değer; hangi iddiayı hangi kanıtla, hangi sınır içinde ve kimin sorumluluğuunda tuttuğuunda ortaya çıkar.